

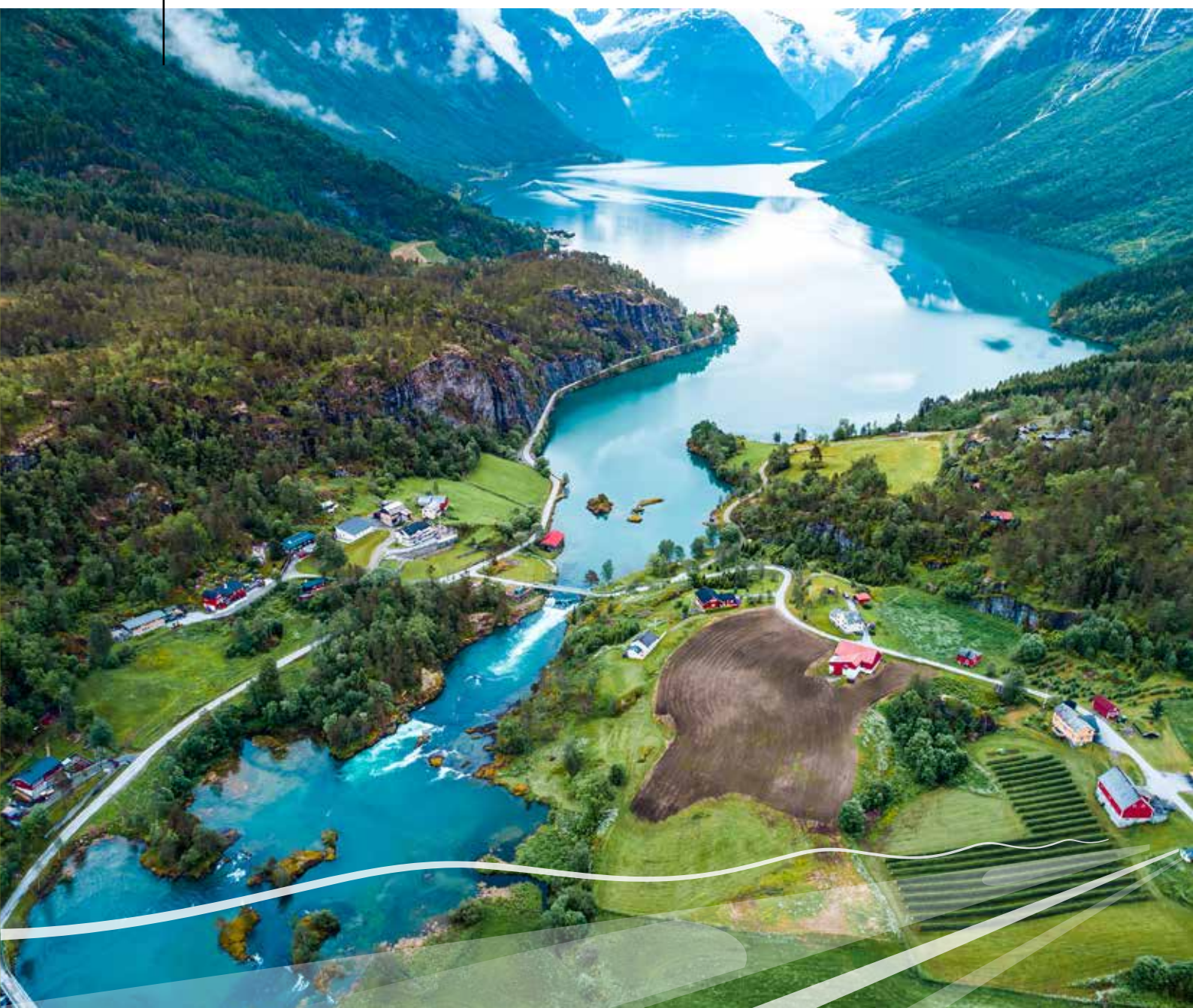

Kommunal- og
moderniseringsdepartementet

Rapport

Rapport fra Det tekniske beregningsutvalg for kommunal og fylkeskommunal økonomi

Juni 2018

Rapport fra Det tekniske beregningsutvalg for kommunal og fylkeskommunal økonomi

Juni 2018

Innhold

1	Utvalgets situasjonsforståelse	1
2	Utviklingen i kommuneøkonomien og tjenestene	3
2.1	Inntekts- og aktivitetsutviklingen i 2017	3
2.2	Kommunesektorens størrelse	5
2.3	Aktivitets- og inntektsutviklingen de siste årene	6
2.4	Endring i kommunesektorens omfang over en lengre periode (1995-2017)	8
2.5	Nettofinansinvesteringer og økning i netto gjeld	9
2.6	Netto driftsresultat	11
2.7	Kommunesektorens inntekter i 2018	13
2.8	Omfang og kvalitet i kommunale tjenester	14
3	Demografisk utvikling og kommunesektorens utgifter	25
1	Sammendrag	25
2	Demografisk utvikling	26
3	Anslag for merutgifter uavhengig av finansiering og for frie inntekter	27
4	Metode for beregning av mer- og mindretgifter	27
5	Beregnete mer- og mindretgifter i 2019 knyttet til den demografiske utviklingen	29
4	Demografisk utvikling og kommunesektorens utgifter – nye befolkningsframskrivninger	34
1	Hovedpunkter	34
2	Demografisk utvikling	36
3	Beregnete mer- og mindretgifter i 2019 knyttet til den demografiske utviklingen	37
5	Den økonomiske situasjonen i kommunesektoren	41
1	Utviklingen i netto driftsresultat	41
2	Utviklingen i inntekter, aktivitet og underskudd	43
3	Utvalgets situasjonsforståelse	46
Vedlegg 1	Inntekter og utgifter 2014-2018. Nasjonalregnskapets gruppering	48
Vedlegg 2	Inntekter og utgifter 2005-2017. Kommuneregnskapets gruppering	49
Vedlegg 3	Kommuneforvaltningens samlede inntekter 2002-2018	52
Vedlegg 4	Statlige overføringer til kommunesektoren i 2018	54
Vedlegg 5	Kostnadsdeflator for kommunene	59
Vedlegg 6	Skattesatser for kommuner og fylkeskommuner	60
Vedlegg 7	Kommuneregnskapet og nasjonalregnskapet	61
Vedlegg 8	Definisjonskatalog	64
Vedlegg 9	Utvalgets mandat og sammensetning	72

Forord

Det tekniske beregningsutvalg for kommunal og fylkeskommunal økonomi (TBU) ble oppnevnt i 1979. Utvalget blir nedsatt for tre år om gangen, og inneværende utvalgsperiode går ut ved årsskiftet 2020/2021.

Utvalget skulle legge opp til og gjennomføre faglige analyser av økonomiske forhold i kommunesektoren. Departementet presiserte i 1981 forståelsen av mandatet, og utvalget fikk en tydeligere rolle i å utarbeide innspill til arbeidet med å utforme den statlige politikken som gjaldt økonomien i kommunene og fylkeskommunene. Etter siste revisjon i 2012 ble det tatt inn i mandatet at utvalget skal legge fram det beste mulige bakgrunnsmateriale, med sikte på å komme fram til en omforent situasjonsforståelse av den økonomiske situasjonen i kommunesektoren. Dette hadde vært praksis i flere år allerede. Av mandatet framgår det også at utvalget skal utarbeide notater om den økonomiske situasjonen og om den demografiske utviklingen i forkant av regjeringens budsjettkonferanse og konsultasjonsmøtene mellom staten og kommunesektoren. Utvalgets mandat og sammensetning er vist i vedlegg 9.

Utvalget legger med dette fram sin rapport for sommeren 2018. Rapporten tar sikte på å gi informasjon om utviklingen i kommuneøkonomien de siste årene med særlig vekt på den økonomiske situasjonen i 2017.

I kapittel 1 legger utvalget fram sin forståelse av den aktuelle situasjonen i kommuneøkonomien.

Kapittel 2 er en oppdatert beskrivelse av utviklingen i kommuneøkonomien og kommunale tjenester. Omtalen av kommuneøkonomien er basert på nasjonalregnskapstall som ble publisert 8. juni 2018, samt finansielle sektorregnskaper, publisert 29. juni 2018. Omtalen av tjenestene baserer seg hovedsakelig på reviderte KOSTRA-tall for 2017, publisert 15. juni 2018.

Utvalgets rapporter fra 1998 og framover er lagt ut på utvalgets nettside (regjeringen.no/tbu).

Eventuelle kommentarer, spørsmål eller andre ting kan rettes til sekretariatet ved even.vaboen@kmd.dep.no, arild.kormeseth@kmd.dep.no eller tormod.reiersen@kmd.dep.no.

Kapitler

1 Utvalgets situasjonsforståelse

Realveksten i kommunesektorens samlede inntekter ble 1,9 prosent i 2017, mens realveksten i de frie inntektene ble 1,4 prosent. Inntektsveksten var høyere enn lagt til grunn i budsjettopplegget for 2017, hvor veksten i samlede og frie inntekter ble anslått til -0,1 og 0,1 prosent, og også høyere enn anslått i Nasjonalbudsjettet 2018. Oppjusteringen av inntektsveksten har særlig sammenheng med undervurdering av inntektene til personlige skattytere i utformingen av skatteopplegget, hovedsakelig på grunn av tilpasninger til økt skatt på utbytte. Selv om størstedelen av skattetilpasningen ble tatt gjennom høye utbytter i 2015 (som ga høye skatteinntektene i 2016), var uttaket av utbytte relativt høyt også i 2016 (som ga høye skatteinntekter i 2017). Inntektsveksten i kommunesektoren for 2017 var likevel noe lavere enn gjennomsnittet for de fem foregående år.

Etter flere år med klart lavere sysselsettingsvekst enn inntektsvekst, tok sysselsettingsveksten seg opp i 2016 og 2017. Sysselsettingsveksten i 2017 var 1,9 prosent, det samme som inntektsveksten.

Investeringsnivået i kommunesektoren har vært høyt gjennom flere år og har bidratt til et høyt gjeldsnivå. Ved utgangen av 2017 utgjorde nettogjelden (utenom pensjonsreserver) 48 prosent av inntektene. Deler av gjelden er knyttet til gebyrfinansierte tjenester og rentekompensasjonsordninger, og det som kan betraktes som den renteeksponerte delen av gjelden utgjør om lag 33 prosent av driftsinntektene. Rentenivået er for tiden svært lavt. Det ventes å stige noe i tiden framover, men forventes å være relativt lave i flere år framover. Det høye gjeldsnivået bidrar imidlertid til at kommunesektorens økonomi er sårbar for renteøkninger.

Utvalget betrakter netto driftsresultat som hovedindikatoren for økonomisk balanse i kommunesektoren. I 2017 fikk kommunesektoren som helhet et netto driftsresultat på 3,9 prosent av driftsinntektene. Selv om driftsresultatet ble noe redusert i forhold til 2016, ligger netto driftsresultat i både kommunene og fylkeskommunene over de anbefalte nivåene på henholdsvis 1¾ og 4 prosent. Det er særlig i kommunene at netto driftsresultat er høyt i forhold til det anbefalte nivået. Gode driftsresultater i 2015 og 2016 bidro til at antall kommuner i ROBEK ble kraftig redusert, og det var ved utgangen av juni 2018 25 kommuner i ROBEK. De gode driftsresultatene for 2017 tilsier en klar nedgang i antall kommuner i ROBEK i løpet av andre halvår 2018.

I barnehagesektoren fortsatte dekningsgraden å øke blant 1-2-åringene, mens den ser ut til å ha stabilisert seg på om lag 97 prosent for 3-5-åringene. Økt dekningsgrad blant de yngste har sammenheng med utvidet rett til plass og frigjort kapasitet på grunn av færre 3-5-åringene. Den sterke veksten som en tidligere så i spesialundervisningen i grunnskolen, har flatet ut de siste årene. Fra 2016 til 2017 var andelen elever som mottok spesialundervisning stabil, men de elevene som fikk spesialundervisning, mottok i snitt noe mer bistand. I videregående opplæring fortsatte gjennomføringsgraden å øke. Omfanget av barnevernstjenestene fortsatte å øke i 2017. I omsorgstjenestene blir det stadig flere yngre mottakere i hjemmetjenesten, og i 2017 var 43 prosent av mottakerne under 67 år.

Det vedtatte budsjettopplegget for 2018 innebar en realvekst i kommunesektorens samlede inntekter på 5,4 mrd. 2018-kroner (1,1 prosent) og en realvekst i de frie inntektene på 4,0 mrd. kroner (1,1 prosent). Veksten er da regnet i forhold til inntektsanslaget for 2017 etter Stortingets behandling av Revidert nasjonalbudsjett 2017, som ikke tar hensyn til

merskatteveksten etter revidert nasjonalbudsjett. Målt i forhold til anslag på regnskap for 2017 i Revidert nasjonalbudsjett 2018 innebar vedtatt budsjett for 2018 en anslått vekst på 2,0 mrd. kroner i samlede inntekter og -2,6 mrd. kroner i frie inntekter. En relativt lav anslått inntektsvekst i 2018 trekker i retning av lavere netto driftsresultat i 2018 enn i 2017. Inntekter fra havbruksfondet, som vil komme om lag 160 kystkommuner til gode i 2018, inngår kun i veksten i de samlede inntektene som følge av at de i statsbudsjettet gis som øremerkede tilskudd, selv om dette i realiteten er midler kommunene kan anvende fritt. Det må påpekes at disse inntektene er ekstraordinært store i 2018 og er veldig skjevt fordelt mellom kommuner.

I 2018 vil flere barn i grunnskolealder og flere eldre trekke i retning av økte utgifter i kommunesektoren. Beregninger utvalget har foretatt, indikerer at merutgiftene til endringer i befolkningens størrelse og sammensetning vil utgjøre 1,7 mrd. kroner i 2018. Noen av merutgiftene (anslagsvis 0,3 mrd. kroner) dekkes av gebyrer og øremerkede tilskudd. Budsjettopplegget for 2018 legger opp til en vekst i frie inntekter som dekker netto merkostnader knyttet til den demografiske utviklingen (1,4 mrd. kroner) og økte pensjonskostnader (0,4 mrd. kroner). Av resterende vekst i frie inntekter på 2,2 mrd. kroner utgjør satsinger 1,0 mrd. kroner. Dette gir kommunesektoren et økonomisk handlingsrom på 1,2 mrd. kroner. Kommunesektoren kan øke handlingsrommet ytterligere gjennom fortsatt effektivisering, noe som også vil kunne styrke tjenestetilbudet til innbyggerne.

2 Utviklingen i kommuneøkonomien og tjenestene

Tabell 2.1 Utviklingen i kommuneøkonomien

	2002- 2005 ¹	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
A. Kommunesektorens størrelse i landets økonomi												
Kommunalt konsum, pst. av BNP Fastlands-Norge	12,6	11,5	12,1	13,0	13,2	13,5	13,4	13,5	13,6	13,8	13,8	14,1
Inntekter i kommunesektoren, pst. av BNP Fastlands-Norge	15,9	15,2	15,5	16,8	17,1	17,3	17,4	17,5	17,4	17,8	18,2	18,6
Utførte timeverk i kommunesektoren, pst. av landet	15,4	14,8	14,8	15,4	15,8	15,9	15,8	15,8	15,7	15,8	16,1	16,3
Sysselsatte personer i kommunesektoren, pst. av landet	19,2	18,2	18,0	18,5	18,8	18,9	18,8	18,9	18,8	18,8	18,9	19,1
B. Endring i BNP og indikatorer for kommuneøkonomien												
BNP for Fastlands-Norge, pst. volumendring	3,1	5,7	1,8	-1,7	1,9	1,9	3,7	2,3	2,2	1,4	1,0	1,9
Inntekter i kommunesektoren, reell endring, pst. ²⁾	2,2	1,4	1,5	4,2	2,7	1,9	2,3	1,3	1,4	3,8	2,8	1,9
Kommunal deflator, pst. endring	3,4	4,4	6,4	3,9	3,4	3,9	3,4	3,9	3,1	2,4	2,6	2,4
Frie inntekter i pst. av samlede inntekter ⁵⁾	71,7	66,8	66,0	66,4	66,9	74,8	75,3	74,7	74,0	73,4	73,3	73,0
Frie inntekter og momskompensasjon, pst. av inntekter	74,0	70,8	70,2	70,7	71,2	78,8	79,1	78,9	78,3	77,7	77,8	77,6
Frie inntekter, reell endring fra året før, pst.	1,2	-0,7	0,0	3,0	2,3	1,1	2,1	0,6	0,7	3,5	2,8	1,4
Aktivitetendring i kommunesektoren, pst. endring ⁶⁾	0,9	5,4	3,4	5,5	0,7	1,2	0,3	2,5	1,1	2,0	2,5	2,0
Utførte timeverk i kommunesektoren, pst. endring	0,4	3,6	3,5	2,5	2,1	2,7	1,0	0,9	0,5	1,0	2,6	1,9
Produktinnsats, pst. volumendring	2,1	4,0	1,7	10,2	-1,1	0,4	0,2	3,7	2,8	4,7	0,0	4,7
Bruttoinvesteringer, pst. volumendring	1,0	16,1	5,7	10,6	-2,3	-3,4	-2,3	7,6	0,8	2,0	9,0	-1,3
Bruttoinvesteringer i pst. av inntekter	12,1	13,1	13,5	13,7	14,1	13,4	12,7	13,2	13,4	13,5	14,2	13,7
Netto driftsresultat, kommunekasser, pst. av driftsinntekter	1,7	2,5	0,4	3,0	3,2	2,5	3,1	2,9	1,3	3,0	4,0	3,6
Netto driftsresultat, konsern, pst. av driftsinntekter	-	-	-	-	-	3,0	3,5	3,3	1,5	3,2	4,2	3,9
Nettofinansinvesteringer, pst. av inntekter	-5,2	-4,0	-7,3	-6,4	-5,8	-4,4	-3,9	-5,1	-5,6	-3,2	-2,7	-2,6
Netto gjeld, i pst. av inntekter ³⁾	14,1	12,3	26,9	28,6	31,5	33,3	32,0	30,9	32,6	30,9	29,3	26,5
Netto gjeld uten pensjonsreserver, i pst. av inntekter ³⁾	19,6	19,9	31,2	33,7	37,3	41,7	41,3	43,3	47,8	47,8	47,8	47,7

1) Gjennomsnitt over perioden.

2) Innenfor kommuneopplegget. Ved beregning av inntektsvekst er det korrigeret for oppgaveendringer, blant annet sykehusreformen i 2002. Inntektsveksten er eksklusive ekstraordinært vedlikeholdstilskudd i 2009.

3) Gjeldstallene er basert på tall for 4. kvartal 2017 fra finansielle sektorbalanser publisert av Statistisk sentralbyrå. Fordringer og gjeld knyttet til skatter er holdt utenom. Etter en hovedrevisjon og definisjonsendringer i nasjonalregnskapet er deler av kommunenes plasseringer i pensjonsmidler tatt inn som fordringer under betegnelsen «arbeidsgivers reserver». I tabell 2.1 oppgis tall både medregnet og uten disse fordringene.

4) Tallene for 2017 er basert på nasjonalregnskapstall publisert av Statistisk sentralbyrå 15. mai 2018 og statistikk for offentlige finanser publisert 8. juni 2018.

5) Kommuneopplegget for 2011 innebar overgang til rammefinansiering av barnehager. Sammen med innlemming av enkelte andre øremerkede ordninger bidro dette til å øke andelen frie inntekter med om lag 8 prosentpoeng fra 2010 til 2011.

6) Beregnet aktivitetsvekst i 2009 og 2010 er medregnet det ekstraordinære vedlikeholdstilskuddet i 2009.

Kilde: Finansdepartementet og Statistisk sentralbyrå

2.1 Inntekts- og aktivitetsutviklingen i 2017

Tabell 2.2 viser den anslåtte realveksten i 2017 i kommunesektorens inntekter på noen ulike tidspunkter. Anslagene bygger på beregninger til nasjonalbudsjettene. Beregnet inntektsvekst er korrigeret for oppgaveendringer. Det samme gjelder beregnet inntektsvekst i tabell 2.1.

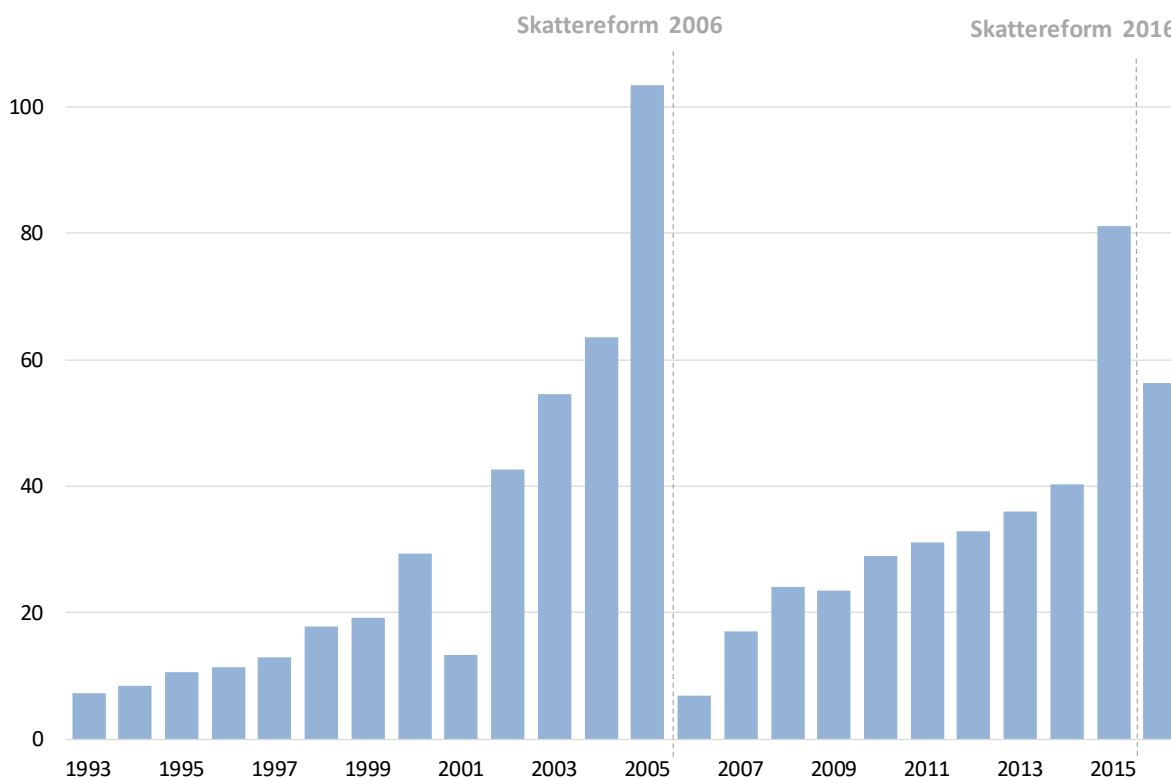
De samlede inntektene økte med 9,1 mrd. 2017-kroner i 2017, tilsvarende en vekst på 1,9 prosent. Realveksten i kommunesektorens samlede inntekter ble, i likhet med de to

foregående årene, klart høyere enn lagt til grunn i Nasjonalbudsjettet. Veksten i samlede inntekter er 8,2 mrd. kroner høyere enn Stortinget la opp til i det opprinnelige budsjettet for 2017. Det er først og fremst høyere inntekter fra skatt på alminnelig inntekt og formue og økte inntekter fra eiendomsskatt som bidrar til oppjusteringen.

Realveksten i kommunesektorens frie inntekter var 5,0 mrd. kroner i 2017 eller 1,4 prosent. Veksten i frie inntekter er 5,1 mrd. kroner høyere enn lagt opp til i opprinnelig budsjett for 2017 og 2,5 mrd. kroner høyere enn anslått for 2017 i Nasjonalbudsjettet 2018.

Skatteanslaget for kommunene og fylkeskommunene i 2017 ble satt opp med 4,0 mrd. kroner i Nasjonalbudsjettet 2018, knyttet til store uttak av utbytter fra personlig skattytere for inntektsåret 2016. Regnskapstall for 2017 viser at inntektene fra skatt på alminnelig inntekt og formue ble 1,8 mrd. kroner høyere enn anslått i Nasjonalbudsjettet.

Uttaket av utbytter økte fra 40 mrd. kroner for skatteåret 2014 til om lag 80 mrd. kroner for skatteåret 2015, som bidro til uventet høye skatteinntekter til kommuner og fylkeskommuner i 2016. Uttakene av utbytte var også forholdsvis høye for skatteåret 2016, som medførte høye skatteinntekter til kommuner og fylkeskommuner også i 2017. Figur 2.1 viser utviklingen i utbyttene over en lengre periode, dvs. fra 1993 til 2016. Også i forbindelse med skattereformen i 2006, da beskatningen av utbytte økte fra null til 28 prosent, var det store tilpasninger slik det framgår av figuren. Skattesatsen ble redusert fra 28 til 27 prosent i 2014 og 2015, men så økt til 28,75 prosent i 2016 med ny skattereform og videre til 29,76 prosent i 2017 og 30,59 prosent i 2018. Satsreguleringen fra 2016 foretas via en oppblåsningsfaktor på utbyttegrunnet.

Figur 2.1 Uttak av utbytter til personlig skattytere. Mrd. kroner i løpende kroneverdi

Kilde: Finansdepartementet

I forhold til anslagene i Nasjonalbudsjettet 2018 ble også inntektene fra eiendomsskatt og gebyrer om lag 1,5 mrd. kroner høyere enn lagt til grunn, mens de øremerkede overføringene derimot ble drøyt 0,2 mrd. kroner lavere enn anslått.

Tabell 2.2 Realvekst i kommunesektorens inntekter i 2017. Anslag på ulike tidspunkt. Mrd. 2017-kroner og prosentvis vekst (anslag på regnskap)

	Samlede inntekter		Frie inntekter	
	Mrd. kroner	Prosent	Mrd. kroner	Prosent
<i>Målt i forhold til regnskap for 2016:</i>				
Saldert budsjett 2017	0,9	0,2	-0,1	0,0
Revidert nasjonalbudsjett 2017.....	2,3	0,5	-1,5	-0,4
Nasjonalbudsjettet 2018	6,4	1,4	2,5	0,7
Juni 2018	9,1	1,9	5,0	1,4

Kilde: Finansdepartementet

Ifølge oppdaterte tall fra nasjonalregnskapet steg utførte timeverk i kommuneforvaltningen med 1,9 pst. fra 2016 til 2017. Veksten i kommunal sysselsetting hadde i perioden 2012-2015 kommet ned på et markert lavere nivå enn tidligere år, men har tatt seg opp igjen i 2016 og 2017. Antall sysselsatte personer i kommuneforvaltningen steg med 1,7 pst. i 2017 ifølge de siste nasjonalregnskapstallene.

For å måle den samlede aktivitetsutviklingen i kommunesektoren benyttes en indikator der endring i sysselsetting (timeverk), endring i produktinnsats (faste priser) og endring i brutto realinvesteringer (faste priser) veies sammen. Aktivitetsindikatoren gir uttrykk for ressursbruken knyttet til løpende tjenesteproduksjon og nyinvesteringer. Aktivitetsveksten fra 2016 til 2017 var 2,0 pst.

I et notat fra TBU til 1. konsultasjonsmøte mellom staten og kommunesektoren i mars 2018 ble også aktivitetsveksten i kommunesektoren anslått til om lag 2 prosent. Men sammensetningen av veksten er siden betydelig endret fra de første foreløpige nasjonalregnskapstallene ved at investeringsveksten er nedjustert, mens volumveksten i produktinnsats er oppjustert. Investeringene i kommunesektoren i 2017 ble redusert med 1,3 prosent ifølge de siste nasjonalregnskapstallene publisert 15. mai 2018, mens de foreløpige tallene fra februar viste en økning på 2,4 prosent. De reviderte tallene viser en høy volumvekst i produktinnsats på 4,7 prosent i 2017, jf. tabell 2.1.

2.2 Kommunesektorens størrelse

Målt i forhold til BNP for Fastlands-Norge utgjorde kommunesektorens inntekter i underkant av 16 pst. over perioden fra 2002 til finanskrisen i 2009, for så å stige til gradvis til drøyt 18 prosent i 2016 og 18,6 prosent i 2017. Tabell 2.1 viser videre at målt i løpende priser har kommunalt konsum som andel av BNP for Fastlands-Norge holdt seg i underkant av 12 pst. i perioden 2002-2008, for så å øke til over 13 pst. fra 2009 og gradvis høyere til drøyt 14 prosent i 2017.

Målt i forhold til totalt utførte timeverk i norsk økonomi falt kommunesektorens andel svakt fram til 2008, da andelen var 14,8 pst. I 2009 steg timeverksandelen til 15,4 pst. De siste seks årene har andelen vært nokså stabil og utgjorde i overkant av 16 prosent i 2017.

Siden en relativt stor andel av de kommuneansatte jobber deltid, er kommunesektorens andel av totalsysselsettingen større målt i personer enn i timeverk. Målt i antall personer har den kommunale sysselsettingsandelen vært nærmere 19 pst. etter 2010. Denne andelen har over tid vært nokså stabil etter 2002, da sykehusene ble flyttet fra fylkeskommunene til staten.

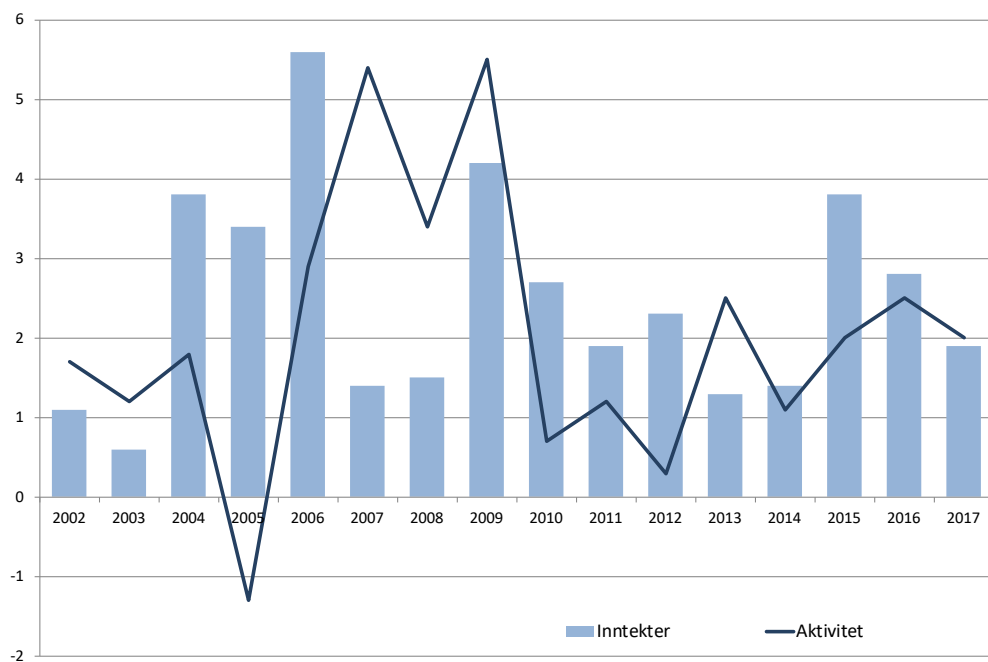
Økningen i kommunesektorens størrelse i 2009 og 2010 målt i forhold til norsk økonomi må ses på bakgrunn av styrkingen av kommuneøkonomien gjennom 2009 og konjunkturedgangen i næringslivet i 2009 og tiltakene mot finanskrisen. Selv om aktiviteten i næringslivet har tatt seg opp igjen etter 2009 har kommunesektorens andel av norsk økonomi holdt seg oppe eller økt noe etter 2009. Målt ved utførte timeverk og kommunalt konsum har den kommunale andelen vist en svak økning. Målt ved inntektene som andel av BNP for Fastlands-Norge er økningen i den kommunale andelen noe større. Inntektsandelen har økt til tross for at realveksten i kommunesektorens inntekter har vært noe lavere enn BNP for Fastlands-Norge i perioden 2009-2017, jf. figur 2.4. Dette har flere forklaringer, blant annet at det de siste årene har vært flere reformer med tilførsel av inntekter til kommunesektoren der reformene betraktes som oppgaveendringer og holdes utenom den beregnede realveksten i kommunesektorens inntekter. Et annet moment som over tid trekker opp den kommunale inntektsandelen er høyere prisvekst på kommunal tjenesteyting enn gjennomsnittet for norsk økonomi. Dette momentet gjelder primært for perioder med realinntektsvekst i økonomien. I 2016 var prisveksten høyere enn lønnsveksten.

2.3 Aktivitets- og inntektsutviklingen de siste årene

Figur 2.2 viser aktivitetsvekst og inntektsvekst for kommuneforvaltningen etter 2002, dvs. etter at sykehusene ble flyttet fra fylkeskommunene til staten. Det framgår av figuren at det særlig var høy aktivitetsvekst i perioden 2006-2009, og som det framgår av tabell 2.1 knyttet dette seg både til høy vekst i kommunal sysselsetting og til høy vekst i investeringene.

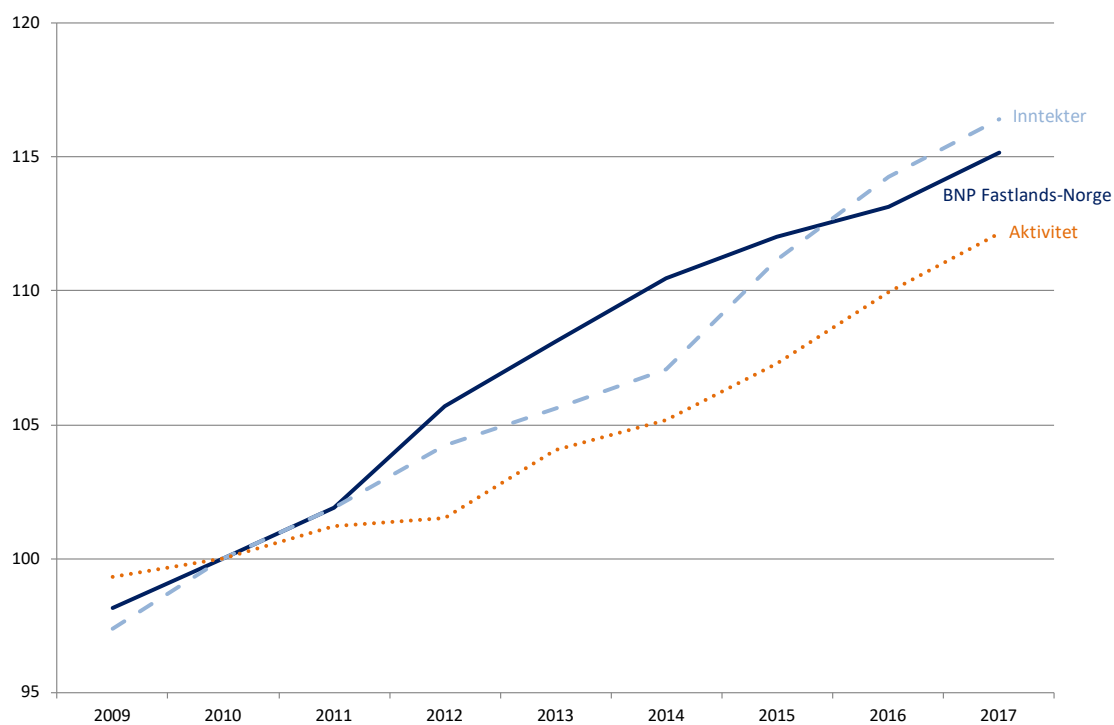
Særlig for årene 2007 og 2008 bidro høyere aktivitetsvekst enn inntektsvekst til store og økende budsjettunderskudd i sektoren. For måling av utslaget på underskuddet i 2009 er seriene i figur 2.3 ikke fullt ut sammenliknbare fordi aktivitetsveksten er medregnet ekstraordinært vedlikeholdstilskudd som følge av tiltak mot finanskrisen i 2009, mens dette tilskuddet er holdt utenom den beregnede inntektsveksten.

Det framgår av figur 2.3 at det har vært en klar avdemping i aktivitetsveksten i kommuneforvaltningen i de 3-4 første årene etter 2009. Men de siste årene har aktivitetsveksten tatt seg opp igjen. Aktivitetsveksten i 2017 er som tidligere nevnt anslått til 2,0 pst. Bak denne aktivitetsveksten økte timeverkene med 1,9 pst. mens det var en volumvekst i produktinnsats på 4,7 prosent, samt 1,3 prosent volumnedgang i bruttoinvesteringene.

Figur 2.2 Aktivitets- og inntektsutviklingen i kommunesektoren 2002-2017. Prosentvis volumendring fra året før

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Figur 2.3 Utvikling i BNP Fastlands-Norge, reell utvikling i inntekter og aktivitet¹ i kommuneforvaltningen i perioden 2009-2017. Volumindekser med 2010 = 100

¹ Aktivitetsveksten er korrigert for større oppgaveoverføringer.

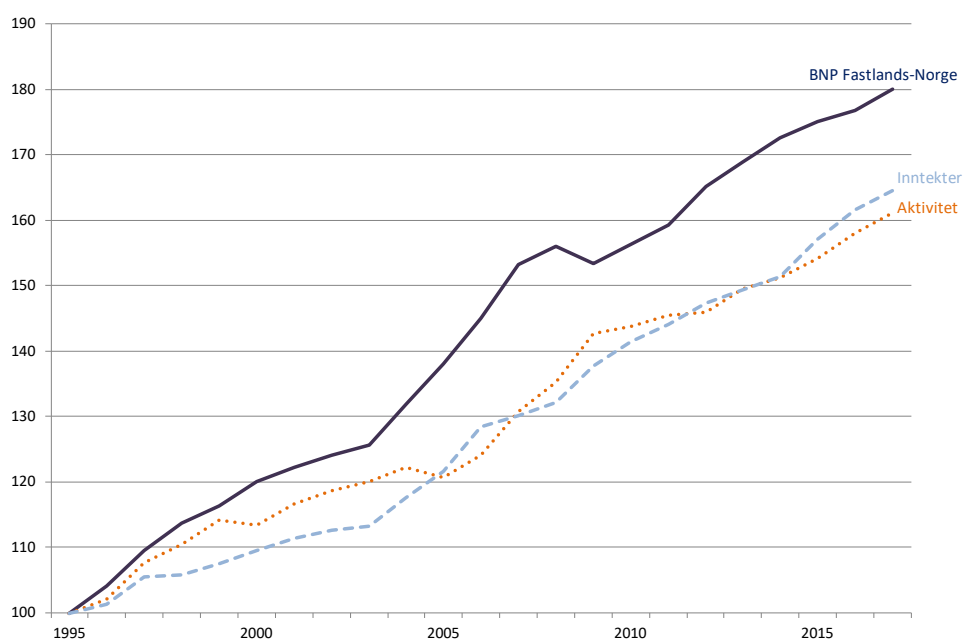
Kilde: Statistisk sentralbyrå

2.4 Endring i kommunesektorens omfang over en lengre periode (1995-2017)

Figur 2.4 illustrerer noen hovedtall for utviklingen i kommuneøkonomien over en lengre periode.

Det framgår at samlet for de siste 20 årene har BNP for Fastlands-Norge vokst sterkere enn aktiviteten og realinntektene i kommunesektoren. I perioden 1995-2017 økte BNP for Fastlands-Norge med 2,7 pst. som årlig gjennomsnitt, mens realinntektene til kommuneforvaltningen økte med 2,3 pst. per år i samme periode. Tallseriene for inntekter og aktivitet i kommunesektoren i figur 2.4 er korrigert for sykehusoverdragelsen til staten i 2002. Tallserien for inntekter er korrigert for oppgaveendringer.

Et viktig formål med å tilføre kommunesektoren økte inntekter er å legge til rette for økt velferd og forbedret tjenestetilbud til landets innbyggere. Økt bruk av innsatsfaktorer, finansiert av økte inntekter, er ikke den eneste kilden til økt tjenesteproduksjon i kommunesektoren. Som i andre sektorer vil det over tid være en viss produktivitetssøkning i produksjon av kommunale tjenester. På den annen side er kommunal tjenesteproduksjon mer arbeidsintensiv enn økonomien for øvrig, og det er vanlig å anta at effektivitetsutviklingen i denne typen tjenesteytende næringer, både i privat og offentlig sektor, er lavere enn i annen vareproduksjon. Produktivitetsveksten i denne type næringer er også vanskelig å måle. Volumutviklingen i tjenestetilbudet til innbyggerne vil ventelig ligge et sted mellom BNP-kurven og inntektskurven i figur 2.4.

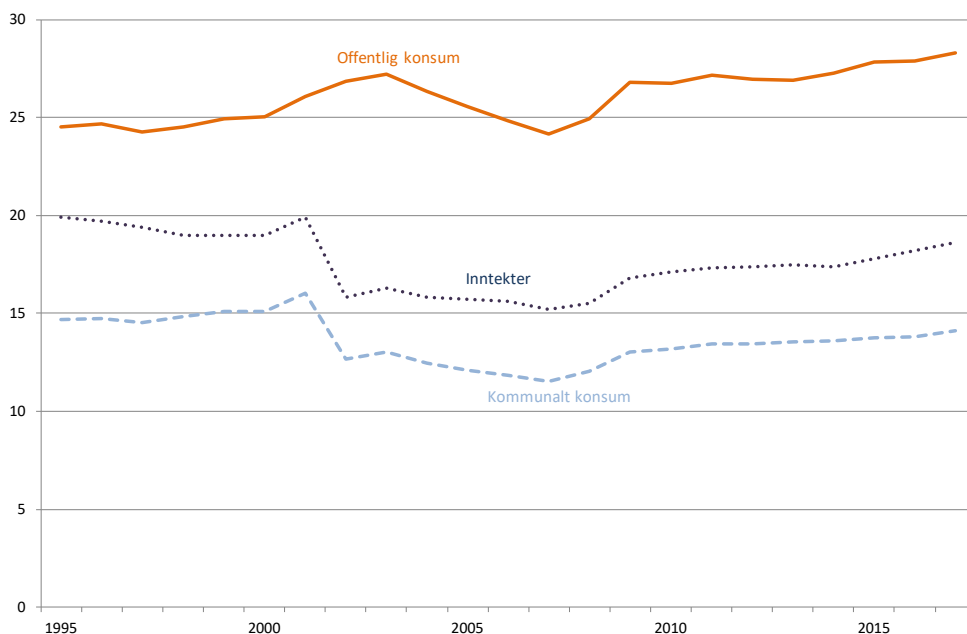

Figur 2.4 Inntekts- og aktivitetsutviklingen i kommunesektoren 1995-2017. Utviklingen i BNP for Fastlands-Norge. Volumindekser med 1990 = 100

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Forholdsvis svak produktivitetsvekst vil være en medvirkende årsak til at kommunesektorens andel av norsk økonomi, dvs. kommunesektorens inntekter og kommunalt konsum i pst. av BNP for Fastlands-Norge, ikke er redusert, til tross for at realinntektene til og aktiviteten i

kommunesektoren har steget mindre enn BNP for Fastlands-Norge, jf. figur 2.4. Dersom en tar hensyn til overføringen av ansvaret for sykehusene fra fylkeskommunene til staten i 2002, var kommunalt konsum som andel av BNP for Fastlands-Norge om lag uendret fra 1990 og fram til 2008, og har deretter vært litt stigende, jf. figur 2.5.

Figur 2.5. Offentlig konsum, kommunalt konsum og kommunesektorens inntekter som andel av BNP for Fastlands-Norge. Prosent. 1995-2017

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Konstante eller stigende andeler for kommunale inntekter og kommunalt konsum, til tross for lavere inntekts- enn BNP-vekst, skyldes i stor grad at kostnadsveksten for kommunal tjenesteyting jevnt over er høyere enn priskomponenten på BNP, jf. momentene i de to foregående avsnittene. I tillegg har det over tid vært enkelte reformer der kommunesektoren er blitt tilført økte inntekter og oppgaver, men der disse inntektene holdes utenom den beregnede inntektsveksten, for eksempel forvaltningsreformen i fylkeskommunene i 2010.

2.5 Nettofinansinvesteringer og økning i netto gjeld

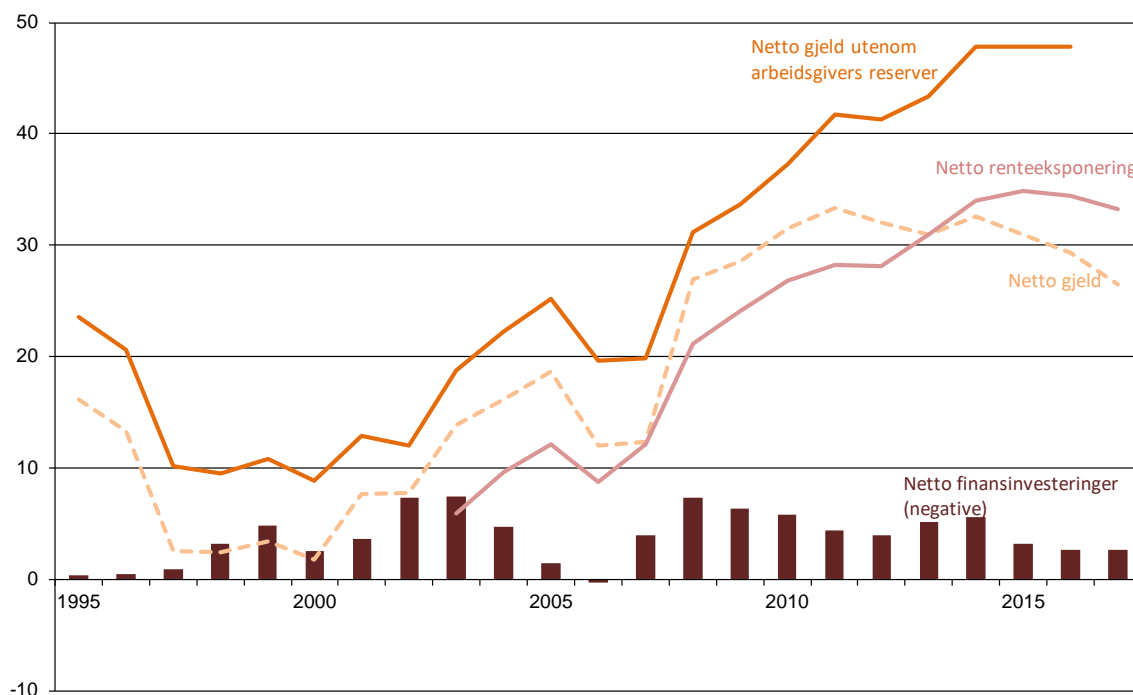
Nettofinansinvesteringer (tidligere benevnt overskudd før lånetransaksjoner) er i nasjonalregnskapet definert som samlede inntekter fratrukket samlede utgifter, der utgifter til bruttorealinvesteringer er medregnet, mens lån og avdrag er holdt utenom.

Nettofinansinvestering, med tillegg for eventuelle omvurderinger av fordringer og gjeld, bestemmer utviklingen i kommunesektorens netto fordringer.

Kommunesektoren hadde fram til 2014 betydelige negative nettofinansinvesteringer. De tre siste årene er underskuddene blitt betydelig mindre. Underskuddet samlet for sektoren er redusert fra nesten 25 mrd. kroner i 2014 til 13,6 mrd. kroner i 2016 og 13,3 mrd. kroner i 2017, tilsvarende 2,6 pst. av inntektene.

Figur 2.6 viser utviklingen i netto gjeld (brutto gjeld fratrukket brutto fordringer), basert på statistikken for finansielle sektorregnskaper (Statistisk sentralbyrå). Som omtalt i tidligere rapporter har Statistisk sentralbyrå gjennomført en omfattende revisjon av det såkalte institusjonelle sektorregnskapet. Dette finansielle sektorregnskapet inneholder et omfattende,

detaljert og avstemt regnskap for fordringer og gjeld mellom ulike sektorer, basert på internasjonale retningslinjer for nasjonalregnskapet.

Figur 2.6 Nettofinansinvesteringer (negative), nettogjeld i kommuneforvaltningen. Pst. av inntekter

Kilde: Statistisk sentralbyrå

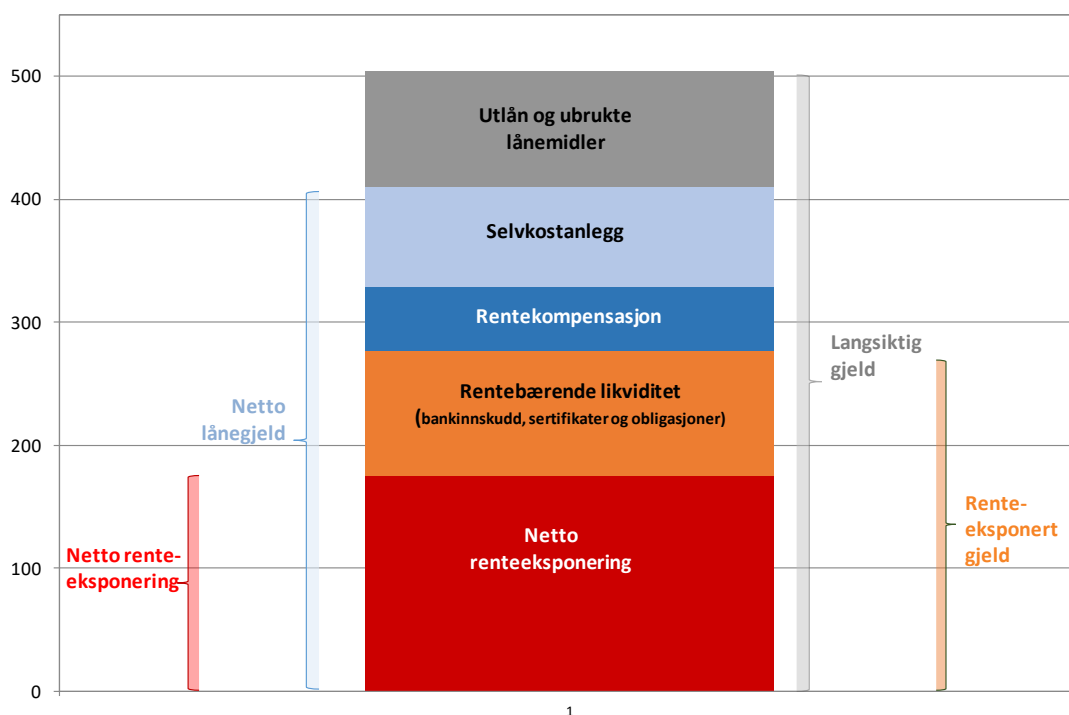
Deler av kommunenes plasseringer i pensjonsmidler er tatt inn som fordringer i sektoren under betegnelsen "arbeidsgivers reserver". Arbeidsgivers reserver er satt sammen av tilleggsreservene, premiefond og kursreguleringsfondet. Disse regnskapspostene inngår i forsikringsmessige avsetninger på balansens gjeldsside hos livsforsikringselskaper og pensjonskasser. Kommunenes reserver (eiendel/fordringer) er knyttet til de kollektive avtalene de har inngått for sine ansatte med livselskaper og kommunale pensjonskasser.

Det framgår av figur 2.6 at medregnet denne kategorien fordringer utgjorde netto gjeld 26,5 prosent av inntektene ved utgangen av 2017, mens uten disse fordringene var gjeldsandelen 48 prosent ved utgangen av 2017. Målt på denne måten har gjeldandelen med om lag 5 prosentenheter fra 2013 til 2017..

Selv om nettogjelden i kommuneforvaltningen utgjør 48 pst. av inntektene, gir ikke dette nødvendigvis et uttrykk for den gjelden som belaster kommuneøkonomien. I figur 2.7 er det med utgangspunkt i kommunesektorens langsiktige bruttogjeld, det vil si lån som kommunesektoren har tatt opp til investeringer i bygg og anlegg samt til videre utlån, forsøkt å illustrere hvor stor del av gjelden som er knyttet til låneformål som ikke, eller bare delvis, belaster kommuneøkonomien. For nærmere omtale av forskjellen mellom de ulike gjeldsbegrepene, vises det til vedlegg 7 og 8.

Samlet utgjorde langsiktig gjeld i kommunesektoren (inkl. kommunale og fylkeskommunale foretak samt interkommunale selskaper) 504 mrd. kroner ved utgangen av 2017. Deler av gjelden var videreformidlet til privatpersoner og selskaper eller stod fremdeles ubrukt på konto. Noe knyttet seg til investeringer innenfor vannforsyning, avløp og renovasjon, som finansieres gjennom gebyrene fra innbyggerne. Videre er det slik at staten dekker

renteutgifter og noen avdrag på investeringer til skole, kirker, sykehjem og transporttiltak i fylkene. Basert på disse tallene kan gjelden der renteutgiftene må dekkes av kommunesektoren selv, anslås til 277 mrd. kroner, eller vel halvparten av driftsinntektene. Renteutgiftene for den øvrige gjelden vil ikke nettobelaste kommunebudsjettene.

Figur 2.7 Sammensetning av kommunesektorens langsiktige gjeld. 2017. Mrd. kroner

Kilde: Statistisk sentralbyrå og Kommunal- og moderniseringsdepartementet

Kommunesektoren har i tillegg rentebærende plasseringer (bankinnskudd og plasseringer i sertifikat- og obligasjonsmarkedet). Ved en eventuell renteoppgang vil inntektene fra disse øke og delvis motsvare effekten som en økt rente har på gjelden. Dersom en tar hensyn til disse faktorene, kan kommunesektorens totale renteeksponering ved utgangen av 2017 anslås til 175 mrd. kroner, eller om lag 33 pst. av driftsinntektene. Det innebærer at 1 prosentpoeng høyere rente isolert sett vil belaste kommuneøkonomien med nærmere 1¾ mrd. kroner, eller vel 0,3 pst. av driftsinntektene, før det tas hensyn til eventuelle rentebindinger og effekten en endring i renten vil kunne ha på finansavkastningen på kommunesektorens oppsparte pensjonsmidler.

2.6 Netto driftsresultat

Utvalget betrakter netto driftsresultat som hovedindikatoren for økonomisk balanse i kommunesektoren. Netto driftsresultat viser hvor mye som kan disponeres til avsetninger og investeringer etter at driftsutgifter, renter og avdrag er betalt. Tallene for brutto og netto driftsresultat i 2017 bygger på data publisert av Statistisk Sentralbyrå 15. juni 2018.

Utvalget anbefaler at netto driftsresultat for kommunesektoren som helhet over tid bør utgjøre om lag 2 pst. av driftsinntektene, med et anbefalt nivå på 1¾ pst. for kommunene (inkl. Oslo) og 4 pst. for fylkeskommunene. Anbefalingen knytter seg til konserntall, dvs. inkl. kommunale og fylkeskommunale foretak (KF og FKF) og interkommunale selskaper (IKS).

Utviklingen i brutto og netto driftsresultat i perioden 2011-2017 er vist i tabell 2.3. Fra og med 2014 ble momskompensasjonen fra investeringer ført i investeringsregnskapet, ikke i driftsregnskapet som tidligere. Denne endringen medførte en reduksjon i brutto og netto driftsresultat. I tabellen er det korrigert for denne endringen ved at momskompensasjonen fra investeringer er trukket fra brutto og netto driftsresultat i årene før 2014, slik at tallene er sammenliknbare for hele perioden.

Etter et meget høyt netto driftsresultat i kommunesektoren som helhet i 2006, ble driftsresultatene svekket i 2007 og 2008. I årene 2009-2014 var driftsresultatene i underkant av utvalgets nåværende anbefaling på 2 pst., når en tilbakefører den nevnte føringsendringen av momskompensasjon fra 2014. I 2015 og 2016 ble netto driftsresultat kraftig forbedret, både i kommunene og fylkeskommunene, og for sektoren samlet utgjorde det 3,2 pst. og 4,2 pst. disse to årene. Netto driftsresultat har gjennomgående vært høyere i fylkeskommunene enn i kommunene, jf. tabell 2.3.

I 2017 var netto driftsresultat samlet for kommunesektoren 3,9 prosent, dvs. litt ned fra året før. Endringen i driftsresultatene fra 2016 til 2017 hadde i hovedsak sammenheng med at utgiftsveksten ble noe høyere enn inntektsveksten, dvs. et litt svakere brutto driftsresultat, mens endringer i kommunesektorens netto finansutgifter hadde mindre betydning for utviklingen i netto driftsresultat.

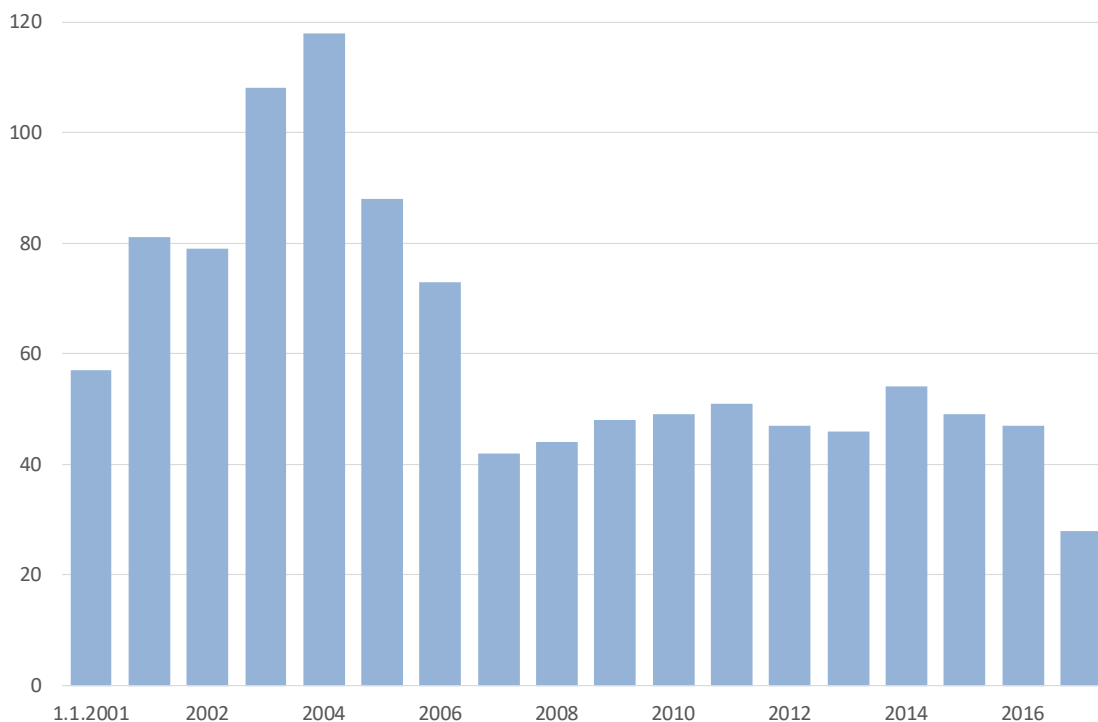
Tabell 2.3 Brutto driftsresultat (eks. avskrivninger) og netto driftsresultat etter at merverdiavgiftskompensasjon fra investeringer er trukket fra. Konsern. Prosent av brutto driftsinntekter. 2006-2017

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Kommunesektoren												
Brutto driftsresultat	7,1	4,4	2,9	4,0	4,8	5,0	5,5	4,9	5,1	7,1	8,3	7,9
Netto driftsresultat	4,9	1,3	-1,0	1,6	1,8	1,4	2,0	1,5	1,5	3,2	4,2	3,9
Kommunene (inkl. Oslo)												
Brutto driftsresultat	7,4	4,6	3,2	4,0	4,1	4,9	5,3	4,8	4,9	6,9	8,2	7,9
Netto driftsresultat	5,0	1,1	-1,3	1,5	0,9	0,9	1,8	1,2	1,3	3,0	4,0	3,8
Fylkeskommunene												
Brutto driftsresultat	5,5	3,4	1,4	3,9	8,3	5,5	6,3	5,7	6,2	7,9	8,8	8,3
Netto driftsresultat	4,0	2,4	1,0	2,5	6,8	3,7	3,3	2,8	3,1	4,6	5,0	4,3

Kilde: Statistisk sentralbyrå

De gode driftsresultatene førte til at kommunene og fylkeskommunene kunne styrke de økonomiske bufferne de har til den løpende driften (disposisjonsfondene) og til å dekke inn underskudd fra tidligere år. For kommunene økte disposisjonsfond og mindreforbruk fra 10,2 pst. av driftsinntektene i 2016 til 11,5 pst. i 2017. For fylkeskommunene økte disposisjonsfondene fra 11,0 pst. til 11,4 pst.

Kommunene som hadde akkumulerte merforbruk fra tidligere år, benyttet driftsresultatene til å redusere eller dekke inn disse i 2017. Ved utgangen av juni 2018 var i alt 25 kommuner ført opp i ROBEK som følge av akkumulerte underskudd. Dette er det laveste antallet som har vært i ROBEK siden registeret ble opprettet i 2001, jf. figur 2.8. Ut fra de innrapporterte KOSTRA-tallene forventes antall kommuner i ROBEK å bli redusert ytterligere etter at kommunestyrene har vedtatt årsregnskapene for 2017.

Figur 2.8 Antall kommuner i ROBEK. 2001-2017

Kilde: Kommunal- og moderniseringsdepartementet

2.7 Kommunesektorens inntekter i 2018

Avsnittet er basert på omtalen av kommuneforvaltningens inntekter i Revidert nasjonalbudsjett 2018.

I Nasjonalbudsjettet 2018 ble det lagt opp til en realvekst i kommunesektorens samlede inntekter på 4,6 mrd. kroner i 2018, se tabell 2.4. Realveksten i de frie inntektene ble anslått til 3,8 mrd. kroner. Veksten i inntektene ble i tråd med vanlig praksis målt fra anslått nivå på sektorens inntekter i 2017 i Revidert nasjonalbudsjett 2017. Siden skatteanslaget for 2017 ble oppjustert i Nasjonalbudsjettet 2018, ble inntektsveksten lavere målt mot oppdatert anslag for sektorens inntekter i 2017. I forbindelse med budsjettavtalen på Stortinget ble kommunesektorens samlede inntekter i 2018 økt med drøyt 0,8 mrd. kroner fra regjeringens forslag i Nasjonalbudsjettet 2018.

Se tabell 2.2 for anslag på realveksten i kommunesektorens inntekter for 2017 gitt på ulike tidspunkt. Ny informasjon om kommuneøkonomien i 2017 påvirker vekstanslagene for sektorens inntekter i 2018. Kommunesektorens inntekter fra eiendomsskatt og gebyrer ble i fjor høyere enn anslått, og de høyere nivåene er videreført i anslagene for 2018. De økte inntektene fra skatt på inntekt og formue antas derimot å være av engangskarakter og er derfor ikke videreført til 2018.

Anslaget for den kommunale kostnadsdeflatoren i 2018 er uendret sammenliknet med Nasjonalbudsjettet 2018. Lønnsveksten er nedjustert, mens prisveksten er oppjustert, i hovedsak på grunn av økte energipriser. Som følge av at lønnsvekstanslaget er nedjustert fra 3,0 til 2,8 prosent er anslaget for kommunesektorens inntekter fra skatt på inntekt og formue nedjustert med knapt 0,5 mrd. kroner.

Forslagene i revidert budsjett innebar en økning i øremerkede tilskuddene på 2,8 mrd. kroner i 2018. Det var i all hovedsak kommunenes andel av inntekter fra salg av oppdrettstillatelser. Inntekter fra havbruksfondet, som vil komme om lag 160 kystkommuner til gode i 2018, inngår kun i veksten i de samlede inntektene som følge av at de i statsbudsjettet gis som øremerkede tilskudd, selv om dette i realiteten er midler kommunene kan anvende fritt. Disse inntektene er ekstraordinært store i 2018 og skjevt fordelt mellom kommuner. Realveksten i kommunesektorens samlede inntekter justeres opp med 0,6 mrd. kroner fra saldert budsjett til 1,9 mrd. kroner, jf. tabell 2.4.

Samlet sett anslås nivået på både samlede og frie inntekter i 2018 høyere enn lagt til grunn i fjor høst. Som følge av at nivået på de frie inntektene er justert mer opp for 2017 enn for 2018, anslås likevel realveksten i frie inntekter lavere enn i saldert budsjett. På grunn av ekstraordinært høye skatteinntekter i 2017, anslås det at kommunesektorens frie inntekter i 2018 vil avta reelt med 2,6 mrd. kroner, tilsvarende -0,7 prosent.

I forbindelse med forhandlingen om revidert budsjett på Stortinget ble kommunesektorens inntekter økt med vel 0,1 mrd. kroner. Etter Stortingets vedtak om Revidert nasjonalbudsjett 2018 anslås den samlede inntektsveksten dermed til 2,0 mrd. kroner.

Tabell 2.4 Realvekst i kommunesektorens inntekter 2018. Anslag på ulike tidspunkt. 2018- priser og prosentvis vekst.

	Samlede inntekter		Frie inntekter	
	Mrd. kroner	Prosent	Mrd. kroner	Prosent
<i>Målt ift. anslag for 2017 i Revidert nasjonalbudsjett 2017</i>				
Signalisert i Kommuneproposisjonen 2018	4,3-5,3	-	3,8-4,3	-
Nasjonalbudsjettet 2018	4,6	0,9	3,8	1,0
Saldert budsjett 2018	5,4	1,1	4,0	1,1
<i>Målt ift. oppdaterte anslag for 2017</i>				
Nasjonalbudsjettet 2018	0,5	0,1	-0,4	-0,1
Saldert budsjett 2018	1,3	0,3	-0,2	0,0
Revidert nasjonalbudsjett 2018	1,9	0,4	-2,6	-0,7

Kilde: Finansdepartementet

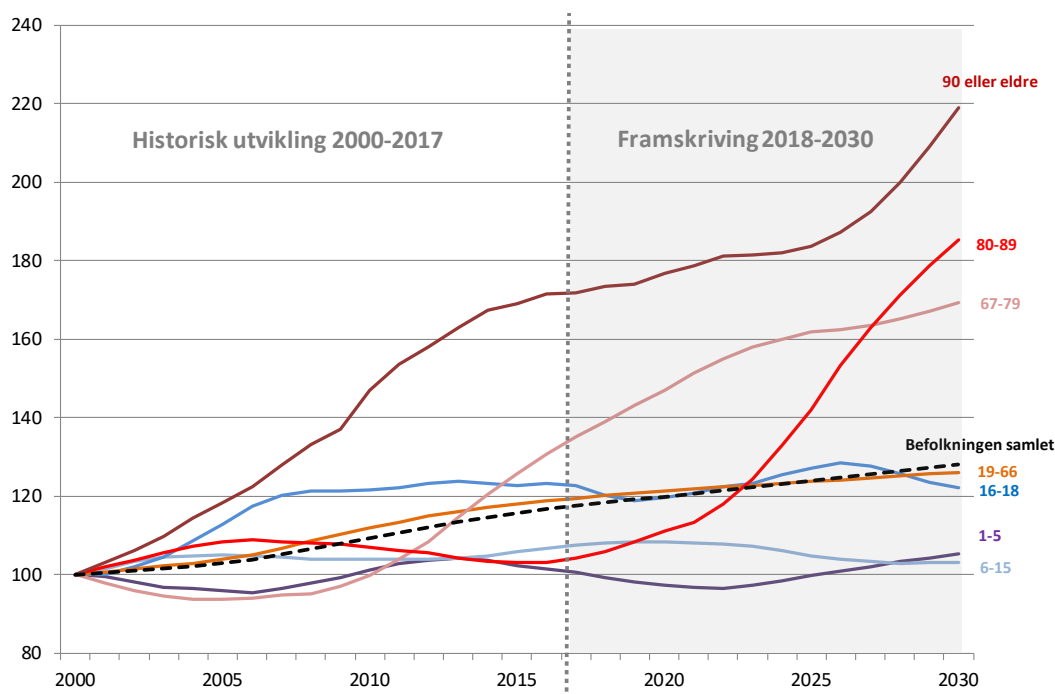
2.8 Omfang og kvalitet i kommunale tjenester

I dette avsnittet redegjøres det for befolkningsutviklingen og en del sentrale indikatorer for utviklingen i de kommunale velferdstjenestene fra 2016 til 2017 og i perioden 2012-2017.

Tallene er hentet fra KOSTRA, der foreløpige tall for 2017 ble publisert 15. mars 2018 som ble benyttet i Kommuneproposisjonen for 2019, reviderte KOSTRA-tall, individbasert pleie- og omsorgsstatistikk (IPLOS) og Grunnskolen informasjonssystem (GSI). Indikatorene belyser utviklingstrekk innenfor barnehagesektoren, grunnskolen, videregående opplæring, barnevernet, sosialtjenesten, pleie- og omsorgssektoren, kommunehelsetjenesten og administrasjon.

Demografisk utvikling

Store deler av den kommunale og fylkeskommunale tjenesteproduksjonen er rettet mot bestemte aldersgrupper. Den demografiske utviklingen gir derfor viktig informasjon om utviklingen i behovet for kommunale tjenester. Den demografiske utviklingen i perioden 2012-2017 beskrives i tabell 2.5.

Figur 2.9 Befolkningsutvikling 2000-2017. Indeksert. År 2000=100.

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Tabell 2.5 Demografisk utvikling 2012-2017

	2012	2016	2017	Endring 2012-17	Endring 2016-17	Årlig endring 2012-17, pst.	Endring 2016-17, pst.
Barnehager:							
Antall barn 1-5 år	314 500	307 400	305 600	-8 900	-1 800	-0,6	-0,6
Antall barn 1-2 år	124 900	120 600	120 500	-4 400	-100	-0,7	-0,1
Antall barn 3-5 år	189 600	186 900	185 100	-4 500	-1 800	-0,5	-1,0
Grunnskole:							
Antall barn 6-15 år	616 800	633 300	637 700	20 900	4 400	0,7	0,7
Videregående opplæring:							
Antall unge 16-18 år	196 200	196 200	195 100	-1 100	-1 100	-0,1	-0,6
Barnevern:							
Antall barn og unge 0-17 år	1 122 900	1 131 100	1 129 000	6 100	-2 100	0,1	-0,2
Pleie- og omsorg:							
Antall eldre 67 år og over	673 200	766 000	786 400	113 200	20 400	3,2	2,7
Antall eldre 67-79 år	451 600	545 000	563 600	112 000	18 600	4,5	3,4
Antall eldre 80-89 år	180 500	176 400	178 100	-2 400	1 700	-0,3	1,0
Antall eldre 90 år og over	41 100	44 600	44 700	3 600	100	1,7	0,2
Totalt:							
Antall innbyggere i alt	5 051 300	5 258 300	5 295 600	244 300	37 300	0,9	0,7
Antall innbyggere 1-18 år og 67 år og over	1 800 700	1 902 900	1 924 800	124 100	21 900	1,3	1,2
Andel innbyggere 1-18 år og 67 år og over (pst.)	35,6	36,2	36,3	0,7	0,2		

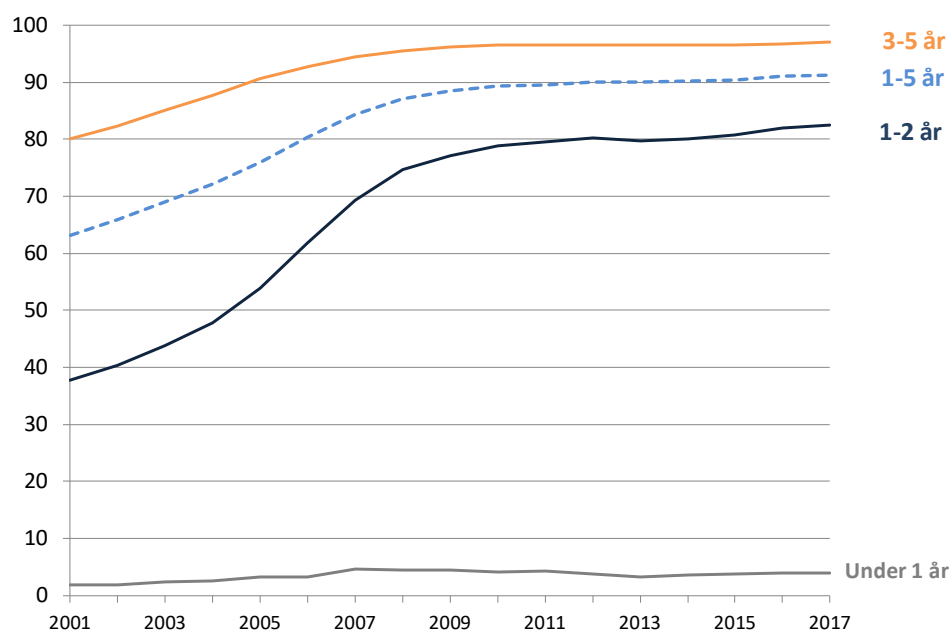
Kilde: Statistisk sentralbyrå

De viktigste målgruppene for kommunale og fylkeskommunale tjenester er barn og unge 1-18 år og innbyggere over 67 år. I perioden 2012-2017 økte antall innbyggere i disse gruppene med vel 124 000, noe som indikerer at behovet for kommunale tjenester økte. Økningen kom særlig blant de eldre (aldersgruppene 67-79 år og 90 år og over), men det var også en svak økning i antall barn og unge, og da særlig blant barn i grunnskolealder. Samlet sett økte innbyggertallet med om lag 244 000, tilsvarende 4,8 pst. i perioden 2012-2017. Til sammenlikning økte antall innbyggere i de viktigste målgruppene for kommunale og fylkeskommunale tjenester med 6,9 pst. i samme periode.

Gjennom 2017 gikk tallet på barn og unge noe ned. Det var en nedgang i de yngste barnekullene og i aldersgruppen 16-18 år, mens det ble flere i aldersgruppene 6-15 år. Antall eldre fortsatte å øke kraftig. Det er vekst i alle aldersgrupper over 67 år. Samlet sett økte innbyggertallet med i overkant av 37 000 i løpet av 2017, noe som er en svakere vekst enn de siste årene.

Barnehage

Antall barn i aldersgruppen 1-5 år ble noe redusert i perioden 2012-17, jf. tabell 2.5. Antall barn med barnehageplass har også, ifølge tabell 2.6, blitt redusert i perioden, men ikke like mye. Dette medførte at barnehagedekningen gikk opp fra 90,1 pst. i 2012 til 91,3 pst. i 2017. Vel halvparten av plassene var i kommunale barnehager. For de eldste barna gikk dekningsgraden noe opp, fra 96,6 pst. til 97,0 pst. Dekningsgraden for 1-2-åringene gikk opp fra 80,2 pst. til 82,5 pst. For de aller minste barna (under ett år) var dekningsgraden stabil i perioden.

Figur 2.10 Andel barn med barnehageplass. 2001–2017

Kilde: Statistisk sentralbyrå og GSI

Det har vært en økning i den avtalte oppholdstiden. I snitt økte avtalt, ukentlig oppholdstid per barn med barnehageplass med nærmere 1 time fra 2012 til 2017. Veksten i denne perioden var altså større enn det økningen i antall barn med barnehageplass tyder på. Målt ved totalt antall avtalte oppholdstimer økte kapasiteten med 0,8 pst. årlig fra 2012 til 2017, mens antall barn med plass i barnehage til sammenlikning gikk noe ned i perioden.

Tabell 2.6 Utvikling i barnehagesektoren 2012–2017 (private og kommunale)

	2012	2016	2017	Endring 2012-17	Endring 2016-17	Årlig endring 2012-17, pst.	Endring 2016- 17, pst.
Produksjon:							
Barn med plass i barnehage i alt	286 000	282 600	281 500	-4 500	-1 100	-0,3	-0,4
- herav i kommunal barnehage	149 800	142 200	140 900	-8 900	-1 300	-1,2	-0,9
Andel i kommunal barnehage	52,4	50,4	50,1	-2,3	-0,3		
Barn under ett år med plass i barnehage	2 300	2 400	2 200	-100	-200	-0,9	-8,3
Barn 1-2 år med plass i barnehage	100 100	98 900	99 400	-700	500	-0,1	0,5
Barn 3-5 år med plass i barnehage	183 200	181 000	179 500	-3 700	-1 500	-0,4	-0,8
Korrigerte oppholdstimer (i mill.) ¹	875,1	876,0	877,1	2,0	1,1	0,0	0,1
- herav i kommunale barnehager (i 1 mill.) ¹	452,3	435,2	433,8	-18,5	-1,4	-0,8	-0,3
Ukorrigerte oppholdstimer (i mill.)	598,2	600,0	599,2	1,1	-0,8	0,0	-0,1
- herav i kommunale barnehager (i mill.)	312,9	301,8	299,7	-13,2	-2,1	-0,9	-0,7
Andel barn i barnehage med oppholdstid 33 timer eller mer per uke	94,6	97,6	98,1	3,5	0,5		
Gjennomsnittlig oppholdstid per barn per uke	43,7	44,3	44,4	0,8	0,1		
Dekningsgrad:							
Andel av 1-5-åringene som har barnehageplass	90,1	91	91,3	1,2	0,3		
Andel av 0-åringene som har barnehageplass	3,8	4,0	3,9	0,1	-0,1		
Andel av 1-2-åringene som har barnehageplass	80,2	82	82,5	2,3	0,5		
Andel av 3-5-åringene som har barnehageplass	96,6	96,8	97,0	0,4	0,2		
Ressursinnsats:							
Antall årsverk	73 200	75 000	75 500	2 300	500	0,6	0,7
Antall årsverk i kommunale barnehager	38 900	38 300	38 400	-500	100	-0,3	0,3
Kvalitet:							
Andel styrere og pedagogiske ledere med godkjent barnehagelærerutdanning ²	85,7	91,3	91,3	5,6	0,0		
Andel ansatte med barnehagelærerutdanning	33,3	35,6	36,0	2,7	0,4		

¹ Oppholdstimer i kommunale barnehager korrigert for oppholdstidskategorier. Oppholdstid 0-8 timer vektet med 6 timer, 9-16 vektet med 13 timer, 17-24 timer vektet med 21 timer, 25-32 timer vektet med 29 timer, 33-40 timer vektet med 37 timer og 41 timer eller mer vektet med 45 timer. Indikatoren korrigerte oppholdstimer er i tillegg korrigert for alder. Antall barn 0-2 år vektet med 2, antall barn 3 år vektet med 1,5 og 4-6 åringer vektet med 1.

² Stillingskategoriene ble endret f.o.m. 2014, noe som kan føre til at tallene ikke er direkte sammenliknbare med tidligere år.

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Både andelen ansatte og andelen styrere og pedagogiske ledere med godkjent førskolelærerutdanning gikk opp i perioden.

Etter en lengre periode med relativt sterk vekst i barnehagesektoren, har veksten avtatt de siste årene. I 2017 var det en svak nedgang i antall barn med plass i barnehage, sammenliknet med året før. Denne utviklingen må ses på bakgrunn av at barnekullene var mindre og at det var færre barn i alderen 1-5 år, sammenliknet med året før.

Dekningsgradene for barn i alderen 1-5 år økte. Barnehagedekningen er 97 pst. for de eldste barna (3-5 år), og 82,5 pst. for de yngste barna (1-2 år). Samlet barnehagedekning var 91,3 pst. i 2017. Andelen barn som gikk i private barnehager gikk noe opp, slik at andelen barn som gikk i kommunale barnehager gikk noe ned.

I snitt tilbrakte barna om lag like mye tid i barnehagen i 2017 som i 2016, men som følge av at det ble færre barn i barnehage gikk også det samlede antall timer som barna oppholdt seg i barnehagene i løpet av året (ukorrigerte oppholdstimer) litt ned (-0,1 pst.).

Ressursinnsatsen målt ved avtalte årsverk i kommunale barnehager viste en liten økning fra 2016 til 2017.

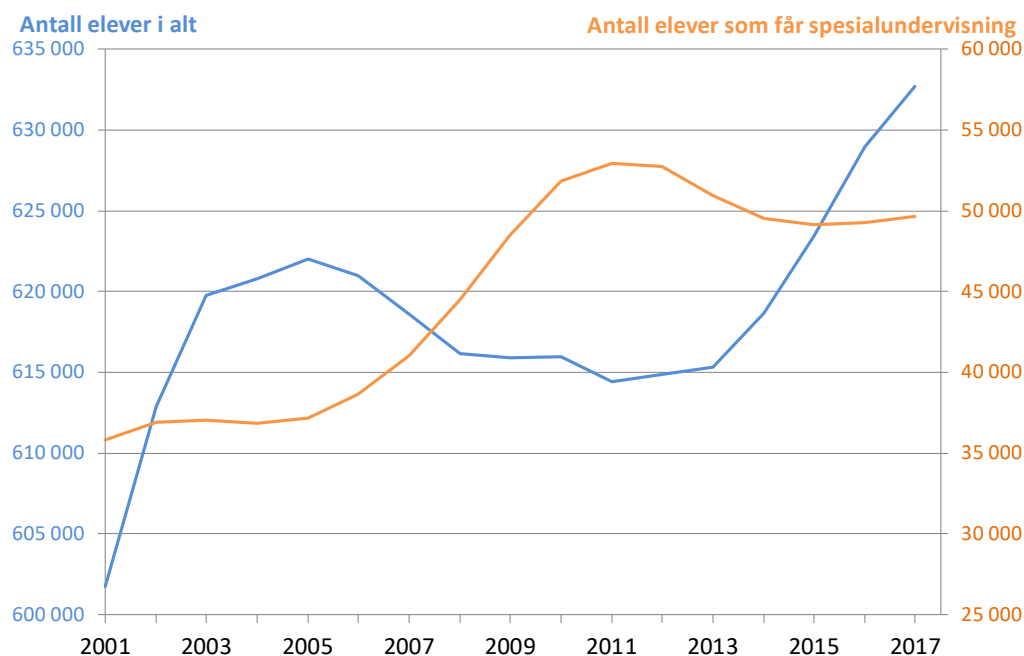
Andelen styrere og pedagogiske ledere med godkjent førskolelærerutdanning var om lag uendret fra 2016 til 2017, mens andelen ansatte med barnehagelærerutdanning økte noe fra 2016 til 2017.

Grunnskole

Det var en svak vekst i elevtallet i grunnskolen i perioden 2012–2017. Veksten var relativt sett noe sterkere i de private skolene, der i overkant av tre pst. av elevene går, enn i de kommunale. Tallet på frittstående skoler med statstilskudd har økt de siste årene. Etter friskoleloven kan det godkjennes frittstående grunn- og videregående skoler (friskoler). Loven gir ikke rett til godkjenning, slik gis etter en skjønnsmessig vurdering. Det følger av friskoleloven at vertskommunen/vertsfylket skal gis anledning til å uttale seg til søknader om godkjenning av nye friskoler og driftsendringer ved eksisterende skoler. Samme bestemmelse fastsetter at en skole ikke skal få godkjenning dersom etableringen vil medføre negative konsekvenser for det offentlige skoletilbudet.

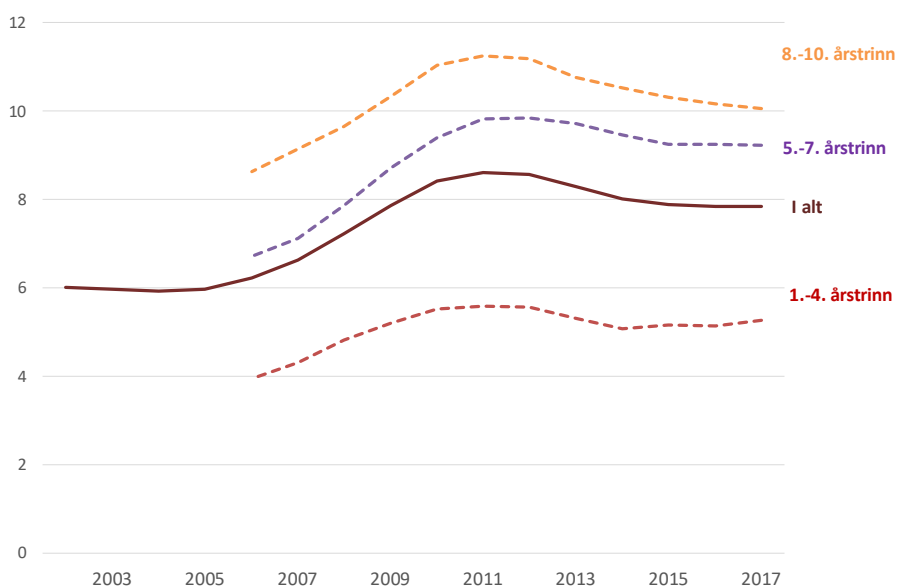
Også ressursinnsatsen, målt ved årstimer til undervisning, økte svakt gjennom perioden. Tidligere var veksten først og fremst knyttet til at spesialundervisningen økte i omfang, men veksten i spesialundervisningen har avtatt de senere årene, jf. figur 2.11 og 2.12, og nedgangen har kommet på alle trinn. Det har de siste årene også vært en jevn økning i andelen som får spesialundervisningen hovedsakelig i den ordinære klassen.

Elevtallet økte også i 2017, og veksten var relativt sett noe sterkere i de private skolene enn i de kommunale. Veksten i antall årstimer til undervisning viste også en liten økning fra 2016 til 2017.

Figur 2.11 Antall elever totalt og antall elever med spesialundervisning, 2001-2017.

Kilde: Statistisk sentralbyrå og Grunnskolens informasjonssystem (GSI)

Figur 2.12 Andel elever med spesialundervisning. Prosent. 2001-2017

Kilde: Grunnskolens informasjonssystem (GSI)

Tabell 2.7 Utvikling i grunnskolen 2012–2017 (private og kommunale)

	2012	2016	2017	Endring 2012-17	Endring 2016-17	Årlig endring 2012-17, pst.	Endring 2016- 17, pst.
Produksjon:							
Elever i alt i grunnskolen	614 400	629 000	632 700	18 300	3 700	0,6	0,6
Elever i private grunnskoler	18 200	22 700	23 800	5 600	1 100	5,5	4,8
Antall elever med plass i SFO	154 600	160 900	160 500	5 900	-400	0,8	-0,2
Antall elever med spesialundervisning	52 500	49 300	49 600	-2 900	300	-1,1	0,6
Dekningsgrad:							
Andel elever 6-9 år med plass i SFO ¹	62,7	61,3	60,9	-1,8	-0,4		
Ressursinnsats:							
Avtalte årsverk (kommunale) ²	90 200	96 200	99 100	.	2 900	.	3,0
Årstimer til undervisning i alt (i 1000) ³	35 760	36 870	37 590	1 830	720	1,0	2,0
- Derav årstimer til spesialundervisning (i 1000)	6 390	6 430	6 400	240	200	0,7	3,1
Årstimer til undervisn. i alt per elev ⁴	58,4	58,8	59,6	1,2	0,8	0,4	1,4
Årstimer til spes.und. per elev med spes.und	123,3	130,6	133,6	10,3	3,0	1,6	2,3
Kvalitet:							
Gjennomsnittlig gruppestørrelse 1 1.-10. årstrinn ⁵	13,7	13,7	13,5	-0,2	-0,2	-0,3	-1,5
Gjennomsnittlig gruppestørrelse 1, 1.-4. årstrinn	13,3	13,3	12,9	-0,4	-0,4	-0,6	-3,0
Gjennomsnittlig gruppestørrelse 1, 5.-7. årstrinn	13,0	13,4	13,2	0,2	-0,2	0,3	-1,5
Gjennomsnittlig gruppestørrelse 1, 8.-10. årstrinn	14,7	14,3	14,5	-0,2	0,2	-0,3	1,4
Gjennomsnittlig gruppestørrelse 2, 1.-10. årstrinn ⁵	16,9	17,0	16,8	-0,1	-0,2	-0,1	-1,2

¹ Andel innbyggere 6-9 år i kommunal og privat SFO.

² Fra og med 2015 bygger statistikken på nye datakilder (A-ordningen). Totaltallet på sysselsatte blir ikke lenger samordnet med Arbeidskraftundersøkelsen (AKU) slik det ble før 2015, og dermed samsvarer ikke totaltallet lenger med AKU sitt totaltall. Årgangene fra og med 2015 kan ikke sammenliknes med tidligere årganger.

³ Begrepene årstimer og årstimer per elev kan illustreres gjennom et eksempel. På en skole med 10 lærere hvor alle underviser 26 timer per uke i 38 uker, vil antall årstimer ved skolen være 9 880 (10x26x38). Og dersom skolen har 135 elever, blir årstimer per elev 73,2 (9 880/135).

⁴ Årstimer til spesialundervisning og elever med spesialundervisning i kommunale og private skoler.

⁵ Indikatoren viser beregnet gjennomsnittlig gruppestørrelse ved å se på forholdet mellom elevtimer og lærertimer. Gruppestørrelse 2 er eksklusiv timer til spesialundervisning og særskilt språkopplæring, mens dette inngår i de øvrige gruppestørrelsene som er oppgitt for de ulike alderstrinnene. Elevtimer er det samlede antall timer elevene har krav på etter forskriftsfestet fag- og timefordeling, herunder eventuelle kommunale tillegg til nasjonal norm. Lærertimer er det samlede antall timer lærerne underviser. Selv om antall elever i en gitt undervisningssituasjon vil variere innenfor den enkelte skole og det enkelte årstrinn, gir indikatorene et bilde av hvor mange elever som i gjennomsnitt befinner seg i undervisningssituasjonen til den enkelte lærer.

Kilde: Statistisk sentralbyrå og Grunnskolens informasjonssystem (GSI)

Gruppestørrelsen har vært stabil over lang tid. På barnetrinnet gikk forholdet mellom det totale antallet elevtimer og det totale antallet lærertimer litt ned i 2017, noe som blant annet henger sammen med at det er ble bevilget midler til flere lærere på 1.-4. trinn.

For å vurdere forholdet mellom elever og lærere i en ordinær undervisningstime, er gruppestørrelse 2 en bedre indikator. Dette er en indikasjon på elever per lærer i ordinær undervisning hvor ressurser til spesialundervisning og undervisning i særskilt norsk ikke regnes med. Samlet for alle trinnene gikk denne ned fra 2016 til 2017.

Den sterke veksten som en tidligere så innenfor spesialundervisningen, ser ut til å ha flatet ut de siste årene, jf. figur 2.11. Fra 2016 til 2017 var det en svak økning både i antall elever som får spesialundervisning, og de elevene som får spesialundervisning får i snitt noe mer bistand.

Andelen elever med spesialundervisning øker med elevtrinnene, jf. figur 2.12, og andelen er nesten tre ganger så høy på 10. trinn som på 1. trinn. I 2017 økte andelen for elevene på barnetrinnet, mens andelen som fikk spesialundervisning fortsatte å gå ned for de eldste elevene.

I følge tabell 2.7 hadde 60,9 pst. av barn mellom seks og ni år plass i skolefritidsordningen (SFO) i 2017. Mens det fram mot 2012 var en liten, men jevn, økning i andelen elever i SFO, har det i perioden 2012–2017 vært en liten og jevn reduksjon i andelen elever i skolefritidsordningen.

Videregående opplæring

Etter en lengre periode med sterk vekst i elevtallet, har veksten avtatt de siste årene. I perioden 2012-2017 ble elevtallet i videregående skole redusert med om lag 1 200, jf. tabell

Tabell 2.8 Utvikling i videregående opplæring 2012-2017 (private og kommunale)

	2012	2016	2017	Endring 2012-17	Endring 2016-17	Årlig endring 2012-17, pst.	Endring 2016-17, pst.
Produksjon:							
Antall elever i videregående skole i alt	199 500	200 000	198 300	-1 200	-1 700	-0,1	-0,9
- herav i fylkeskommunale videregående skoler	182 500	184 000	183 500	1 000	-500	0,1	-0,3
Antall lærlinger/lærekandidater	37 900	41 300	43 300	5 400	2 000	2,7	4,8
Dekningsgrad:							
Andel 16-18-åringer som er i videregående opplæring (både elever og lærlinger)	91,8	91,8	92,1	0,3	0,3		
Andel elever over 20 år	10,3	10,8	10,9	0,6	0,1		
Ressursinnsats:							
Avtalte årsverk i videregående opplæring, fylkeskommunale	34 000	34 100	34 100	.	0		
Lærerårsverk i alt, fylkeskommunale skoler, minus fravær	21 400	21 900	21 900	.	0		
Elever i fylkeskommunale skoler per lærerårsverk, fylkeskommunale skoler	8,8	8,8	8,8	0,0	0,0		
Kvalitet:							
Andel elever med førstevalget til utdanningsprogram oppfylt	88,3	89,9	88,2	-0,1	-1,7		
Andel elever og lærlinger som har bestått vgo. i løpet av 5 år	69,2	73,0	74,5	5,2	1,5		
Andel elever som har sluttet i løpet av året	4,6	4,4	4,2	-0,4	-0,2		

¹ Fra og med 2015 bygger statistikken på nye datakilder (A-ordningen). Totaltallet på sysselsatte blir ikke lenger samordnet med Arbeidskraftundersøkelsen (AKU) slik det ble før 2015, og dermed samsvarer ikke totaltallet lenger med AKU sitt totaltall. Årgangene fra og med 2015 kan ikke sammenliknes med tidligere årganger.

Kilde: Statistisk sentralbyrå

3.4. Reduksjonen i elevtallet består av en reduksjon på 2 200 elever i de private skolene og en økning på 1 000 elever i de fylkeskommunale skolene. Reduksjonen i elevtallet må også ses i sammenheng med at det ble noe færre unge i alderen 16–18 år. Andelen elever som har sluttet i løpet av året har blitt redusert i perioden.

I 2017 gikk elevtallet ned som følge av mindre årskull, men en større andel av 16-18-åringene var i videregående opplæring. Antall årsverk ved de fylkeskommunale skolene var stabilt. Antallet lærlinger fortsatte å øke.

I alt 74,5 pst. av 2012-kullet fullførte sin videregående opplæring med oppnådd studie- eller yrkeskompetanse i løpet av fem år. Andelen som fullførte er den høyeste siden statistikken ble publisert for første gang for 17 år siden (kullet som startet i 1994). Andelen elever som fullfører innen fem år lå lenge stabilt mellom 67 og 71 prosent. De siste par årene har andelen som fullfører innen fem år økt noe, og for elevene som startet videregående opplæring i 2011, var økningen på 1,5 prosentpoeng fra året før.

Barnevern

Omfanget av barnevernstjenestene økte kraftig i perioden 2012-17. Antallet årsverk, antall undersøkelser og antall barn som tok imot hjelp fra barnevernet gikk opp, også når det ses opp mot veksten i antallet barn og unge.

Tabell 2.9 Utvikling i barnevernet 2012–2017

	2012	2016	2017	Endring 2012-17	Endring 2016-17	Årlig endring 2012-17, pst.	Endring 2016- 17, pst.
Produksjon:							
Antall undersøkelser ¹	43 300	58 700	60 700	17 400	2 000	7,0	3,4
Antall barn med barneverntiltak	53 900	55 200	56 300	2 400	1 100	0,9	2,0
- herav hjelpetiltak	44 900	44 900	46 100	1 200	1 200	0,5	2,7
- herav omsorgstiltak	9 000	10 200	10 200	1 200	0	2,5	0,0
Dekningsgrad:							
Andel barn med undersøkelse av innbyggere 0-17 år	3,9	4,8	4,9	1,0	0,1		
Andel barn med barneverntiltak av innbyggere 0-17 år	4,8	4,9	5,0	0,2	0,1		
Ressursinnsats:							
Antall årsverk ²	4 400	5 800	6 000	1 600	200	6,4	3,4
Kvalitet:							
Stillinger med fagutdanning per 1 000 barn 0-17 år ²	3,6	4,6	4,8	1,2	0,2		
Andel undersøkelser med behandlingstid under tre måneder	78	86	87	9	1		

¹ Fra og med rapporteringsåret 2014 er alle undersøkelser startet og/eller avsluttet i løpet av året innhentet og publisert. Før dette ble kun en undersøkelse per barn innhentet og publisert.

² Fra og med 2014 er også tiltaksstillinger på funksjon 252 i KOSTRA inkludert. Fra og med 2012 er tiltaksstillinger (funksjon 251) inkludert i tillegg til saksbehandler-/administrasjonsstillinger (funksjon 244).

Kilde: Statistisk sentralbyrå

I 2017 økte både antallet undersøkelser og antallet barn som fikk tiltak sammenlignet med 2016. Mens det en periode var en tendens til at en stadig større andel barna mottok omsorgstiltak, kan økningen de to siste årene hovedsakelig henføres til at flere barn mottok hjelpetiltak.

Sosialtjenester

Innenfor sosialtjenestene var det en økning i antall mottakere av sosialhjelp i perioden 2012–17, jf. tabell 2.10. Andelen i aldersgruppen 20-66 år som mottok sosialhjelp har økt noe i perioden.

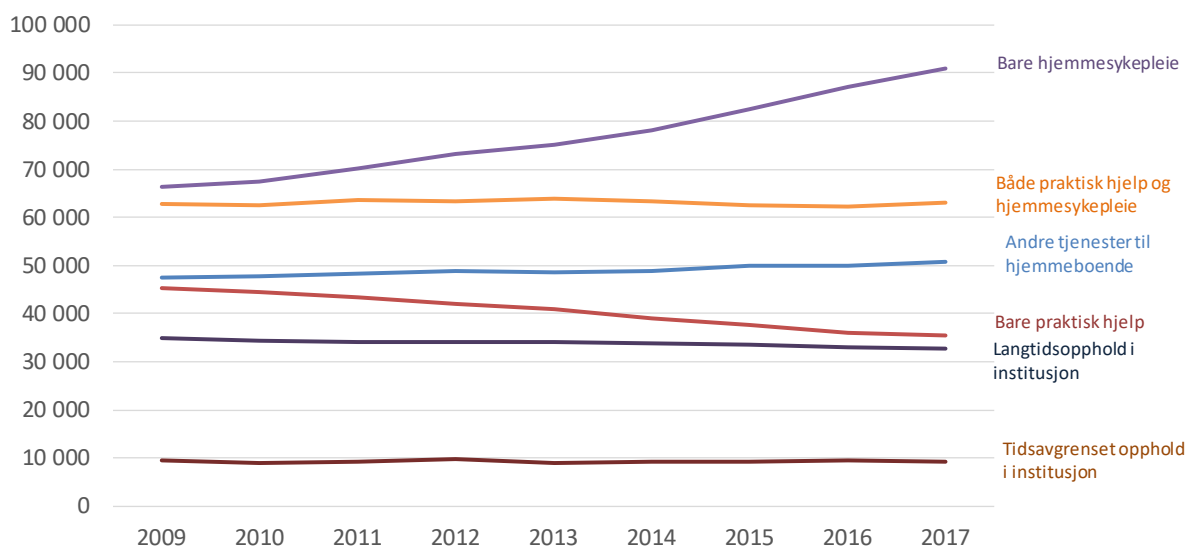
Tabell 2.10 Utvikling i sosialtjenestene 2012–2017

	2012	2016	2017	Endring 2012-17	Endring 2016-17	Årlig endring 2012-17, pst.	Endring 2016-17, pst.
Produksjon:							
Antall mottakere av sosialhjelp	121 500	136 600	138 800	17 300	2 200	2,7	1,6
Dekningsgrad:							
Andel som er sosialhjelpsmottakere i alderen 20-66	3,7	4,0	4,0	0,3	0		

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Helse- og omsorgstjenestene

Omfanget av omsorgstjenester økte i perioden 2012–17. Samtidig har det i perioden vært en dreining i retning av at det gis mer hjemmebaserte omsorgstjenester, jf. figur 2.13. Det økende behovet skyldtes at det ble flere eldre innbyggere, særlig i aldersgruppen over 90 år, og en sterk økning i antall yngre mottakere (under 67 år). Økningen for sistnevnte gruppe var særlig sterk innenfor hjemmetjenestene, mens det ble færre mottakere i aldersgruppen 80-89 år. Dette henger sammen med at innbyggertallet i gruppen 80-89 år gikk ned. Antall yngre mottakere økte betydelig mer enn befolkningsveksten isolert sett skulle tilsi og utgjør en stadig større andel av mottakerne av hjemmetjenester. Samlet sett viser utviklingen de siste årene en betydelig endring i hvilke grupper som mottar hjemmetjenester.

Figur 2.13 Brukere av ulike tjenester i perioden 2009-2017, fordelt etter tjenestetype

Kilde: Statistisk sentralbyrå

De siste årene har det blitt noen færre plasser i institusjonene, mens antallet beboere i bolig med heldøgns bemanning har økt. Sistnevnte kommer i tillegg til de som mottar heldøgns tjenester i sykehjem, aldershjem eller i eget hjem. Men samlet sett har andelen eldre som

mottar omsorgstjenester fra det offentlige gått ned, både innenfor de hjemmebaserte og de institusjonsbaserte tjenestene. Spesielt gjelder dette for aldersgruppen 67-79 år.

Tabell 2.11 Utvikling i omsorgstjenesten 2012–2017 (private og kommunale)

	2012	2016	2017	Endring 2012-17	Endring 2016-17	Årlig endring 2012-17, pst.	Endring 2016- 17, pst.
Produksjon:							
Antall mottakere av hjemmetjenester	178 700	185 500	189 500	10 800	4 000	1,2	2,2
- herav under 67 år	71 100	79 000	82 000	10 900	3 000	2,9	3,8
- herav 67-79 år	33 000	36 000	37 400	4 400	1 400	2,5	3,9
- herav 80-89 år	54 400	48 900	48 400	-6 000	-500	-2,3	-1,0
- herav 90 år og over	20 100	21 700	21 700	1 600	0	1,5	0,0
Forbruk i timer i løpet av året, hjemmetjenester (i 1 000) ¹	104 700	117 900	121 500	16 800	3 600	3,0	3,1
Timer i uken til pleie og bistand per hjemmetjenestemottaker i henhold til vedtak	7,9	8,8	9,0	1,1	0,2	2,6	2,3
Antall beboere i institusjon	43 900	42 600	42 100	-1 800	-500	-0,8	-1,2
- herav under 67 år	4 800	4 800	4 800	0	0	0,0	0,0
- herav 67-79 år	7 700	8 400	8 600	900	200	2,2	2,4
- herav 80-89 år	19 000	16 900	16 500	-2 500	-400	-2,8	-2,4
- herav 90 år og over	12 400	12 500	12 300	-100	-200	-0,2	-1,6
Forbruk i døgn i løpet av året, institusjon (i 1 000) ²	48 700	48 900	49 200	500	300	0,2	0,6
Antall plasser i alders- og sykehjem	41 700	40 500	40 400	-1 300	-100	-0,6	-0,2
- herav andel private plasser i prosent	9,5	11,3	10,8	1,3	-0,5		
Antall unike brukere med vedtak om helse- og omsorgstjenester i løpet av året	335 600	354 300	360 200	24 600	5 900	1,4	1,7
Beboere i bolig med heldøgns bemanning	22 000	23 100	23 700	1 700	600	1,5	2,6
Antall førstegangs hjemmebesøk til nyfødt	47 400	51 700	50 200	2 800	-1 500	1,2	-2,9
Dekningsgrad:							
Andel 67-79 år som bor på institusjon	1,7	1,5	1,5	-0,2	0,0		
Andel 80-89 år som bor på institusjon	10,5	9,6	9,3	-1,2	-0,3		
Andel 90 år og over som bor på institusjon	30,2	28,1	27,4	-2,8	-0,7		
Andel 67-79 år som mottar hjemmetjenester	7,3	6,6	6,6	-0,7	0,0		
Andel 80-89 år som mottar hjemmetjenester	30,1	27,7	27,2	-3,0	-0,5		
Andel 90 år og over som mottar hjemmetjenester	49,0	48,6	48,6	-0,4	0,0		
Andel barn med fullført helseundersøking ved 2-3-årsalder	92	98	98	6	0		
Ressursinnsats:							
Avtalte årsverk i alt ³	131 200	138 000	142 900	..	4 900	..	3,6
Årsverk i helsestasjons- og skolehelsetjenesten	4 300	4 900	5 200	900	300	3,9	6,1
Legeårsverk i kommunehelsetjenesten	..	5 600	5 800	..	200	..	4,3
Kvalitet:							
Legetimer per beboer per uke i institusjon	0,43	0,55	0,55	0,12	0,00	5,0	0,0
Fysioterapitimer per beboer per uke i institusjon ⁴	0,36	0,43	0,41	0,05	-0,02	2,6	-4,7
Andel årsverk med fagutdanning	74	74	..	..	..	..	..
Andel plasser i enerom i omsorgsinstitusjoner	93,8	96,7	96,4	2,7	-0,3		

¹ Omfatter praktisk bistand, dagaktivitetstilbud, avlastning utenfor institusjon og i institusjon (rullerende), støttekontakt, omsorgslønn, helsetjenester i hjemmet, dagopphold og nattopphold i institusjon.

² Omfatter avlastning i institusjon (ikke rullerende), tidsavgrenset opphold (utredning, behandling, habilitering og rehabilitering), langtidsopphold i institusjon, døgnopphold kommunal øyeblikkelig hjelp, matombringing og trygghetsalarm, varslings- og lokaliseringsteknologi.

³ Fra og med 2015 bygger statistikken på nye datakilder (A-ordningen). Totaltallet på sysselsatte blir ikke lenger samordnet med Arbeidskraftundersøkelsen (AKU) slik det ble før 2015, og dermed samsvarer ikke totaltallet lenger med AKU sitt totaltall. Årgangene fra og med 2015 kan ikke sammenliknes med tidligere årganger.

⁴ Omfatter kun fysioterapeuter med driftsavtale.

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Sett i forhold til 2016 mottok noen flere eldre kommunale helse- og omsorgstjenester i 2017. Hjemmetjenestene dro opp, mens det for den institusjonsbaserte omsorgen var en liten nedgang. Tallet på mottakere under 67 år fortsatte å øke i 2017. Lege- og fysioterapidekningen i institusjonene ble bedre i perioden 2012-2017. Eneromsdekningen på institusjonene ligger stabilt på om lag 95 pst.

Antall årsverk viser en betydelig vekst fra 2016 til 2017, både innenfor omsorgstjenestene og i helsestasjons- og skolehelsetjenesten.

Administrasjon

Sentraladministrasjonen i kommunesektoren har ut fra KOSTRA-tallene økt fra 2016 til 2017, jf. tabell 2.13. SSB benyttet fra 2015 A-ordningen som kilde for sysselsettingsstatistikken. Det er derfor et brudd i tidsserien og tall fra 2016 og 2017 er ikke sammenliknbar med tidligere år. Tallene er beheftet med usikkerhet.

Tabell 2.13 Utvikling i sentraladministrasjonen 2012-2017

	2012	2016	2017	Endring 2012-17	Endring 2016-17	Årlig endring 2012-17, pst.	Endring 2016- 17, pst.
Ressursinnsats:							
Avtalte årsverk ¹	56 100	59 700	61 800	.	2 100	.	3,5
- herav i kommunene	51 400	54 300	56 300	.	2 000	.	3,7
- herav i fylkeskommunene	4 700	5 400	5 500	.	100	.	1,9
Brutto driftsutgifter, administrasjon (KOSTRA-funksjon 120), i kr. pr. innb., konsern	3 609	3 472	3 657	48	185	0,3	5,3

¹ Fra og med 2015 bygger statistikken på nye datakilder (A-ordningen). Totaltallet på sysselsatte blir ikke lenger samordnet med Arbeidskraftundersøkelsen (AKU) slik det ble før 2015, og dermed samsvarer ikke totaltallet lenger med AKU sitt totaltall. Årgangene fra og med 2015 kan ikke sammenliknes med tidligere årganger.

Kilde: Statistisk sentralbyrå

3 Demografisk utvikling og kommunesektorens utgifter

Notat fra TBU til 1. konsultasjonsmøte 6. mars 2018 mellom staten og kommunesektoren om statsbudsjettet 2019

1 Sammendrag

I forbindelse med 1. konsultasjonsmøte om 2019-budsjettet legger Det tekniske beregningsutvalg for kommunal og fylkeskommunal økonomi (TBU) fram beregninger av hvordan kommunesektorens utgifter påvirkes av den demografiske utviklingen. Anslaget søker å si noe om hva det vil koste å videreføre standard og dekningsgrad på sentrale tjenester når befolkningen endres. Hovedtema i dette notatet er følgelig beregninger av kommunale merutgifter i 2019 knyttet til den demografiske utviklingen. I tillegg har utvalget oppdatert tidligere utgiftsberegninger for 2018.

Det er betydelig usikkerhet knyttet til den demografiske utviklingen, noe utviklingen i 2017 var et godt eksempel på. SSB publiserte 23. februar 2018 innbyggertall ved inngangen til 2018. Befolkningsøkningen fra 1. januar 2017 til 1. januar 2018 ble 37 300, om lag 20 200 lavere enn i SSBs hovedalternativ (alternativ MMMM) fra siste befolkningsframskriving, publisert i juni 2016. Både fødselsoverskudd og nettoinnvandring, og dermed også befolkningsøkning gjennom 2017, var da det laveste siden 2005. Dette innebar også at 2018-anslaget som utvalget utarbeidet til 1. konsultasjonsmøte i 2017, overvurderte merutgiftene som følger av den demografiske utviklingen. En oppdatert beregning basert på den faktiske befolkningsutviklingen gjennom 2017 anslår de samlede merutgiftene for kommunesektoren i 2018 til å bli på om lag 1,7 mrd. 2017-kroner, dvs. 1,0 mrd. 2017-kroner lavere enn anslaget til 1. konsultasjonsmøte i 2017. Dette skyldes blant annet færre personer i alderen 0-15 år og over 90 år enn opprinnelig anslått. Dette er aldersgrupper med høyt gjennomsnittlig utgiftsbehov. Bare blant personer i alderen 67-79 år og 80-89 år ble befolkningsveksten litt høyere enn i hovedalternativet i SSBs befolkningsframskrivninger.

Utvalget legger normalt til grunn SSBs middelalternativ for fruktbarhet og levealder. Befolkningsveksten gjennom 2018 i hovedalternativet i SSBs befolkningsframskrivninger (MMMM) er anslått til om lag 56 400 personer. Dersom dette alternativet legges til grunn, anslås det at den demografiske utviklingen vil medføre merutgifter for kommunesektoren på om lag 2,8 mrd. 2018-kroner i 2019. Merutgiftene i kommunene vil da i så fall anslås til 3,1 mrd. kroner, mens beregningene indikerer en mindreutgift til fylkeskommunene på 400 millioner kroner. Merutgiftene for sektoren samlet som må finansieres av de frie inntektene, vil med hovedalternativet kunne anslås til om lag 2,3 mrd. kroner i 2019.

Ettersom befolkningsutviklingen i 2017 ble betydelig svakere enn hovedalternativet i SSBs framskriving, er det sannsynlig at hovedalternativet vil overvurdere befolkningsutviklingen også i 2018, som igjen har betydning for utvalgets utgiftsanslag for 2019. Utvalget har foretatt en alternativ utgiftsberegning for 2019 med utgangspunkt i alternativet med lav nettoinnvandring (MMML). Alternativet med lav innvandring lå samlet sett nærmere den faktiske utviklingen gjennom 2017 enn middelalternativet. Gitt en befolkningsutvikling som i alternativet med lav nettoinnvandring, kan merutgiftene knyttet til den demografiske utviklingen anslås til 2,0 mrd. 2018-kroner, nær 0,8 mrd. kroner lavere enn middelalternativet. Merutgiftene som må finansieres av de frie inntektene anslås i dette alternativet til 1,6 mrd. 2018-kroner, dvs. vel 0,6 mrd. kroner lavere merutgifter enn middelalternativet.

SSB kommer til å publisere nye framskrivinger i juni 2018. I etterkant av dette vil utvalget utarbeide et oppdatert anslag for hvordan den demografiske utviklingen påvirker kommunesektorens utgifter i 2019.

2 Demografisk utvikling

Kommunesektoren har ansvaret for bl.a. barnehager, grunnskole, videregående opplæring og pleie- og omsorgstjenester. Dette er tjenester som i hovedsak er rettet mot bestemte aldersgrupper av befolkningen, og hvor utgiftene påvirkes direkte av den demografiske utviklingen.

Befolkningsframskrivinger foretatt av Statistisk sentralbyrå (SSB) er et vesentlig grunnlagsmateriale for å beregne hvordan kommunesektorens utgifter påvirkes av den demografiske utviklingen. Siste befolkningsframskriving fra SSB ble publisert i juni 2016. Anslag på merutgifter i 2019 bygger på framskriving av befolkningen fra 1. januar 2018 til 1. januar 2019. Dette er i tråd med det utvalget har lagt til grunn i tidligere års beregninger.

Tabell 1 Anslått befolkningsendring fra 1.1.2018 til 1.1.2019

Aldersgruppe	Lav nettoinnvandring (MML)		Middels nettoinnvandring (MMM)	
	Absolutt endring	Pst. endring	Absolutt endring	Pst. endring
0-1 år	1 559	1,3	2 534	2,1
2-5 år	-1 005	-0,4	-471	-0,2
6-15 år	4 236	0,7	5 687	0,9
16-18 år	-3 294	-1,7	-2 805	-1,4
19-20 år	-476	-0,4	-81	-0,1
21-22 år	-50	0,0	340	0,2
23-29 år	1 327	0,3	4 566	0,9
30-34 år	7 502	2,1	9 779	2,7
35-49 år	-2 871	-0,3	23	0,0
50-66 år	17 088	1,6	17 702	1,6
67-79 år	15 674	2,8	15 728	2,8
80-89 år	2 626	1,5	2 626	1,5
90 år og over	730	1,6	730	1,6
Sum	43 046	0,8	56 358	1,1

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Framskrivningen er foretatt i en rekke alternativer med ulike forutsetninger om bl.a. fruktbarhet, levealder og nettoinnvandring. Utvalget legger normalt til grunn SSBs middelalternativ for fruktbarhet og levealder. Også for nettoinnvandring har utvalget lagt til grunn middelalternativet. I tillegg har utvalget foretatt en alternativ utgiftsberegning med lav nettoinnvandring. Alternativet med lav innvandring lå samlet sett nærmere den faktiske utviklingen gjennom 2017 enn middelalternativet. Anslått vekst i total folkemengde i tabell 1 var 0,8 pst. i alternativet med lav innvandring i 2018 og 1,1 pst i middelalternativet. Til sammenligning var veksten i befolkningen fra 1. januar 2017 til 1. januar 2018 på 0,7 pst. Tabell 1 viser anslått befolkningsendring fra 1. januar 2018 til 1. januar 2019 i alternativene med lav nettoinnvandring og middels nettoinnvandring innenfor aldersgrupper. Normalt vil utvalget også vise beregninger for et alternativ med høy innvandring, men på bakgrunn av

befolkningsutviklingen etter at befolkningsframskrivingene ble lagt fram i 2016, anser utvalget dette alternativet som lite aktuelt denne gangen.

Det er betydelig variasjon i anslått endring innen de ulike aldersgruppene. Færre 2-5-åringar trekker isolert sett i retning av lavere utgifter til barnehage, mens flere unge i aldersgruppen 6-15 år tilsier høyere utgifter til grunnskole. En betydelig vekst i antall eldre i aldersgruppene over 67 år bidrar isolert sett til økte utgifter til pleie- og omsorgstjenester. Utvalget understreker at det er usikkerhet knyttet til anslagene på befolkningsvekst.

3 Anslag for merutgifter uavhengig av finansiering og for frie inntekter

I utvalgets demografiberegninger gis det nå anslag både på hvordan den demografiske utviklingen påvirker kommunesektorens samlede utgifter, uavhengig av hvordan tjenestene finansieres, og på hvordan demografiutviklingen påvirker utgiftene som er ment finansiert gjennom de frie inntektene. Den reelle belastningen på de frie inntektene vil være lavere enn for de samlede som følge av at noen av de anslåtte utgiftene vil bli dekket gjennom gebyrer og øremerkede tilskudd og andre inntekter.

Metodene for beregning av demografikostnader i alt og demografikostnader knyttet til de frie inntektene er i prinsippet like, med den forskjell at det for frie inntekter er tatt utgangspunkt i netto driftsutgifter i stedet for brutto driftsutgifter når utgiftsbehovet beregnes og kostnadsnøkklene vektet sammen.

I netto driftsutgifter er driftsinntekter som kan henføres direkte til de respektive tjenestene trukket fra brutto driftsutgifter. Disse inntektene omfatter brukerbetalingar og andre gebyrinntekter, øremerkede tilskudd samt salgs- og leieinntekter. Netto driftsutgifter illustrerer hvor mye kommunene bruker av sine frie inntekter på de ulike tjenestene.

4 Metode for beregning av mer- og mindreutgifter

Utvalgets beregninger av hvordan kommunesektorens utgifter påvirkes av den demografiske utviklingen tar utgangspunkt i analyser av hvordan kommunesektorens utgifter faktisk fordeler seg på individrettede velferdstjenester til de ulike aldersgruppene. De bygger altså ikke på noen sentralt fastsatt norm for tjenestetilbudet og tar ikke hensyn til politiske målsettinger om videre utbygging av tjenestetilbudet. Med utgangspunkt i denne fordelingen beregnes det en utgift per person i hver gruppe. Deretter beregnes mer- eller mindreutgifter for den enkelte aldersgruppe som produktet av utgift per person og anslått endring i antall personer. Endelig beregnes de samlede mer- eller mindreutgifter som summen av mer- og mindreutgifter for alle aldersgruppene.

Beregningsopplegget bygger på forutsetninger som det er viktig å presisere. Blant annet legges det til grunn konstante gjennomsnittskostnader, uendret standard, uendret produktivitet og uendret dekningsgrad. Høyere dekningsgrad eller høyere standard vil isolert sett trekke i retning av økte utgifter, mens økt produktivitet vil trekke i retning av reduserte utgifter. I beregningene tas det ikke hensyn til mulige endringer i befolkningens helsetilstand og funksjonsevne, arbeidsledighet, innvandrерandel, bosettingsmønster m.m. Slike endringer vil kunne ha betydning for etterspørsel og kostnader for kommunale tjenester.

Beregningsopplegget tar utgangspunkt i driftsutgiftene til individrettede tjenester, slik som barnehage, grunnskole, videregående opplæring, pleie og omsorg, primærhelsetjeneste, sosiale tjenester og kollektivtransport. Dette representerer om lag 75 prosent av kommunesektorens samlede driftsutgifter (eks. finansutgifter) og er tjenester hvor det vil være nødvendig å øke ressursbruken tilnærmet proporsjonalt med antall brukere for å opprettholde tjenestetilbudet når antall brukere øker.

Beregning av mer-/mindreutgifter for 2019 tar utgangspunkt i anslått utgiftsnivå for kommunesektoren i 2018. Anslaget er basert på regnskapstall for 2016 (KOSTRA-tall), framskrevet til 2018 med anslått vekst i kommunesektorens frie inntekter. Driftsutgiftene inkluderer avskrivninger.

Kommunenes brutto driftsutgifter til de tjenester som inngår i den kommunale kostnadsnøkkelen er anslått til 304 mrd. kroner i 2018. Fylkeskommunenes brutto driftsutgifter til de tjenester som inngår i den fylkeskommunale kostnadsnøkkelen er anslått til 57 mrd. kroner. De samlede utgiftene som ligger til grunn for beregningene er anslått til 362 mrd. kroner i 2018. Anslaget på brutto driftsutgifter i 2018 framkommer som brutto driftsutgifter i 2016, på henholdsvis 288 mrd. kroner for kommunene og 55 mrd. kroner på fylkeskommunene, framskrevet med veksten i frie inntekter fra 2016 til 2018 på 5,7 prosent for kommunene og 4,0 prosent for fylkeskommunene.

På tilsvarende måte er kommunenes og fylkeskommunenes netto driftsutgifter til de tjenester som inngår i kostnadsnøkklene anslått til henholdsvis 255 mrd. kroner og 49 mrd. kroner i 2018. De samlede netto utgiftene som ligger til grunn for beregningene er anslått til 303 mrd. kroner i 2018. Anslaget på netto driftsutgifter i 2018 framkommer som netto driftsutgifter i 2016, på henholdsvis 241 mrd. kroner for kommunene og 47 mrd. kroner på fylkeskommunene, framskrevet med veksten i frie inntekter fra 2016 til 2018 på 5,7 prosent for kommunene og 4,0 prosent for fylkeskommunene.

I tabell 2 vises kommunesektorens brutto og netto driftsutgifter til formålene som inngår i beregningene samt hvilken andel de ulike formålene utgjør. Beregning av mer- og mindreutgifter for 2019 i pkt. 6 tar utgangspunkt i anslått utgiftsnivå for 2018 i tabell 2.

Tabell 2 Kommunesektorens driftsutgifter, inkl. avskrivninger til nasjonale velferdstjenester¹. Anslag 2018

	Brutto driftsutgifter		Netto driftsutgifter	
	<i>Mrd. kr</i>	<i>Andel</i>	<i>Mrd. kr</i>	<i>Andel</i>
Driftsutgifter relatert til kommunal kostnadsnøkkel	304,2	0,841	254,5	0,839
Driftsutgifter relatert til fylkeskommunal kostnadsnøkkel	57,4	0,159	48,9	0,161
Sum	361,6	1,000	303,5	1,000

¹ Med nasjonale velferdstjenester menes de tjenester som inngår i de kommunale og fylkeskommunale kostnadsnøkklene, med unntak av kommunal administrasjon og fylkeskommunal vei.

Kilde: Statistisk sentralbyrå og Det tekniske beregningsutvalg for kommunal og fylkeskommunal økonomi

Fordelingen av kommunesektorens utgifter på de ulike aldersgruppene er basert på kostnadsnøkklene i inntektssystemet for kommunesektoren for 2018, som vist i statsbudsjettet for 2018 (Prop. 1 S (2017-2018)) for Kommunal- og moderniseringsdepartementet). Kostnadsnøkkelen for kommunene omfatter blant annet barnehage, barnevern, grunnskole, pleie og omsorg og sosialtjenester. Kostnadsnøkkelen for fylkeskommunene omfatter videregående opplæring, tannhelsetjenesten og samferdsel. For kommuner og

fylkeskommuner konstrueres en forenklet kostnadsnøkkel hvor de andre kriteriene i kostnadsnøkklene utover de aldersrelaterte kriteriene er tatt ut. Alderskriteriene og de sosiale kriteriene som knytter seg til bestemte aldersgrupper, er deretter økt proporsjonalt slik at de summerer seg til 1.

De forenklede kostnadsnøkklene for kommuner og fylkeskommuner er vist i tabell 3. I tillegg er disse kostnadsnøkklene vektet sammen til én felles kostnadsnøkkel, hvor driftsutgiftene til de enkelte sektorene er brukt som vekter, jf. tabell 2. Som følge av at graden av brukerbetaling og øremerking varierer mellom de ulike tjenestene blir vektingen mellom de ulike tjenestene litt forskjellig for utgiftsbehov uavhengig av finansiering og utgifter dekket gjennom de frie inntektene.

Når for eksempel aldersgruppa 6-15 år har en vekt på 0,322 i den kommunale kostnadsnøkkel, er tolkningen at 32,2 prosent av kommunenes brutto driftsutgifter til tjenestene som er omfattet av beregningene, kan knyttes til denne aldersgruppa.

Tabell 3 Forenklede kostnadsnøkler

Aldersgruppe	Vektet etter brutto driftsutgifter (uavhengig av finansiering)			Vektet etter netto driftsutgifter (de frie inntektene)		
	Kommune	Fylkeskommune	Sammenvektet kostnadsnøkkel	Kommune	Fylkeskommune	Sammenvektet kostnadsnøkkel
0-1 år	0,027	0,008	0,024	0,028	0,007	0,025
2-5 år	0,164	0,016	0,140	0,172	0,014	0,146
6-15 år	0,322	0,094	0,286	0,326	0,085	0,287
16-18 år	0,013	0,678	0,119	0,012	0,704	0,124
19-20 år	0,010	0,019	0,011	0,009	0,017	0,010
21-22 år	0,010	0,015	0,011	0,010	0,014	0,010
23-29 år	0,026	0,054	0,031	0,026	0,051	0,030
30-34 år	0,024	0,038	0,026	0,023	0,036	0,025
35-49 år	0,071	0,026	0,064	0,070	0,025	0,063
50-66 år	0,066	0,026	0,060	0,065	0,025	0,058
67-79 år	0,105	0,019	0,092	0,102	0,017	0,088
80-89 år	0,109	0,006	0,093	0,106	0,005	0,090
90 år og over	0,053	0,001	0,045	0,051	0,001	0,043
Sum	1,000	1,000	1,000	1,000	1,000	1,000

Kilde: Det tekniske beregningsutvalg for kommunal og fylkeskommunal økonomi

5 Beregnede mer- og mindretgifter i 2019 knyttet til den demografiske utviklingen

I pkt. 2 ble det redegjort for anslått befolkningsvekst fra 2018 til 2019 i to alternativer. I dette avsnittet legger utvalget fram beregninger av utgiftsendringer knyttet til de to alternativene.

Med utgangspunkt i den sammenvektete kostnadsnøkkel i tabell 3 kan samlede utgifter knyttet til de enkelte aldersgruppene beregnes. Dermed beregnes utgift per innbygger i den enkelte aldersgruppe ut fra innbyggertall per 1. januar 2018. Mer- eller mindretgift knyttet til

de enkelte aldersgruppene framkommer som produktet av beregnet utgift per innbygger og anslått endring i befolkningstallet i middelalternativet og alternativet med lav innvandring.

I tabell 4 er mer- og mindretgifter uavhengig av finansiering knyttet til de enkelte aldersgruppene beregnet med utgangspunkt i SSBs middelalternativ for befolkningsvekst. Tabell 5 viser tilsvarende beregninger for de frie inntektene.

Tabell 4 Anslag på endringen i kommunesektorens brutto driftsutgifter 2018 til 2019 som følge av den demografiske utviklingen, dvs. uavhengig av hvordan tjenestene er finansiert. Fordelt på aldersgrupper. SSBs middelalternativ (alt. MMMM).

	Kostnads- nøkkel	Samlede utg. (mrd. 2018-kr)	Utgift per innb. (2018-kr)	Anslått endring i folketall 2018-2019	Mer-/mindretgift (mill. 2018-kr)
0-1 år	0,024	8,8	75 057	2 534	190
2-5 år	0,140	50,7	206 466	-471	-97
6-15 år	0,286	103,3	162 011	5 687	921
16-18 år	0,119	42,9	219 813	-2 805	-617
19-20 år	0,011	4,0	29 973	-81	-2
21-22 år	0,011	3,8	27 991	340	10
23-29 år	0,031	11,1	21 806	4 566	100
30-34 år	0,026	9,4	26 149	9 779	256
35-49 år	0,064	23,2	21 406	23	0
50-66 år	0,060	21,5	19 751	17 702	350
67-79 år	0,092	33,1	58 757	15 728	924
80-89 år	0,093	33,6	188 816	2 626	496
90 år og over	0,045	16,1	360 042	730	263
Sum	1,000	361,6	68 280	56 358	2 793

Kilde: Det tekniske beregningsutvalg for kommunal og fylkeskommunal økonomi

Tabell 5 Anslag på endringen i kommunesektorens netto driftsutgifter 2018 til 2019 som følge av den demografiske utviklingen, dvs. hvor mye som belaster kommunesektorens frie inntekter. Fordelt på aldersgrupper. SSBs middelalternativ (alt. MMMM).

	Kostnads- nøkkel	Samlede utg. (mrd. 2018-kr)	Utgift per innb. (2018-kr)	Anslått endring i folketall 2018-2019	Mer-/mindretgift (mill. 2018 kr)
0-1 år	0,025	7,5	64 214	2 534	163
2-5 år	0,146	44,5	181 014	-471	-85
6-15 år	0,287	87,1	136 625	5 687	777
16-18 år	0,124	37,6	192 965	-2 805	-541
19-20 år	0,010	3,2	23 972	-81	-2
21-22 år	0,010	3,1	22 575	340	8
23-29 år	0,030	9,0	17 700	4 566	81
30-34 år	0,025	7,7	21 353	9 779	209
35-49 år	0,063	19,0	17 556	23	0
50-66 år	0,058	17,6	16 165	17 702	286
67-79 år	0,088	26,8	47 481	15 728	747
80-89 år	0,090	27,3	153 108	2 626	402
90 år og over	0,043	13,1	292 211	730	213
Sum	1,000	303,5	57 303	56 358	2 257

Kilde: Det tekniske beregningsutvalg for kommunal og fylkeskommunal økonomi

Befolkningsvekst gjennom 2018 i middelalternativet i SSBs befolkningsframskrivinger (alternativ MMMM) er om lag 56 400 personer. Dersom dette anslaget legges til grunn, anslås det at den demografiske utviklingen vil medføre merutgifter for kommunesektoren på om lag 2,8 mrd. 2018-kroner i 2019. Merutgiftene i kommunene vil da bli 3,1 mrd. kroner, mens beregningene indikerer en mindreutgift til fylkeskommunene på 400 millioner kroner. Dette tilsvarer en vekst i driftsutgiftene på de samme tjenestene på om lag 0,8 prosent. Anslaget bygger på de beregningsmessige forutsetningene omtalt i pkt. 4. Merutgiftene kan hovedsakelig henføres til barn og unge i grunnskolealder og til de eldre aldersgruppene. Fylkeskommunene forventes i disse beregningene å få en nedgang i samlede utgifter som følge av færre unge i aldersgruppen 16-18 år.

Tilsvarende beregninger for de frie inntektene gir en merutgift på 2,3 mrd. kroner knyttet til de frie inntektene, se tabell 5. Også her kommer økningen i kommunene, mens utgiftsbehovet knyttet til de demografiske endringene går ned for fylkeskommunene.

I tabell 6 er mer- og mindreutgifter for henholdsvis uavhengig av finansiering og for de frie inntektene, beregnet med utgangspunkt i SSBs alternativ lav nettoinnvandring (jf. tabell 1). Beregningsopplegget for øvrig er det samme som i tabell 4 og tabell 5.

Tabell 6 Anslag på endringen i kommunesektorens brutto (uavhengig av finansiering) og netto (belaster sektorens frie inntekter) driftsutgifter 2018 til 2019 som følge av den demografiske utviklingen. Fordelt på aldersgrupper. Alternativ med lav nettoinnvandring (MMML).

	Utgift per innb. (2018-kr)	Anslått endring i folketall 2018-2019	Mer-/mindreutgift (mill. 2018-kr), samlet	Mer-/mindreutgift (mill. 2018-kr) frie inntekter
0-1 år	64 214	1 559	117	100
2-5 år	181 014	-1 005	-207	-182
6-15 år	136 625	4 236	686	579
16-18 år	192 965	-3 294	-724	-636
19-20 år	23 972	-476	-14	-11
21-22 år	22 575	-50	-1	-1
23-29 år	17 700	1 327	29	23
30-34 år	21 353	7 502	196	160
35-49 år	17 556	-2 871	-61	-50
50-66 år	16 165	17 088	338	276
67-79 år	47 481	15 674	921	744
80-89 år	153 108	2 626	496	402
90 år og over	292 211	730	263	213
Sum	57 303	43 046	2 037	1 618

Kilde: Det tekniske beregningsutvalg for kommunal og fylkeskommunal økonomi

Gitt forutsetningene omtalt i pkt. 4 og en befolkningsutvikling som i SSBs alternativ med lav nettoinnvandring, kan merutgiftene knyttet til den demografiske utviklingen anslås til 2,0 mrd. kroner, nær 0,8 mrd. kroner lavere enn middelalternativet når vi ser på merutgiftene uavhengig av finansiering. Tilsvarende beregninger for de frie inntektene er vist i tabell 6. Alternativet med lav innvandring gir vel 0,6 mrd. kroner lavere merutgifter enn middelalternativet.

Beregninger etter ulike alternativer for befolkningsutviklingen illustrerer usikkerheten knyttet til de merkostnadene demografiutviklingen gir kommunesektoren.

6 Mer- og mindreutgifter i 2018 knyttet til den demografiske utviklingen – oppdaterte beregninger

I TBUs notat til 1. konsultasjonsmøte i 2017 ble de samlede merutgiftene, uavhengig av finansiering, i 2017 knyttet til den demografiske utviklingen anslått til om lag 2,7 mrd. kroner, gitt forutsetningene i pkt. 4, basert på SSBs befolkningsframskrivninger fra juni 2016.

SSB publiserte 23. februar 2018 befolkningstall per 1. januar 2018 som viste at den faktiske befolkningsveksten fra 1. januar 2017 til 1. januar 2018 ble om lag 37 300, dvs. om lag 20 200 lavere enn lagt til grunn til 1. konsultasjonsmøte i 2017. Sett i forhold til fjorårets notat til 1. konsultasjonsmøte, ble befolkningsutviklingen svakere enn anslått i alle aldersgrupper, bortsett fra aldersgruppene 67-89 år der veksten var litt sterkere.

I sum blir de anslåtte merutgiftene om lag 1,0 mrd. lavere enn i beregningen som ble foretatt til det første konsultasjonsmøtet 2017, jf. tabell 7. Beregningene basert på befolkningsframskrivninger fra juni 2016 har blant annet overvurdert demografikostnadene for de aller yngste barna 0-1 år med 300 millioner kroner, barn i alderen 2-15 år med nær 300 millioner kroner, eldre over 90 år med 200 millioner kroner og aldersgruppen 23-29 år med vel 100 millioner kroner.

Tabell 7 Endring i innbyggertall gjennom 2017 og beregnede merutgifter i kommunesektoren i 2018 knyttet til endring i befolkningen gjennom 2017. Mill. 2017-kroner. Uavhengig av finansiering.

Aldersgruppe	Framskriving i TBU vår 2017, første konsultasjonsrapport		Endelige tall per 1.1.2018, publisert 23.2.2018	
	Absolutt endring	Mer-/mindreutgift	Absolutt endring	Mer-/mindreutgift
0-1 år	1 960	141	-2 303	-165
2-5 år	-1 249	-250	-1 868	-374
6-15 år	5 258	831	4 434	700
16-18 år	-1 004	-217	-1 062	-229
19-20 år	-1 824	-52	-2 111	-60
21-22 år	1 939	52	1 063	28
23-29 år	8 253	173	2 715	57
30-34 år	6 648	166	3 508	87
35-49 år	2 484	50	-1 811	-37
50-66 år	14 561	273	14 380	270
67-79 år	18 441	1 072	18 585	1 081
80-89 år	1 472	270	1 689	310
90 år og over	605	210	83	29
Sum	57 544	2 719	37 302	1 697

Kilde: Det tekniske beregningsutvalg for kommunal og fylkeskommunal økonomi

Merutgiftene som må finansieres av kommunesektorens frie inntekter anslås til 1,4 mrd. kroner i 2018, rundt 900 millioner kroner lavere enn lavere enn i beregningen som ble foretatt til 1. konsultasjonsmøte mellom staten og kommunesektoren om statsbudsjettet 2018, se tabell 8. I den faktiske befolkningsveksten fra 2017 til 2018 ser blant annet lavere fødselsrater både i 2017 og litt tilbake i tid ut til å ha bidratt til lavere vekst enn framskrivingene antydde.

SSBs alternativ med lav innvandring viste en befolkningsvekst på 44 230 fra 1. januar 2017 til 1. januar 2018. Merutgiftene med bakgrunn i dette alternativt ble til 1. konsultasjonsmøte i 2017 beregnet til 2,0 mrd. kroner uavhengig av finansiering og 1,6 mrd. finansiert gjennom de frie inntektene.

Tabell 8 Endring i innbyggertall gjennom 2017 og beregnede merutgifter i kommunesektoren i 2018 knyttet til endring i befolkningen gjennom 2017. Mill. 2017-kroner. Frie inntekter.

Aldersgruppe	Framskrivning i TBU vår 2017 til 1.konsultasjonsmøte		Endelige tall per 1.1.2018, publisert 23.2.2018	
	Absolutt endring	Mer-/mindreutgift	Absolutt endring	Mer-/mindreutgift
0-1 år	1 960	121	-2 303	-142
2-5 år	-1 249	-220	-1 868	-329
6-15 år	5 258	713	4 434	601
16-18 år	-1 004	-190	-1 062	-201
19-20 år	-1 824	-42	-2 111	-49
21-22 år	1 939	42	1 063	23
23-29 år	8 253	141	2 715	46
30-34 år	6 648	136	3 508	72
35-49 år	2 484	41	-1 811	-30
50-66 år	14 561	224	14 380	221
67-79 år	18 441	869	18 585	876
80-89 år	1 472	220	1 689	252
90 år og over	605	171	83	23
Sum	57 544	2 226	37 302	1 365

Kilde: Det tekniske beregningsutvalg for kommunal og fylkeskommunal økonomi

4 Demografisk utvikling og kommunesektorens utgifter – nye befolkningsframskrivinger

Notat fra TBU med oppdaterte beregninger av kommunesektorens utgifter etter at Statistisk sentralbyrå la frem nye befolkningsframskrivinger 26. juni 2018.

1 Hovedpunkter

Til 1. konsultasjonsmøte om 2019-budsjettet la Det tekniske beregningsutvalg for kommunal og fylkeskommunal økonomi (TBU) fram beregninger av hvordan kommunesektorens utgifter påvirkes av den demografiske utviklingen. En prøver å anslå hva det vil koste å videreføre nivået på sentrale tjenester når befolkningen endres.

Befolkningsframskrivinger foretatt av Statistisk sentralbyrå (SSB) er et vesentlig grunnlagsmateriale for beregning av endring i kommunesektorens utgifter som følge av den demografiske utviklingen. Statistisk sentralbyrå publiserte nye befolkningsframskrivinger 26. juni 2018, og TBU har på denne bakgrunn oppdatert beregninger av hvordan kommunesektorens utgifter i 2019 påvirkes av den demografiske utviklingen.

De oppdaterte beregningene viser at merutgiftene for sektoren samlet vil kunne anslås til om lag 1,3 mrd. 2018-kroner i 2019 basert på middelalternativet i SSBs befolkningsframskrivinger. Av dette anslås om lag 1,0 mrd. kroner å finansieres av de frie inntektene. Anslagene er betydelig lavere enn beregningene til 1. konsultasjonsmøte mellom staten og kommunesektoren, både for hovedalternativet og lavalternativet i SSBs befolkningsframskrivinger fra juni 2016.

Anslag basert på befolkningsframskrivingene fra 2016 overvurderte merutgiftene til demografi i 2018

Utvalget viste i forbindelse med beregningene til 1. konsultasjonsmøte til den betydelige usikkerheten knyttet til den demografiske utviklingen. Den faktiske befolkningsøkningen fra 1. januar 2017 til 1. januar 2018 ble 37 300, om lag 20 200 lavere enn i hovedalternativet i Statistisk sentralbyrås befolkningsframskrivinger fra juni 2016. Både fødselsoverskudd og nettoinnvandring, og dermed også befolkningsøkningen gjennom 2017, var da det laveste siden 2005. En oppdatert beregning basert på den faktiske befolkningsutviklingen gjennom 2017 anslo de samlede merutgiftene for kommunesektoren i 2018 til å bli på om lag 1,7 mrd. 2017-kroner, dvs. 1,0 mrd. 2017-kroner lavere enn anslaget til 1. konsultasjonsmøte i 2017.

Utvalget legger normalt til grunn SSBs middelalternativ for fruktbarhet og levealder. Dersom dette alternativet legges til grunn, ble det anslått at den demografiske utviklingen vil medføre merutgifter for kommunesektoren på om lag 2,8 mrd. 2018-kroner i 2019. Merutgiftene for sektoren samlet som må finansieres av de frie inntektene, ville med hovedalternativet kunne anslås til om lag 2,3 mrd. kroner i 2019.

Ettersom befolkningsutviklingen i 2017 ble betydelig svakere enn hovedalternativet i SSBs framskriving, vurderte utvalget det som sannsynlig at hovedalternativet fra 2016 vil overvurdere befolkningsutviklingen også i 2018, som igjen hadde betydning for utvalgets utgiftsanslag for 2019. Utvalget foretok derfor en alternativ utgiftsberegning for 2019 med utgangspunkt i alternativet med lav nettoinnvandring (MMML). Alternativet med lav innvandring lå samlet sett nærmere den faktiske utviklingen gjennom 2017 enn

middelalternativet. Gitt en befolkningsutvikling som i alternativet med lav nettoinnvandring, kunne merutgiftene knyttet til den demografiske utviklingen anslås til 2,0 mrd. 2018-kroner, nær 0,8 mrd. kroner lavere enn middelalternativet. Merutgiftene som må finansieres av de frie inntektene ble i dette alternativet anslått til 1,6 mrd. 2018-kroner, dvs. vel 0,6 mrd. kroner lavere merutgifter enn beregninger basert på middelalternativet.

Nye befolkningsframskrivninger

Beregningene til 1. konsultasjonsmøte benyttet befolkningsframskrivninger publisert i juni 2016 og som baserte seg på registrert folketall 1. januar 2016. I dette notatet presenterer utvalget oppdaterte beregninger som benytter befolkningsframskrivninger fra 26. juni 2018. Framskrivningene er basert på registrert folketall 1. januar 2018.

I beregningene av hvordan kommunesektorens utgifter påvirkes av den demografiske utviklingen er det forutsatt konstante gjennomsnittskostnader, det vil si uendret standard og uendret produktivitet i tjenesteproduksjonen. Videre legges det til grunn konstant dekningsgrad for tjenestene. I beregningene tas det heller ikke hensyn til politiske målsettinger om videre utbygging av tjenestetilbudet. Beregningene bygger på analyser av hvordan de faktiske utgiftene påvirkes bl.a. av den demografiske utviklingen, ikke på noen sentralt vedtatt norm for tjenestetilbudet. Utvalget presiserer at beregningene av utgiftsendringer for kommunesektoren knyttet til den demografiske utviklingen må betraktes som grove anslag.

Merutgiftene knyttet til demografiske endringer i 2019 basert på nye befolkningsframskrivninger

Forventet befolkningsvekst gjennom 2018 basert på SSBs middelalternativ for befolkningsframskrivingene (alternativ MMMM) er nå om lag 36 200 personer, dvs. nær befolkningsveksten fra 1. januar 2017 til 1. januar 2018. Befolkningsframskrivingene fra juni 2016 gav anslått befolkningsvekst på henholdsvis 56 400 og 43 000 personer for middelalternativet og alternativet med lav innvandring. De nye befolkningsframskrivingene gir dermed klart lavere befolkningsvekst gjennom 2018 enn befolkningsframskrivingene fra juni 2016. Det anslås nå at den demografiske utviklingen vil innebære samlede merutgifter for kommunesektoren på om lag 1,3 mrd. 2018-kroner i 2019, dvs. henholdsvis 1,5 mrd. kroner og 0,7 mrd. kroner lavere enn beregningene basert på hhv. middelalternativet og alternativet med lav innvandring i befolkningsframskrivingene fra 2016.

Merutgiftene for sektoren som finansieres av de frie inntektene, vil med hovedalternativet kunne anslås til om lag 1,0 mrd. kroner i 2019. Dette er henholdsvis 1,3 mrd. kroner og 0,6 mrd. kroner lavere enn beregningene basert på hhv. middelalternativet og alternativet med lav innvandring til 1. konsultasjonsmøte i 2018.

Stor usikkerhet

Det understrekes at utgiftsberegningene er beheftet med usikkerhet. For å skissere denne usikkerheten og betydningen av en eventuell lavere eller høyere befolkningsvekst, har utvalget også beregnet merutgiftene for kommunesektoren på grunnlag av SSBs befolkningsframskrivninger med høy og lav nettoinnvandring. Med lav nettoinnvandring kan befolkningsveksten anslås til om lag 30 300, og de beregnede merutgiftene uavhengig av finansiering kan da anslås 0,3 mrd. 2018-kroner lavere enn middelalternativet. Med høy

nettoinnvandring kan befolkningsveksten anslås til om lag 40 400. De beregnede merutgiftene uavhengig av finansiering kan da anslås til vel 0,2 mrd. 2018-kroner høyere enn middelalternativet.

Tilsvarende kan de beregnede merutgiftene finansiert av de frie inntekter med lavalternativet for nettoinnvandring anslås nær 0,3 mrd. 2018-kroner lavere enn med middelalternativet. Med høy nettoinnvandring kan de beregnede merutgiftene for de frie inntektene anslås til rundt 0,2 mrd. 2018-kroner høyere enn med middelalternativet.

2 Demografisk utvikling

Kommunesektoren har ansvaret for bl.a. barnehager, grunnskole, videregående opplæring og pleie- og omsorgstjenester. Dette er tjenester som i hovedsak er rettet mot bestemte aldersgrupper av befolkningen, og hvor utgiftene påvirkes direkte av den demografiske utviklingen.

Utvalgets anslag på kommunesektorens merutgifter i 2019 knyttet til den demografiske utviklingen bygger på framskriving av befolkningen fra 1. januar 2018 til 1. januar 2019. Dette er i tråd med det beregningsopplegget som utvalget har lagt til grunn i tidligere års beregninger. I juni 2018 publiserte SSB befolkningsframskrivinger for perioden 2018-2100, med utgangspunkt i registrert folkemengde 1. januar 2018. Framskrivningen er foretatt i en rekke alternativer med ulike forutsetninger om bl.a. fruktbarhet, levealder og nettoinnvandring.

Utvalget har lagt til grunn SSBs middelalternativ for fruktbarhet og levealder. Også for nettoinnvandring har utvalget lagt til grunn middelalternativet. I tillegg har utvalget foretatt alternative utgiftsberegninger med hhv. lav og høy nettoinnvandring. Tabell 1 viser anslått befolkningsendring fra 1. januar 2018 til 1. januar 2019 i tre alternativer.

Tabell 1 Anslått befolkningsendring fra 1.1.2018 til 1.1.2019. Befolkningsframskrivinger fra juni 2018

Aldersgruppe	Lav nettoinnvandring		Middels nettoinnvandring		Høy nettoinnvandring	
	Absolutt endring	Pst. endring	Absolutt endring	Pst. endring	Absolutt endring	Pst. endring
0-1 år	-3 046	-2,6	-2 942	-2,5	-2 866	-2,4
2-5 år	-2 151	-0,9	-1 871	-0,8	-1 665	-0,7
6-15 år	3 417	0,5	3 978	0,6	4 398	0,7
16-18 år	-3 924	-2,0	-3 710	-1,9	-3 538	-1,8
19-20 år	97	0,1	283	0,2	430	0,3
21-22 år	-300	-0,2	11	0,0	245	0,2
23-29 år	-888	-0,2	885	0,2	2 134	0,4
30-34 år	5 864	1,6	6 799	1,9	7 445	2,1
35-49 år	-5 075	-0,5	-3 820	-0,4	-2 968	-0,3
50-66 år	17 018	1,6	17 311	1,6	17 519	1,6
67-79 år	15 893	2,8	15 906	2,8	15 916	2,8
80-89 år	2 971	1,7	2 971	1,7	2 971	1,7
90 år +	393	0,9	393	0,9	393	0,9
Sum	30 269	0,6	36 194	0,7	40 414	0,8

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Det er betydelig variasjon i anslått endring innen de ulike aldersgruppene. Færre barn i alderen 0-5 år trekker isolert sett i retning av lavere utgifter til blant annet barnehage, mens flere unge i aldersgruppen 6-15 år tilsier høyere utgifter til grunnskole. Færre i alderen 16-18 år trekker i retning av lavere utgifter til videregående skole. En betydelig vekst i antall eldre i aldersgruppene over 67 år bidrar isolert sett til økte utgifter til pleie- og omsorgstjenesten. Også flere i aldersgruppene 50-66 år og 30-34 år bidrar til å trekke opp merutgiftene som følger av demografiendringer. Utvalget understreker at det er usikkerhet knyttet til anslagene på befolkningsvekst. Anslått vekst i total folkemengde for de ulike alternativene i tabell 1 varierer mellom 0,6 og 0,8 pst.

3 Beregnede mer- og mindreutgifter i 2019 knyttet til den demografiske utviklingen

I avsnitt 2 ble det redegjort for anslått befolkningsvekst fra 2018 til 2019 i tre alternativer. I dette avsnittet legger utvalget fram beregninger av utgiftsendringer knyttet til de tre alternativene.

I beregningene av hvordan kommunesektorens utgifter påvirkes av den demografiske utviklingen er det forutsatt konstante gjennomsnittskostnader, det vil si uendret standard og

Tabell 2 Kommunesektorens driftsutgifter fordelt på aldersgrupper. Endring fra 2018 til 2019. Basert på befolkningsframskrivninger fra hhv. juni 2016 og juni 2018. Brutto driftsutgifter, dvs. uavhengig av hvordan tjenestene er finansiert.

			Beregninger foretatt til 1. konsultasjonsmøte 2018				Oppdaterte beregninger		
			Basert på bef.fremskr . 2016, middelalternativ (MMMM)		Basert på bef.fremskr. 2016, lav innvandring (MMML)		Basert på bef.fremskr. 2018, hovedalternativ (MMMM)		
Kostnads- nøkkel ¹	Samlede utg. (mrd. 2018-kr) ¹	Utgift per innb. (2018-kr)	Anslått endring i folketall 2018- 2019	Mer- /mindreutgift (mill. 2018-kr)	Anslått endring i folketall 2018-2019	Mer- /mindreutgift (mill. 2018-kr)	Anslått endring i folketall 2018-2019	Mer- /mindreutgift (mill. 2018-kr)	
0-1 år	0,024	8,8	75 057	2 534	190	1 559	117	-2 942	-221
2-5 år	0,140	50,7	206 466	-471	-97	-1 005	-207	-1 871	-386
6-15 år	0,286	103,3	162 011	5 687	921	4 236	686	3 978	644
16-18 år	0,119	42,9	219 813	-2 805	-617	-3 294	-724	-3 710	-816
19-20 år	0,011	4,0	29 973	-81	-2	-476	-14	283	8
21-22 år	0,011	3,8	27 991	340	10	-50	-1	11	0
23-29 år	0,031	11,1	21 806	4 566	100	1 327	29	885	19
30-34 år	0,026	9,4	26 149	9 779	256	7 502	196	6 799	178
35-49 år	0,064	23,2	21 406	23	0	-2 871	-61	-3 820	-82
50-66 år	0,060	21,5	19 751	17 702	350	17 088	338	17 311	342
67-79 år	0,092	33,1	58 757	15 728	924	15 674	921	15 906	935
80-89 år	0,093	33,6	188 816	2 626	496	2 626	496	2 971	561
90 år +	0,045	16,1	360 042	730	263	730	263	393	141
Samlet	1,000	361,6	68 280	56 358	2 793	43 046	2 037	36 194	1 325

¹Beregning av mer-/mindreutgifter for 2019 tar utgangspunkt i anslått utgiftsnivå for kommunesektoren i 2018. Fordelingen av kommunesektorens utgifter på de ulike aldersgruppene er videre basert på kriterier i kostnadsnøkklene i inntektssystemet for kommunesektoren for 2018 som knytter seg til bestemte aldersgrupper. Se notat til 1. konsultasjonsmøte mellom staten og kommunesektoren for nærmere redegjørelse for beregningsmetode.

Kilde: Det tekniske beregningsutvalg for kommunal og fylkeskommunal økonomi

uendret produktivitet i tjenesteproduksjonen. Videre legges det til grunn konstant dekningsgrad for tjenestene. I beregningene tas det heller ikke hensyn til politiske målsettinger om videre utbygging av tjenestetilbudet. Beregningene bygger på analyser av hvordan de faktiske utgiftene påvirkes bl.a. av den demografiske utviklingen, ikke på noen sentralt vedtatt norm for tjenestetilbudet. Utvalget presiserer at beregningene av utgiftsendringer for kommunesektoren knyttet til den demografiske utviklingen må betraktes som grove anslag. For nærmere om metode for beregning av mer- og mindreutgifter viser vi til notat til 1. konsultasjonsmøte.

I tabell 2 er mer- og mindreutgifter knyttet til de enkelte aldersgruppene beregnet med utgangspunkt i SSBs middelalternativ for befolkningsvekst. Tabellen viser anslåtte merutgifter basert på befolkningsframskrivninger fra juni 2016 og basert på befolkningsframskrivninger fra juni 2018.

De samlede merutgiftene anslås til 1,3 mrd. kroner i 2019

På bakgrunn av forventet befolkningsutvikling fra 2018 til 2019 i tråd med SSBs middelalternativ for befolkningsvekst (alternativ MMMM), anslår utvalget at merutgiftene for kommunesektoren til drift av nasjonale velferdstjenester vil utgjøre om lag 1,3 mrd. 2018-kroner i 2019, se tabell 2. Dette tilsvarer en vekst i driftsutgiftene på de samme tjenestene på om lag 0,4 prosent. Anslaget er henholdsvis 1,5 mrd. kroner og 0,7 mrd. kroner lavere enn beregningene basert på hhv. middelalternativet og alternativet med lav innvandring i befolkningsframskrivingene fra 2016.

Tabell 3 Kommunesektorens driftsutgifter fordelt på aldersgrupper. Endring fra 2018 til 2019. Basert på befolkningsframskrivninger fra hhv. juni 2016 og juni 2018. Netto driftsutgifter (frie inntekter).

			Beregninger foretatt til 1. konsultasjonsmøte 2018				Oppdaterte beregninger		
			Basert på bef.fremskr. 2016, Middelalternativ (MMMM)		Basert på bef.fremskr. 2016, lav innvandring (MMML)		Basert på bef.fremskr. 2018, hovedalternativ (MMMM)		
Kostnadsnøkkel	Samlede utg. (mrd. 2018-kr)	Utgift per innb. (2018-kr)	Anslått endring i folketall 2018-2019	Mer-/mindreutgift (mill. 2018-kr)	Anslått endring i folketall 2018-2019	Mer-/mindreutgift (mill. 2018-kr)	Anslått endring i folketall 2018-2019	Mer-/mindreutgift (mill. 2018-kr)	
0-1 år	0,025	7,5	64 214	2 534	163	1 559	100	-2 942	-189
2-5 år	0,146	44,5	181 014	-471	-85	-1 005	-182	-1 871	-339
6-15 år	0,287	87,1	136 625	5 687	777	4 236	579	3 978	543
16-18 år	0,124	37,6	192 965	-2 805	-541	-3 294	-636	-3 710	-716
19-20 år	0,010	3,2	23 972	-81	-2	-476	-11	283	7
21-22 år	0,010	3,1	22 575	340	8	-50	-1	11	0
23-29 år	0,030	9,0	17 700	4 566	81	1 327	23	885	16
30-34 år	0,025	7,7	21 353	9 779	209	7 502	160	6 799	145
35-49 år	0,063	19,0	17 556	23	0	-2 871	-50	-3 820	-67
50-66 år	0,058	17,6	16 165	17 702	286	17 088	276	17 311	280
67-79 år	0,088	26,8	47 481	15 728	747	15 674	744	15 906	755
80-89 år	0,090	27,3	153 108	2 626	402	2 626	402	2 971	455
90 år +	0,043	13,1	292 211	730	213	730	213	393	115
Samlet	1,000	303,5	57 303	56 358	2 257	43 046	1 618	36 194	1 006

Kilde: Det tekniske beregningsutvalg for kommunal og fylkeskommunal økonomi

Merutgiftene til kommunene er anslått til 1,9 mrd. 2018-kroner og kan hovedsakelig henføres til barn og unge i grunnskolealder og til de eldre aldersgruppene. Fylkeskommunene forventes i disse beregningene å få mindreutgifter på 0,6 mrd. noe som må ses i sammenheng med nedgang i befolkningen i aldersgruppen 16-18 år under videregående opplæring.

Tilsvarende beregninger for de økte utgiftene som belastes de frie inntektene gir en merutgift på 1,0 mrd. kroner, se tabell 3. Også her kommer økningen i kommunene (1,6 mrd. kroner), mens utgiftsbehovet knyttet til de demografiske endringene går ned for fylkeskommunene (-0,6 mrd. kroner).

Anslaget for merutgiftene knyttet til de frie inntektene er henholdsvis 1,3 mrd. kroner og 0,6 mrd. kroner lavere enn beregningene basert på hhv. middelalternativet og alternativet med lav innvandring i befolkningsframskrivingene fra 2016. Se tabell 3 for nærmere informasjon om endringer sammenliknet med beregninger for henholdsvis middelalternativet og alternativet for lav innvandring fra SSBs befolkningsframskrivinger fra 2016.

I tabell 4 er samlede mer- og mindreutgifter for kommunesektoren beregnet med utgangspunkt i SSBs alternativer for høy og lav nettoinnvandring (jf. tabell 1).

Beregningssopplegget for øvrig er det samme som i tabell 2.

Gitt forutsetningene og en befolkningsutvikling med lav nettoinnvandring, kan de samlede merutgiftene knyttet til den demografiske utviklingen anslås til 1,0 mrd. kroner, dvs. om lag 0,3 mrd. kroner lavere enn anslag basert på middelalternativet.

Med forutsetninger om høy nettoinnvandring kan merutgiftene anslås til om lag 1,6 mrd. kroner, dvs. om lag 0,2 mrd. kroner mer enn anslag basert på middelalternativet.

Tabell 4 Kommunesektorens driftsutgifter fordelt på aldersgrupper. Endring fra 2018 til 2019. Alternativer med hhv. lav og høy nettoinnvandring. Uavhengig av finansiering. Basert på SSBs befolkningsframskrivinger fra juni 2018.

	Utgift per innb. (2018-kr)	Lav nettoinnvandring		Høy nettoinnvandring	
		Anslått endring i folketall 2018-2019	Mer-/mindreutgift (mill. 2018-kr)	Anslått endring i folketall 2018-2019	Mer-/mindreutgift (mill. 2018-kr)
0-1 år	75 057	-3 046	-229	-2 866	-215
2-5 år	206 466	-2 151	-444	-1 665	-344
6-15 år	162 011	3 417	554	4 398	713
16-18 år	219 813	-3 924	-863	-3 538	-778
19-20 år	29 973	97	3	430	13
21-22 år	27 991	-300	-8	245	7
23-29 år	21 806	-888	-19	2 134	47
30-34 år	26 149	5 864	153	7 445	195
35-49 år	21 406	-5 075	-109	-2 968	-64
50-66 år	19 751	17 018	336	17 519	346
67-79 år	58 757	15 893	934	15 916	935
80-89 år	188 816	2 971	561	2 971	561
90 år +	360 042	393	141	393	141
Samlet	68 280	30 269	1 011	40 414	1 557

Kilde: Det tekniske beregningsutvalg for kommunal og fylkeskommunal økonomi

I tabell 5 er mer- og mindreutgifter for kommunesektoren finansiert av de frie inntektene beregnet med utgangspunkt i SSBs alternativer for høy og lav nettoinnvandring. Gitt forutsetningene og en befolkningsutvikling med lav nettoinnvandring, kan merutgiftene for de frie inntektene knyttet til den demografiske utviklingen anslås til 0,7 mrd. kroner, dvs. om lag 0,3 mrd. kroner lavere enn anslag basert på middelalternativet. Med forutsetninger om høy nettoinnvandring kan merutgiftene for de frie inntektene anslås til om lag 1,2 mrd. kroner, dvs. om lag 0,2 mrd. kroner høyere enn anslag basert på middelalternativet.

Utvalget vil understreke den store usikkerheten som knytter seg til å anslå befolkningsutviklingen og de demografiske kostnadene som dette gir kommunesektoren.

Tabell 5 Kommunesektorens driftsutgifter fordelt på aldersgrupper. Endring fra 2018 til 2019. Alternativer med hhv. lav og høy nettoinnvandring. Frie inntekter. Basert på SSBs befolkningsframskrivinger fra juni 2018.

	Utgift per innb. (2018-kr)	Lav nettoinnvandring		Høy nettoinnvandring	
		Anslått endring i folketall 2018-2019	Mer-/mindreutgift (mill. 2018-kr)	Anslått endring i folketall 2018-2019	Mer-/mindreutgift (mill. 2018-kr)
0-1 år	64 214	-3 046	-196	-2 866	-184
2-5 år	181 014	-2 151	-389	-1 665	-301
6-15 år	136 625	3 417	467	4 398	601
16-18 år	192 965	-3 924	-757	-3 538	-683
19-20 år	23 972	97	2	430	10
21-22 år	22 575	-300	-7	245	6
23-29 år	17 700	-888	-16	2 134	38
30-34 år	21 353	5 864	125	7 445	159
35-49 år	17 556	-5 075	-89	-2 968	-52
50-66 år	16 165	17 018	275	17 519	283
67-79 år	47 481	15 893	755	15 916	756
80-89 år	153 108	2 971	455	2 971	455
90 år +	292 211	393	115	393	115
Samlet	57 303	30 269	740	40 414	1 202

Kilde: Det tekniske beregningsutvalg for kommunal og fylkeskommunal økonomi

5 Den økonomiske situasjonen i kommunesektoren

Notat fra TBU til 1. konsultasjonsmøte 6. mars 2018 mellom staten og kommunesektoren om statsbudsjettet for 2019

Det tekniske beregningsutvalg for kommunal og fylkeskommunal økonomi (TBU) har i forbindelse med det første konsultasjonsmøtet om statsbudsjettet for 2019 fått i oppdrag å utarbeide et notat om den økonomiske situasjonen i kommunesektoren. Notatets to første deler gir en kort beskrivelse av den økonomiske situasjonen ved utgangen av 2017 og bygger på tilgjengelig informasjon per 2. mars 2018. Alle tall for 2017 er anslag som er beheftet med usikkerhet. I del 3 gjør utvalget rede for sin forståelse av den økonomiske situasjonen i kommunesektoren.

1 Utviklingen i netto driftsresultat

Utvalget betrakter netto driftsresultat som hovedindikatoren for økonomisk balanse i kommunesektoren. Netto driftsresultat viser hvor mye som kan disponeres til avsetninger og investeringer etter at driftsutgifter, renter og avdrag er betalt. Anslagene på brutto og netto driftsresultat i 2017 bygger på en regnskapsundersøkelse utført av KS i februar 2018. Undersøkelsen omfatter 17 fylkeskommuner, som i alt dekker 98,4 pst. av landets befolkning utenom Oslo, og 221 kommuner, som i alt dekker 71,6 prosent av landets befolkning utenom Oslo. Oslo kommune har ennå ikke offentliggjort sitt regnskap. Undersøkelsen omfatter ikke kommunale og fylkeskommunale foretak (KF og FKF) og interkommunale selskaper (IKS).

Tabell 1 Netto driftsresultat og brutto driftsresultat eks. avskrivninger etter at mva-kompensasjon fra investeringer er trukket fra. Konserntall (dvs. inkl. kommunale og fylkeskommunale foretak og interkommunale selskaper)¹. Prosent av brutto driftsinntekter. 2006-2017.

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017 ^{1,2}
Kommunesektoren												
Brutto driftsresultat	7,1	4,4	2,9	4,0	4,8	5,0	5,5	4,9	5,1	7,1	8,3	7¼-8
Netto driftsresultat	4,9	1,3	-1,0	1,6	1,8	1,4	2,0	1,5	1,5	3,2	4,2	3,8-4,0
Kommunene (inkl. Oslo)²												
Brutto driftsresultat	7,4	4,6	3,2	4,0	4,1	4,9	5,3	4,8	4,9	6,9	8,2	7¼-8
Netto driftsresultat	5,0	1,1	-1,3	1,5	0,9	0,9	1,8	1,2	1,3	3,0	4,0	3¼-4
Fylkeskommunene												
Brutto driftsresultat	5,5	3,4	1,4	3,9	8,3	5,5	6,3	5,7	6,2	7,9	8,8	8,5-8,7
Netto driftsresultat	4,0	2,4	1,0	2,5	6,8	3,7	3,3	2,8	3,1	4,6	5,0	4,3-4,4

¹ Anslag for 2017 er basert på regnskapsundersøkelse foretatt av KS med data fra 221 kommuner og 17 fylkeskommuner, men utvalgets anslag omfatter også kommunale og fylkeskommunale foretak (KF og FKF) og interkommunale selskaper (IKS).

² Det er lagt til grunn at kommuner som ikke inngår i KS' regnskapsundersøkelse, bl.a. Oslo, følger samme utvikling fra 2016 til 2017 som kommunene i regnskapsundersøkelsen.

Kilde: Statistisk sentralbyrå og KS' regnskapsundersøkelse

Utvalget anbefaler at netto driftsresultat for kommunesektoren som helhet over tid bør utgjøre om lag 2 prosent av driftsinntektene når også foretakene og de interkommunale

selskapene tas med, med et anbefalt nivå på 1¾ prosent for kommunene (inkl. Oslo) og 4 prosent for fylkeskommunene.¹

Utviklingen i brutto og netto driftsresultat i perioden 2006-2017 er vist i tabell 1. Fra 2014 ble momskompensasjonen fra investeringer ført i investeringsregnskapet, ikke i driftsregnskapet som tidligere. Denne endringen medførte en reduksjon i brutto og netto driftsresultat. I tabellen er det korrigert for denne endringen ved at momskompensasjonen fra investeringer er trukket fra brutto og netto driftsresultat i årene før 2014, slik at tallene er sammenliknbare for hele perioden.

Etter et meget høyt netto driftsresultat i kommunesektoren som helhet i 2006, ble driftsresultatene svekket i 2007 og 2008. I årene 2009-2014 var driftsresultatene i underkant av utvalgets nåværende anbefaling på 2 prosent. I 2015 og 2016 ble netto driftsresultat kraftig forbedret, både i kommunene og fylkeskommunene, og for sektoren samlet utgjorde det henholdsvis 3,2 og 4,2 prosent i disse årene.

Netto driftsresultat har de siste årene vært vesentlig høyere i fylkeskommunene enn i kommunene. Fylkeskommunene hadde et svært høyt netto driftsresultat i 2010, noe som skyldes engangseffekter av forvaltningsreformen. I tillegg ser det ut til at reformen har bidratt til et permanent høyere netto driftsresultat sammenliknet med perioden før 2010.

For 2017 anslås netto driftsresultat for kommunesektoren som helhet til i størrelsesorden 3,8–4,0 prosent av inntektene. Tilsvarende tall for kommunene (eks. Oslo) er 3¾-4 prosent og for fylkeskommunene 4,3 prosent. Utvalgets anslag baserer seg på KS' regnskapsundersøkelse, men omfatter også foretak og interkommunale selskaper.²

Endringen i driftsresultatene fra 2016 til 2017 hadde i hovedsak sammenheng med at utgiftsveksten ble høyere enn inntektsveksten (svakere brutto driftsresultat), mens endringer i kommunesektorens netto finansutgifter hadde liten betydning for utviklingen i netto driftsresultat. Kommuner som skal slås sammen mottok i 2017 engangstilskudd, men store deler av tilskuddene vil først bli brukt i 2018 og 2019. Ubrukte engangstilskudd ser ut til å ha trukket opp driftsresultatet for sektoren samlet med om lag 0,2 prosentpoeng. Resultatene ble noe høyere enn utvalget forventet høsten 2017, noe som i første rekke skyldes en sterk skatteinngang mot slutten av året, jf. også del 2 i dette notatet.

2017 var også et år hvor kommunene hadde relativt god avkastning på sine finansielle plasseringer og hvor fylkeskommunene hadde relativt store netto avsetninger til bundne fond. Dette bidro til å trekke nivået på netto driftsresultat noe opp, men hadde ikke betydning for endringen fra året før ettersom det samme var tilfellet i 2016.

Driftsresultatene varierer mye fra kommune til kommune, og spredningen er noe større enn i 2016. Et flertall av kommunene fikk et svakere netto driftsresultat i 2017 enn i 2016. Dette framgår av figur 1 hvor 62 prosent av observasjonene ligger under hjelpelinja for samme

¹ Fram t.o.m. 2013 anbefalte utvalget at netto driftsresultat over tid burde utgjøre om lag 3 prosent av driftsinntektene for sektoren samlet. Denne anbefalingen knyttet seg til tall for kommunekassene. Siden momskompensasjon fra investeringer f.o.m. 2014 skulle føres i investeringsregnskapet, og ikke lenger i driftsregnskapet, ble det anbefalte nivået redusert til 2 prosent for sektoren samlet f.o.m. samme år. Denne anbefalingen knytter seg til konserntall.

² I årene 2014-2016 var netto driftsresultat 0,2 prosentpoeng høyere for sektoren som helhet når foretakene og interkommunale selskaper ble tatt med.

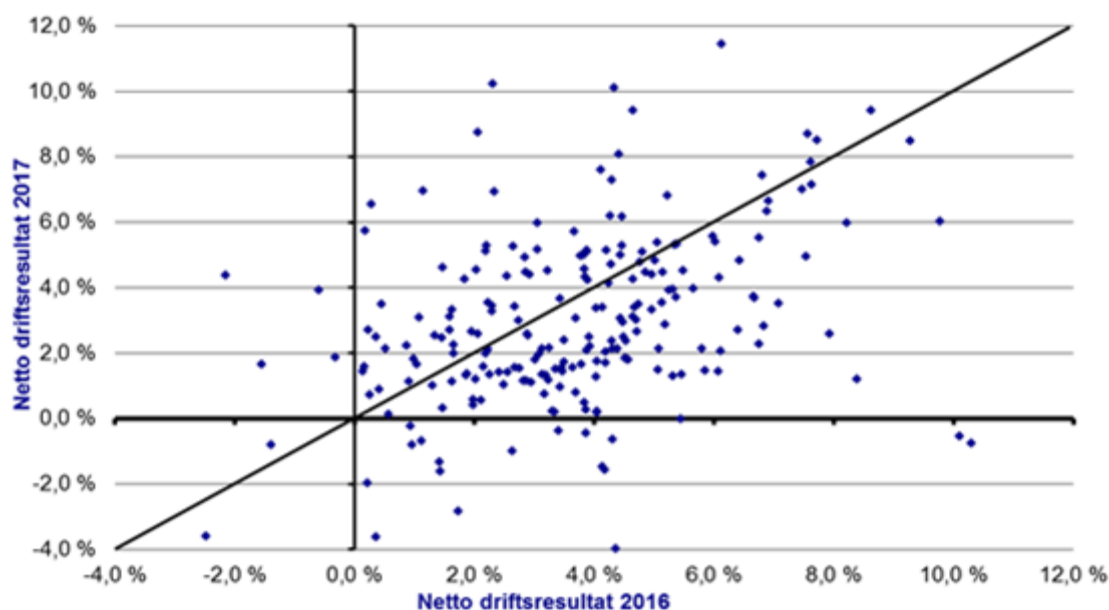
driftsresultat begge år, mens 32 prosent styrket driftsresultatet og ligger over hjelpelinja. Fra 2016 til 2017 gikk antall kommuner med negativt netto driftsresultat noe opp. Om lag 9 prosent av kommunene i utvalget hadde negativt netto driftsresultat i 2017, en økning fra 3 prosent i 2016. Knappt 1 prosent (to kommuner) hadde negativt netto driftsresultat i både 2016 og 2017.

Netto driftsresultat var høyest i kommunene med over 50 000 innbyggere, med 4,8 prosent. I de øvrige kommunegruppene varierte netto driftsresultat fra 2,8 til 3,3 pst. Kommuner med 5-10 000 innbyggere hadde en bedring i sitt netto driftsresultat i 2017 sammenlignet med 2016, mens øvrige kommunegrupper hadde en nedgang.

Kommunene benyttet netto driftsresultat til å styrke de økonomiske bufferne. Disposisjonsfondene i utvalgskommunene utgjorde 9,0 prosent av driftsinntektene ved utgangen av 2017 (7,3 prosent i 2016). Driftsresultatene kan tilsa at antallet kommuner i ROBEK vil gå ned i løpet av året.

Ved beregning av netto driftsresultat er det pensjonskostnadene, ikke de løpende pensjonspremiene, som har resultat effekt. Det akkumulerte premieavviket (den gjenstående, ikke-amortiserte differansen mellom pensjonspremie og pensjonskostnader) antas å være litt lavere ved utgangen av 2017 enn året før.

Figur 1 Netto driftsresultat i 2016 og 2017 i prosent av inntektene. Tall for 217 kommuner¹

¹ Fire av utvalgskommunene framkommer ikke i oversikten da kommunen hadde et netto driftsresultat i 2016 eller 2017 som oversteg 12 prosent.

Kilde: Statistisk sentralbyrå og KS' regnskapsundersøkelse

2 Utviklingen i inntekter, aktivitet og underskudd

Veksten i kommunesektorens inntekter har vært høy de siste årene, og gjennomgående høyere sammenliknet med den opprinnelige utformingen av det økonomiske opplegget for sektoren. Også i 2017 ble realveksten i inntektene langt høyere enn lagt opp til i det opprinnelige budsjettopplegget for kommuneøkonomien, jf. tabell 2. De samlede inntektene steg med 8,8 mrd. kroner i fjor, hvorav 4,8 mrd. kroner i frie inntekter. Oppjusteringene av inntektsveksten både i 2016 og i 2017 må særlig ses i sammenheng med uventede store uttak av utbytter til personlige skattytere som følge av gjentatte tilpasninger til skattereformen.

Tabell 2 Realvekst i kommunesektorens inntekter i 2017. Anslag på ulike tidspunkt. Mrd. 2017-kroner og prosentvis vekst

	Samlede inntekter		Frie inntekter	
	Mrd. kroner	Pst.	Mrd. kroner	Pst.
Nasjonalbudsjettet 2017	-0,5	-0,1	0,2	0,1
Saldert budsjett (inkl. budsjettavtalen)	0,9	0,2	-0,1	0,0
Revidert budsjett 2017	2,3	0,5	-1,5	-0,4
Nasjonalbudsjettet 2018	6,4	1,4	2,5	0,7
Anslag nå	8,8	1,9	4,8	1,3

Kilde: Finansdepartementet

Skatteanslaget for kommunene og fylkeskommunene i 2017 ble satt opp med 4 mrd. kroner i Nasjonalbudsjettet 2018, knyttet til store uttak av utbytter fra personlig skattytere for inntektsåret 2016. Regnskapstallene for 2017 viser at inntektene fra skatt på alminnelig inntekt og formue ble 1,8 mrd. kroner høyere enn anslått i nasjonalbudsjettet.

De foreløpige regnskapstallene for 2017 viser også at inntektene fra eiendomsskatt og gebyrer også ble høyere enn anslått i nasjonalbudsjettet. På den annen side er anslaget for kostnadsdeflatoren for kommunesektoren satt opp fra 2,3 til 2,5 pst. i 2017, basert på noe høyere lønnsvekst og prisvekst på varer og tjenester enn tidligere anslått. Dette bidrar isolert sett til å redusere realveksten i forhold til anslagene i nasjonalbudsjettet.

I tabell 3 presenteres en del indikatorer som gir uttrykk for utviklingen i inntekter, aktivitet og nettofinansinvesteringer i kommunesektoren i perioden 2006-2017. Tallene for 2017 er basert på foreløpige nasjonalregnskapstall publisert 9. februar 2018 og en melding om offentlig forvaltnings inntekter og utgifter, herunder data for kommuneforvaltningen, publisert 27. februar av Statistisk sentralbyrå.

Ifølge foreløpige tall fra nasjonalregnskapet steg utførte timeverk i kommuneforvaltningen med 1,8 prosent fra 2016 til 2017. Det er tegn til at sysselsettingsveksten i kommunesektoren tok seg opp de to foregående årene igjen, i kontrast til forholdsvis lav vekst i perioden 2012- 2015.

Tabell 3 Utviklingen i kommuneøkonomien 2006-2017¹

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Inntekter, realvekst (%) ²	5,6	1,4	1,5	4,2	2,7	1,9	2,3	1,3	1,4	3,8	2,8	1,9
Deflator, vekst (%)	3,6	4,4	6,4	3,9	3,4	3,9	3,4	3,9	3,1	2,4	2,6	2,5
Aktivitetssendring i kommunesektoren (%) ³	2,9	5,4	3,4	5,5	0,7	1,2	0,3	2,5	1,1	2,0	2,5	2,1
Utførte timeverk, vekst (%) ³	1,5	3,6	3,5	2,5	2,1	2,7	1,0	0,9	0,5	1,0	2,6	1,8
Bruttoinvesteringer, realvekst (%) ³	9,2	16,1	5,7	10,6	-2,3	-3,4	-2,3	7,6	0,8	2,0	9,0	2,4
Bruttoinvesteringer, andel av inntekter (%)	11,5	13,1	13,5	13,7	14,1	13,4	12,7	13,2	13,4	13,5	14,2	14,2
Nettofinansinvesteringer, i % av inntekter	0,3	-4,0	-7,3	-6,4	-5,8	-4,4	-3,9	-5,1	-5,6	-3,2	-2,7	-1,8
Netto gjeld, andel av inntekter (%) ⁴	19,6	19,9	31,2	33,7	37,3	41,7	41,3	43,4	47,4	47,8	48,0	-
Frie inntekter, i % av samlede inntekter ⁵	73,0	70,8	70,2	70,7	71,2	78,8	79,1	78,9	78,3	77,7	77,8	77,4
Frie inntekter, realvekst (%) ⁶	6,2	-0,7	0,0	3,0	2,3	1,1	2,1	0,6	0,7	3,5	2,8	1,3

¹ Foreløpige tall for 2017 er basert på foreløpige nasjonalregnskapstall publisert av Statistisk sentralbyrå 9. februar 2018 og foreløpige tall for kommunale og offentlige finanser publisert 27. februar 2018.

² Inntekter innenfor kommuneopplegget korrigert for oppgaveoverføringer.

³ Korrigert for forvaltningsreformen i 2010.

⁴ Netto gjeld uten pensjonsreserver.

⁵ Frie inntekter inkludert momskompensasjon.

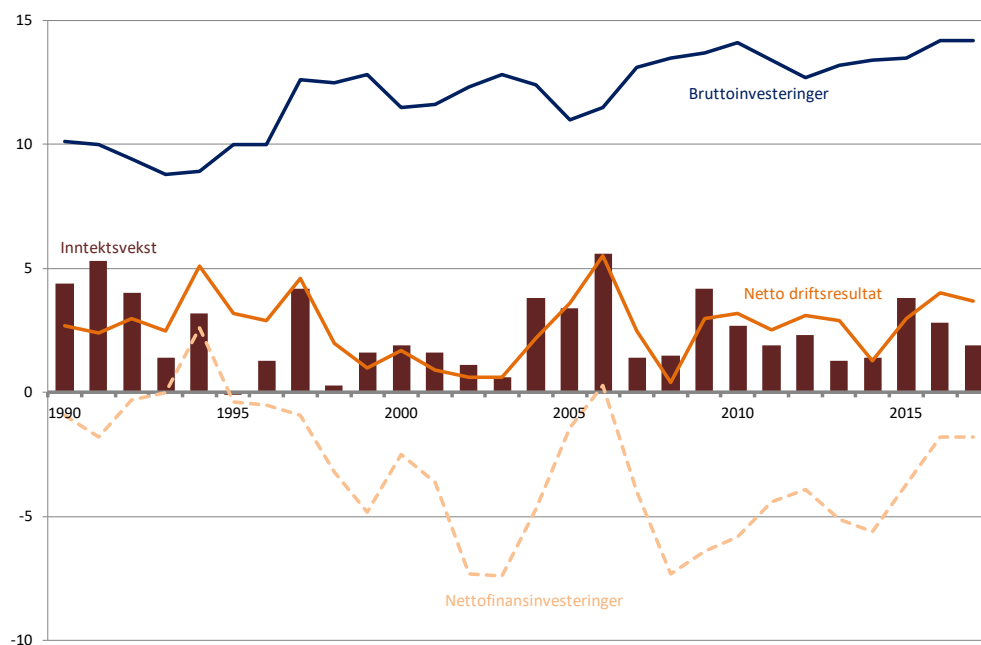
⁶ Korrigert for oppgaveoverføringer, oppgaveendringer og innlemming av øremerkede tilskudd.

Kilde: Statistisk sentralbyrå og Finansdepartementet

For å måle den samlede aktivitetsutviklingen i kommunesektoren benyttes en indikator der endring i sysselsetting (timeverk), endring i produktinnsats (faste priser) og endring i brutto realinvesteringer (faste priser) veies sammen. Aktivitetsindikatoren gir uttrykk for ressursbruken knyttet til løpende tjenesteproduksjon og nyinvesteringer. Aktivitetsveksten fra 2016 til 2017 anslås til 2,1 prosent, mens anslaget i utvalgets november-rapport var 1,1 prosent. Endringen fra november-rapporten skyldes i første rekke at anslaget for investeringsveksten er oppjustert.

Veksten i investeringene i kommunesektoren i 2017 anslås foreløpig til 2,4 prosent målt i faste priser. Investeringene som andel av inntektene anslås å utgjøre drøyt 14 prosent både i 2016 og 2017. Denne andelen var i overkant av 13 prosent som gjennomsnitt for årene 2011-2015. Informasjon fra regnskapsundersøkelsen utført av KS indikerer at investeringsveksten i 2017 kan bli noe høyere enn 2,4 prosent.

Figur 2 Utviklingen i kommunesektorens inntekter (prosent volumendring fra året før) 1990-2017, sammenliknet med utviklingen netto driftsresultat (i prosent av driftsinntekter)¹, og bruttoinvesteringer og nettofinansinvesteringer (i prosent av inntekter)

¹ I figuren omfatter ikke netto driftsresultat foretak og interkommunale selskaper, og mva-kompensasjon fra investeringer er ikke trukket fra i netto driftsresultat, i motsetning til i tabell 1. Netto driftsresultat i årene 1990-2013 er derfor ikke fullt ut sammenliknbare med årene 2014-2017 (brudd i tidsserien).

Kilde: Statistisk sentralbyrå og Finansdepartementet

Nettofinansinvesteringer bestemmer, sammen med eventuelle omvurderinger av fordringer og gjeld, utviklingen i kommunesektorens netto fordringsposisjon. Kommunesektoren hadde fram til 2014 betydelige underskudd, dvs. negative nettofinansinvesteringer. De tre siste årene er underskuddene blitt betydelig mindre. Underskuddet samlet for sektoren er redusert fra nesten 25 mrd. kroner i 2014 til 13,6 mrd. kroner i 2016 og 13,0 mrd. kroner i 2017 ifølge de foreløpige nasjonalregnskapstallene. Utviklingen i nettofinansinvesteringene, målt i prosent av inntektene, er illustrert i figur 2 sammen med utviklingen i inntekter og netto driftsresultat.

Kommunesektorens inntekter omfatter ulike komponenter som skatteinntekter, rammetilskudd, øremerkede tilskudd og gebyrinntekter (brukerbetaling mv.).

Kommunesektorens frie inntekter består av skatteinntekter og rammeoverføringer. Andelen frie inntekter holdt seg nokså stabil på rundt 78 siden 2011, som er et historisk høyt nivå. Denne andelen steg kraftig med 7-8 prosentpoeng fra 2010 til 2011 pga. overgang til rammefinansiering av barnehagene.

3 Utvalgets situasjonsforståelse

Realveksten i kommunesektorens samlede inntekter anslås til 1,9 prosent i 2017, mens realveksten i de frie inntektene anslås til 1,3 prosent. Inntektsveksten vil i så fall bli høyere enn lagt til grunn i budsjettopplegget for 2017, hvor veksten i samlede og frie inntekter ble anslått til -0,1 og 0,1 prosent, og også høyere enn anslått i Nasjonalbudsjettet 2018. Oppjusteringen av inntektsveksten har særlig sammenheng med undervurdering av inntektene til personlige skattytere i utformingen av skatteopplegget, hovedsakelig på grunn av tilpasninger til økt skatt på utbytte. Selv om størstedelen av skattetilpasningen ble tatt gjennom høye utbytter i 2015 (som ga høye skatteinntektene i 2016), var uttaket av utbytte relativt høyt også i 2016 (som ga høye skatteinntekter i 2017). Den anslåtte inntektsveksten i kommunesektoren for 2017 er likevel noe lavere enn gjennomsnittet for de fem foregående år.

Etter flere år med klart lavere sysselsettingsvekst enn inntektsvekst, har sysselsettingsveksten tatt seg opp og vært mer på linje med inntektsveksten i 2016 og 2017. Sysselsettingsveksten i 2017 anslås til 1,8 prosent. I forhold til utvalgets rapport fra november 2017 er investeringsveksten i 2017 oppjustert fra -1,5 prosent til 2,4 prosent. Som følge av dette er aktivitetsveksten oppjustert til 2,1 prosent, som er noe høyere enn inntektsveksten.

Investeringsnivået i kommunesektoren har vært høyt gjennom flere år og har bidratt til et høyt gjeldsnivå. Ved utgangen av 2016 utgjorde nettogjelden (utenom pensjonsreserver) 48 prosent av inntektene. Deler av gjelden er knyttet til gebyrfinansierte tjenester og rentekompensasjonsordninger, og det som kan betraktes som den renteeksponerte delen av gjelden utgjør om lag 34 prosent av inntektene. Rentenivået er for tiden svært lavt og forventes å være på et relativt lavt nivå i flere år framover. Det høye gjeldsnivået bidrar imidlertid til at kommunesektorens økonomi er sårbar for renteøkninger.

Utvalget betrakter netto driftsresultat som hovedindikatoren for økonomisk balanse i kommunesektoren. I 2017 ser kommunesektoren som helhet ut til å få et netto driftsresultat på 3,8-4,0 prosent av inntektene. Selv om driftsresultatet anslås bli noe redusert i forhold til 2016, ligger netto driftsresultat i både kommunene og fylkeskommunene over de anbefalte nivåene på henholdsvis 1¾ og 4 prosent. Det er særlig i kommunene at netto driftsresultat er høyt i forhold til det anbefalte nivået. Gode driftsresultater i 2015 og 2016 bidro til at antall kommuner i ROBEK ble kraftig redusert, og det var ved utgangen av februar 2018 28 kommuner som er ført opp i ROBEK. De gode driftsresultatene for 2017 kan tilsi ytterligere reduksjon i antall kommuner i ROBEK i løpet av 2018.

Det vedtatte budsjettopplegget for 2018 innebærer en realvekst i kommunesektorens samlede inntekter på 5,4 mrd. kroner (1,1 prosent) og en realvekst i de frie inntektene på 4,0 mrd. kroner (1,1 prosent). Veksten er da regnet i forhold til inntektsanslaget for 2017 etter Stortingets behandling av Revidert nasjonalbudsjett 2017, som ikke tar hensyn til merskatteveksten etter revidert nasjonalbudsjett. Målt i forhold til anslag på regnskap for 2017 i Nasjonalbudsjettet 2018 innebar vedtatt budsjett for 2018 en vekst på 1,3 mrd. kroner i samlede inntekter og -0,2 mrd. kroner i frie inntekter.

I 2018 vil flere barn i grunnskolealder og flere eldre trekke i retning av økte utgifter i kommunesektoren. Oppdaterte beregninger indikerer at merutgiftene til demografi vil utgjøre 1,7 mrd. kroner i 2018. Noen av merutgiftene (anslagsvis 0,3 mrd. kroner) dekkes av gebyrer og øremerkede tilskudd. Budsjettoplegget for 2018 legger opp til en vekst i frie inntekter som dekker netto merkostnader knyttet til demografi (1,4 mrd. kroner) og økte pensjonskostnader (0,4 mrd. kroner). Av resterende vekst i frie inntekter på 2,2 mrd. kroner utgjør satsinger 1,0 mrd. kroner. Dette gir kommunesektoren et økonomisk handlingsrom på 1,2 mrd. kroner. Kommunesektoren kan øke handlingsrommet ytterligere gjennom fortsatt effektivisering, noe som også vil kunne styrke tjenestetilbudet til innbyggerne.

Vedlegg

Vedlegg 1 Inntekter og utgifter 2014-2018.

Nasjonalregnskapets gruppering

Tabell 1 Inntekter og utgifter i kommuneforvaltningen i alt. 2014-2018. Mill. kroner og endring i pst.

	Millioner kroner					Endring i prosent	
	2014	2015	2016*	2017**	2018**	16/17**	17/18**
A. INNTEKTER I ALT	467 184	494 748	518 396	544 749	556 757	5,1	2,2
Løpende inntekter	464 120	487 642	514 802	540 290	552 450	5,0	2,3
Gebyrer	59 597	62 941	65 218	67 930	70 296	4,2	3,5
Renter og utbytte mv.	19 443	19 367	17 066	16 724	17 670	-2,0	5,7
Produksjonsskatter	10 164	11 586	12 966	14 246	14 635	9,9	2,7
<i>Eiendomsskatt</i>	<i>9 626</i>	<i>11 178</i>	<i>12 285</i>	<i>13 615</i>	<i>14 000</i>	<i>10,8</i>	<i>2,8</i>
<i>Andre produksjonsskatter</i>	<i>538</i>	<i>408</i>	<i>681</i>	<i>631</i>	<i>635</i>	<i>-7,3</i>	<i>0,6</i>
Skatt på inntekt og formue	156 632	165 885	181 199	188 933	191 300	4,3	1,3
Overføringer fra staten	210 814	219 332	229 582	244 471	250 289	6,5	2,4
Andre innenl. overføringer	5 257	6 243	6 381	5 409	5 682	-15,2	5,0
Frie banktjenester	2 213	2 288	2 390	2 577	2 577	7,8	0,0
Kapitalinntekter	3 064	7 106	3 594	4 459	4 307	24,1	-3,4
Salg av fast realkapital	93	2 055	143	104	107	-27,3	3,3
Salg av fast eiendom	2 971	5 051	3 451	4 355	4 200	26,2	-3,6
B. UTGIFTER I ALT	492 002	509 589	531 948	558 080	576 685	4,9	3,3
Løpende utgifter	429 549	441 218	459 401	483 058	500 045	5,1	3,5
Lønnskostnader	248 751	258 059	268 875	281 503	291 555	4,7	3,6
Produktinnsats	90 780	96 012	98 831	106 282	109 542	7,5	3,1
Produktkjøp husholdningene	25 273	26 137	27 599	28 555	29 854	3,5	4,5
Renter	13 027	12 480	11 965	11 649	12 286	-2,6	5,5
Produksjonssubsidier	14 907	16 173	16 895	17 276	17 877	2,3	3,5
Stønader til husholdningene	12 836	13 636	15 164	16 709	17 384	10,2	4,0
<i>Sosialhjelpsstønader</i>	<i>5 537</i>	<i>5 836</i>	<i>6 239</i>	<i>6 594</i>	<i>6 860</i>	<i>5,7</i>	<i>4,0</i>
<i>Andre stønader</i>	<i>7 299</i>	<i>7 800</i>	<i>8 925</i>	<i>10 115</i>	<i>10 523</i>	<i>13,3</i>	<i>4,0</i>
Overføringer ideelle org.	14 934	15 822	17 052	18 159	18 892	6,5	4,0
Overføringer til staten	9 041	2 899	3 020	2 925	2 655	-3,1	-9,2
Kapitalutgifter	62 453	68 371	72 547	75 022	76 640	3,4	2,2
Anskaffelse fast realkapital	59 246	64 869	70 396	71 562	73 940	1,7	3,3
Kjøp av fast eiendom	1 793	1 755	1 074	2 329	1 700	116,9	-27,0
Kapitaloverf. næringsv.	62 453	68 371	72 547	75 022	76 640	3,4	2,2
C. NETTOFINANSINVESTERING	1 414	1 747	1 077	1 131	1 000	5,0	-11,6

* Foreløpige tall

** Anslag

Kilde: Statistisk sentralbyrå og Finansdepartementet

Vedlegg 2 Inntekter og utgifter 2005-2017. Kommuneregnskapets gruppering

Tabell 1 Hovedtall for drift, investering og finansiering for kommunesektoren. Konserntall. ¹ Mill. kroner

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	Endring 16-17 i pst.
1. Brutto driftsinntekter i alt	250 446	275 033	289 335	312 984	343 696	366 055	388 900	415 421	438 604	449 780	470 955	501 375	525 898	4,7
2. Brutto driftsutgifter i alt	246 189	263 206	283 924	311 708	338 144	358 105	380 421	404 429	428 354	447 049	459 640	483 231	509 340	2,8
3. Brutto driftsresultater (1-2)	4 250	11 827	5 410	1 275	5 552	7 952	8 477	10 991	10 270	2 731	11 315	18 144	16 557	..
4. Netto avdrag	7 002	7 699	8 268	8 792	9 679	10 770	11 824	12 865	13 552	14 265	15 429	17 954	19 396	8,2
5. Netto finans	-1 794	-1 747	369	3 113	-1 861	-340	1 868	1 104	1 031	1 547	2 557	2 385	1 721	65,3
6. Utlån	..	137	151	160	186	176	166	156	182	196	162	171	172	-17,3
7. Avskrivninger	10 932	11 667	12 234	13 131	14 231	15 616	16 895	17 623	18 840	20 253	22 038	23 396	24 975	8,8
8. Netto driftsresultat (3-4+5-6+7)	9 981	17 405	8 851	2 337	11 773	12 961	11 510	14 483	14 337	6 971	15 206	21 027	20 245	..
9. Brutto investeringsutgifter i alt	30 113	34 038	40 190	44 903	50 446	54 622	55 308	56 145	62 321	68 340	74 295	77 489	79 374	8,7
10. Tilskudd, refusjoner, salgsinntekter mv.	7 974	9 984	11 744	7 412	9 159	10 837	14 721	14 146	14 067	22 782	27 920	24 972	27 024	22,6
11. Overskudd før lån og avsetninger (3-5+7-9+10)	-4 844	-561	-10 808	-26 202	-19 649	-19 878	-17 087	-14 494	-20 181	-24 128	-15 579	-13 363	-12 537	..
12. Bruk av lån (netto)	20 300	19 998	22 316	26 653	33 137	35 815	31 563	27 675	36 334	38 180	43 880	43 975	41 416	14,9
13. Bruk av fond/avsetning til fond (9-10-8-12)	-8 142	-12 126	-2 751	8 474	-3 535	-4 796	-2 373	17	-2 352	209	-13 010	-12 946	-9 630	..

¹ Konsern inkluderer kommunale foretak (KF og FKF), interkommunale samarbeider (§27) og interkommunale selskaper (IKS).

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Tabell 2 Hovedtall for drift, investering og finansiering for kommunene. Konserntall.¹ Mill. kroner

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	Endring 16-17 i pst.
1. Brutto driftsinntekter i alt	214 229	235 004	247 778	268 470	294 291	307 730	327 728	351 488	370 323	380 971	398 291	425 473	447 282	5,1
2. Brutto driftsutgifter i alt	210 420	224 533	243 006	267 074	289 891	303 712	321 473	343 157	363 157	379 198	389 121	410 002	433 001	5,6
3. Brutto driftsresultat (1-2)	3 803	10 471	4 772	1 395	4 400	4 019	6 254	8 331	7 185	1 773	9 170	15 471	14 281	..
4. Netto avdrag	6 293	6 941	7 431	7 839	8 579	9 463	10 301	10 939	11 653	12 223	13 187	15 417	16 703	8,3
5. Netto finans	-1 398	-1 600	812	3 884	-1 440	131	2 334	1 117	1 020	1 476	2 381	2 083	1 251	-39,9
6. Utlån	..	137	151	160	186	176	166	156	182	196	162	171	172	0,6
7. Avskrivninger	9 582	10 249	10 810	11 570	12 484	13 619	14 587	15 065	15 957	16 961	18 409	19 403	20 688	6,6
8. Netto driftsresultat (3-4-5-6+7)	8 497	15 242	7 182	1 078	9 553	7 867	8 035	11 179	10 280	4 834	11 849	17 201	16 845	..
9. Brutto investeringsutgifter i alt	26 802	29 880	35 164	39 407	43 748	43 350	42 843	43 267	47 692	53 730	60 304	63 268	64 912	2,6
10. Tilskudd, refusjoner, salgsinntekter mv.	7 166	9 279	11 030	6 989	8 211	7 477	10 808	9 820	9 540	16 164	21 795	18 882	21 547	14,1
11. Overskudd før lån og avsetninger (3-5+7-9+10)	-4 615	118	-8 558	-23 342	-17 219	-18 367	-13 534	-11 173	-16 036	-20 314	-13 311	-11 595	-9 647	..
12. Bruk av lån (netto)	18 506	17 141	19 138	23 142	28 191	31 104	26 103	21 579	30 714	31 865	38 352	37 288	34 939	-6,3
13. Bruk av fond/avsetning til fond (9-10-8-12)	-7 366	-10 557	-2 220	8 180	-2 118	-2 906	-1 991	866	-2 775	718	-11 993	-10 564	-8 737	..

¹ Konsern inkluderer kommunale foretak (KF), interkommunale samarbeider (§27) og interkommunale selskaper (IKS).

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Tabell 3 Hovedtall for drift, investering og finansiering for fylkeskommunene. Konserntall.¹ Mill. kroner

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	Endring 16-17 i pst.
1. Brutto driftsinntekter i alt	36 217	40 029	41 557	44 514	49 405	58 325	61 172	63 933	68 281	68 809	72 664	75 902	78 616	3,6
2. Brutto driftsutgifter i alt	35 769	38 673	40 918	44 634	48 253	54 393	58 948	61 272	65 197	67 851	70 519	73 229	76 339	4,2
3. Brutto driftsresultater (1-2)	447	1 356	638	-120	1 152	3 933	2 223	2 660	3 085	958	2 145	2 673	2 276	..
4. Netto avdrag	709	758	837	953	1 100	1 307	1 523	1 926	1 899	2 042	2 242	2 537	2 693	6,1
5. Netto finans	-396	-147	-443	-771	-421	-471	-466	-13	11	71	176	302	470	..
6. Utlån	..	..	..	..	..	..	..	..	..	-	-	-	1	..
7. Avskrivninger	1 350	1 418	1 424	1 561	1 747	1 997	2 308	2 558	2 883	3 292	3 629	3 993	4 287	7,4
8. Netto driftsresultat (3-4-5-6+7)	1 484	2 163	1 669	1 259	2 220	5 094	3 475	3 304	4 057	2 137	3 357	3 826	3 400	..
9. Brutto investeringsutgifter i alt	3 311	4 158	5 026	5 496	6 698	11 272	12 465	12 878	14 629	14 610	13 991	14 221	14 462	1,7
10. Tilskudd, refusjoner, salgsinntekter mv.	808	705	714	423	948	3 360	3 913	4 326	4 527	6 618	6 125	6 090	5 477	-10,1
11. Overskudd før lån og avsetninger (3-5+7-9+10)	-229	-679	-2 250	-2 860	-2 430	-1 511	-3 553	-3 321	-4 145	-3 814	-2 268	-1 768	-2 890	..
12. Bruk av lån (netto)	1 794	2 857	3 178	3 511	4 946	4 711	5 460	6 096	5 620	6 315	5 528	6 687	6 477	-3,1
13. Bruk av fond/avsetning til fond (9-10-8-12)	-776	-1 569	-531	294	-1 417	-1 890	-382	-849	423	-509	-1 017	-2 382	-893	..

¹ Konsern inkluderer fylkeskommunale foretak (FKF), interkommunale samarbeider (§27) og interkommunale selskaper (IKS).

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Vedlegg 3 Kommuneforvaltningens samlede inntekter 2002-2018

Tabell 1 Kommuneforvaltningens inntekter i henhold til nasjonalregnskapets definisjoner. Alle tall er i millioner kroner i løpende priser, bortsett fra linje 8 og 9 som viser kommuneopplegget i faste 2018-priser.

	Regnskap															Anslag	
	2002 ⁶⁾	2003	2004 ⁷⁾	2005	2006	2007 ⁸⁾	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
1. Skatteinntekter	90 882	96 944	101 255	107 745	120 271	122 617	129 973	136 613	145 912	143 607	153 657	162 821	166 796	177 471	194 165	203 179	205 935
1.1 Skatt på inntekt og formue	87 474	93 204	97 157	102 693	114 785	116 350	123 076	129 561	138 222	135 503	145 065	153 375	156 632	165 885	181 199	188 933	191 300
1.2 Eiendomsskatt og andre prod.-skatter	3 408	3 740	4 098	5 052	5 486	6 267	6 897	7 052	7 690	8 104	8 592	9 446	10 164	11 586	12 966	14 246	14 635
2. Overføringer fra staten ¹⁾	96 239	81 106	84 998	91 015	99 324	108 084	118 997	138 928	149 901	169 073	182 231	192 196	202 694	210 365	218 987	234 968	240 671
2.1 Rammeløstskudd	53 063	53 425	47 052	48 573	53 931	57 804	62 226	72 768	82 765	127 164	138 411	143 492	151 181	154 211	156 727	161 052	164 665
2.2 Ørem. tilsk. innenf. k.opplegget ²⁾	13 531	16 583	20 497	22 917	27 668	31 863	35 309	37 110	39 776	15 415	16 335	17 785	20 464	22 595	24 049	29 196	32 973
2.3 Øremerkede tilsk. utenf. k.oppl. ³⁾	28 418	9 593	9 393	8 812	7 945	7 568	9 040	15 508	12 672	11 932	12 592	13 734	12 544	13 799	16 863	21 904	19 383
2.4 Mømskompensasjon	1 227	1 506	8 056	10 714	9 780	10 849	12 421	13 542	14 688	14 562	14 893	17 185	18 505	19 760	21 348	22 816	23 650
3. Gebyrer	29 767	31 269	33 185	34 446	35 108	40 154	43 072	45 945	49 191	52 072	54 946	57 361	59 597	62 941	65 218	67 930	70 296
4. Renteiinntekter mv.	13 340	15 537	14 753	14 154	14 439	17 702	15 687	15 074	15 286	21 048	19 226	19 473	21 656	21 655	19 456	19 301	20 247
5. Andre innenlandske løpende overføringer	4 058	3 810	4 022	4 540	5 258	6 786	8 422	9 420	9 305	9 158	9 661	11 227	13 377	15 210	16 976	14 912	15 300
6. Sum inntekter (1+2+3+4+5)	234 286	228 666	238 213	251 900	274 400	295 343	316 151	345 980	369 595	394 958	419 721	443 078	464 120	487 642	514 802	540 290	552 450
7. Sum innt. kommuneopplegget (6-2,3-4)	192 528	203 536	214 067	228 934	252 016	270 073	291 424	315 398	341 637	361 978	387 903	409 871	429 920	452 188	478 483	499 085	512 819
8. Kommuneopplegget, faste 2016-priser ⁴⁾	332 001	338 462	344 601	359 544	382 042	392 160	397 709	414 271	433 980	442 560	458 661	466 445	474 551	487 431	502 706	512 062	512 819
9. Kroner per innbygger, faste 2016-priser ⁵⁾	72 931	73 941	74 810	77 484	81 613	82 784	82 869	85 273	88 202	88 763	90 801	91 298	91 864	93 485	95 602	96 695	96 178

1) Se også vedlegg 4.

2) Inkluderer overføringer fra andre statsregnskap og 70-poster på statsbudsjettet.

3) Tilskuddene under pkt. 2.3 (tilskudd til arbeidsmarkedstiltak, flyktninger, flom/hjemløst, kyrkelov, stelling av sykehusgjeld m.v.) fastlegges ut fra andre vurderinger enn hensynet til kommunesektorens økonomi.

De holdes derfor utenfor når veksten i kommunesektorens inntekter beregnes.

4) Prisveksten for kommunesektorens kjøp av varer og tjenester, se vedlegg 5.

5) Innbyggertallet som er lagt til grunn for 2017 og 2018, er beregnet ut fra økningen fra 2016 i middelalternativet (MMMM) i SSBs befolkningsframskrivninger.

6) Innlekningsnedgangen må ses i sammenheng med statens overtakelse av sykehusene. Engangsbevilling på 21,6 mrd. kr til stelling av gjeld mv. i forbindelse med sykehusreformen er holdt utenom kommuneopplegget (inngår i pkt. 2.3).

7) Reduksjonen i rammeløstskuddet må bla. ses sammen med at ansvaret for barnevern, familievern og rusomsorg ble overtatt av staten i 2004. Videre ble generell momskompensasjonsordning finansiert ved trekk i rammeløstskuddet.

8) SSB publiserte i november og desember 2014 publiserte en tallrevisjon av offentlige finanser og nasjonalregnskapet, i tråd med internasjonale retningslinjer. Denne revisjonen innebar blant annet en viss omfangsuttvidelse i definisjonen av kommuneforvaltningen i forhold til tidligere. Blant annet anses kinodrift og mange kulturinstitusjoner nå som en del av kommuneforvaltningen, noe som har økt nivået på både «andre inntekter» og «gebyrer». Alle sektorendringene er tilbakeført til 2007. Dette gjør at det er et brudd i tallene mellom 2006 og 2007.

Tabell 2 Utviklingen i kommunesektorens frie inntekter 2002-2018

	Regnskap											Anslag					
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
I. Frie innt. (tab. 1 linje 1+2.1). Mill. kr	143 945	150 369	148 307	156 318	174 202	180 421	192 199	209 381	228 677	270 771	292 068	306 313	317 977	331 682	350 892	364 231	370 600
II. Skatteinntekter i pst. av frie inntekter	63,1	64,5	68,3	68,9	69,0	68,0	67,6	65,2	63,8	53,0	52,6	53,2	52,5	53,5	55,3	55,8	55,6
III. Rammeliskudd i pst. av frie inntekter	36,9	35,5	31,7	31,1	31,0	32,0	32,4	34,8	36,2	47,0	47,4	46,8	47,5	46,5	44,7	44,2	44,4
IV. Frie inntekter i pst. av samlede inntekter	74,8	73,9	69,3	68,3	69,1	66,8	66,0	66,4	66,9	74,8	75,3	74,7	74,0	73,4	73,3	73,0	72,3
V. Frie inntekter og mva-kompensasjon i pst. av samlede inntekter	75,4	74,6	73,0	73,0	73,0	70,8	70,2	70,7	71,2	78,8	79,1	78,9	78,3	77,7	77,8	77,6	76,9

Tabell 3 Endringer i kommunesektorens inntekter i prosent fra året før. 2003-2018 ¹

	Regnskap											Anslag					
	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	
1. Skatteinntekter	6,7	4,4	6,4	11,6	2,0	2,0	6,0	5,1	6,8	-1,6	7,0	6,0	2,4	6,4	9,4	4,6	1,4
1.1 Skatt på inntekt og formue	6,6	4,2	5,7	11,8	1,4	1,4	5,8	5,3	6,7	-2,0	7,1	5,7	2,1	5,9	9,2	4,3	1,3
1.2 Eiendomsskatt og andre prod. skatter	9,7	9,6	23,3	8,6	14,2	10,1	10,1	2,2	9,0	5,4	6,0	9,9	7,6	14,0	11,9	9,9	2,7
2. Overføringer fra staten	-15,7	4,8	7,1	9,1	8,8	10,1	10,1	16,7	7,9	12,8	7,8	5,5	5,5	3,8	4,1	7,3	2,4
2.1 Rammeliskudd	0,7	-11,9	3,2	11,0	7,2	7,7	7,7	16,9	13,7	53,6	8,8	3,7	5,4	2,0	1,6	2,8	2,2
2.2 Ørem. tilsk. innenf. k. opplegget	22,6	23,6	11,8	20,7	15,2	10,8	10,8	5,1	7,2	-61,2	6,0	8,9	15,1	10,4	6,4	21,4	12,9
2.3 Øremerkede tilskutenf. k. oppl.	-66,2	-2,1	-6,2	-9,8	-4,7	19,4	19,4	71,5	-18,3	-5,8	5,5	9,1	-8,7	10,0	22,2	29,9	-11,5
2.4 Mømskompensasjon			33,0	-8,7	10,9	14,5	14,5	9,0	8,5	-0,9	2,3	15,4	7,7	6,8	8,0	6,9	3,7
3. Gebyrer	5,0	6,1	3,8	1,9	14,4	7,3	7,3	6,7	7,1	5,9	5,5	4,4	3,9	5,6	3,6	4,2	3,5
4. Renteinntekter mv.	16,5	-5,0	-4,1	2,0	22,6	-11,4	-11,4	-3,9	1,4	37,7	-8,7	1,3	11,2	0,0	-10,2	-0,8	4,9
5. Andre innenlandske løpende overføringer	-6,1	5,6	12,9	15,8	29,1	24,1	24,1	11,8	-1,2	-1,6	5,5	16,2	19,2	13,7	11,6	-12,2	2,6
6. Sum inntekter (1+2+3+4+5)	-2,4	4,2	5,7	8,9	7,6	7,0	7,0	9,4	6,8	6,9	6,3	5,6	4,7	5,1	5,6	5,0	2,3
7. Sum innt. kommuneopplegget (7-2,3-4)	5,7	5,2	6,9	10,1	7,2	7,9	7,9	8,2	8,3	6,0	7,2	5,7	4,9	5,2	5,8	4,3	2,8
8. Kommuneopplegget, faste priser	1,9	1,8	4,3	6,3	2,6	1,4	1,4	4,2	4,8	2,0	3,6	1,7	1,7	2,7	3,1	1,8	0,1
9. Kroner per innbygger, faste priser	1,4	1,2	3,6	5,3	1,4	0,1	0,1	2,9	3,4	0,6	2,3	0,5	0,6	1,8	2,3	1,0	-0,5

1) Se noter på tilsvarende tabelloppsett i tabell 1

Vedlegg 4 Statlige overføringer til kommunesektoren i 2018

Kap.	Post	Navn	Saldert budsjett 2018	RNB 2018
Øremerkede tilskudd (kommuneopplegget)				
<i>Kunnskapsdepartementet</i>				
225		Tiltak i grunnopplæringen		
	60	Tilskudd til landslinjer	222 091	222 091
	63	Tilskudd til samisk i grunnopplæringen	67 349	67 349
	65	Rentekompensasjon for skole- og svømmeanlegg	199 608	297 853
	66	Tilskudd til leirskoleopplæring	52 863	52 863
	67	Tilskudd til opplæring i finsk	8 925	8 925
	68	Tilskudd til opplæring i kriminalomsorgen	287 542	292 542
	69	Kompensasjon for investeringskostnader ved grunnskolereformen		
226		Kvalitetsutvikling i grunnopplæringen		
	60	Tilskudd til forskning på tiltak for å øke gjennomføringen i videregående opplæring	43 024	43 024
	63	Tidlig innsats i skolen gjennom økt lærerinnsats på 1.-4. trinn	1 529 048	1 517 513
227		Tilskudd til særskilte skoler		
	63	Tilskudd til kommuner og fylkeskommuner	39 087	39 087
231		Barnehager		
	60	Tilskudd til bemanningsnorm i barnehage		100 000
	66	Tilskudd til økt barnehagedeltakelse for minoritetsspråklige barn	20 000	20 000
240		Fagskoleutdanning		
	60	Tilskudd til fagskoler	651 079	658 209
	61	Utviklingsmidler til fagskoleutdanning	35 860	35 860
258		Tiltak for livslang læring		
	60	Tilskudd til karriereveiledning	33 585	33 585
287		Forskningsinstitutter og andre tiltak		
	60	Regionale forskningsfond, tilskudd til forskning	210 564	210 564
		Sum	3 400 625	3 599 465
<i>Kulturdepartementet</i>				
323		Musikk og scenekunst		
	60	Landsdelsmusikerordningen i Nord-Norge	21 120	21 120
342		Kirkebygg og gravplasser		
	60	Rentekompensasjon – kirkebygg	33 341	49 341
		Sum	54 461	70 461
<i>Justis- og beredskapsdepartementet</i>				
430		Kriminalomsorgsdirektoratet		
	60	Refusjoner til kommunene, forvaringsdømte mv.	76 800	76 800
474		Konfliktråd		
	60	Tilskudd til kommuner	19 268	19 268

Kap.	Post	Navn	Saldert budsjett 2018	RNB 2018
		Sum	96 068	96 068
<i>Kommunal- og moderniseringsdepartementet</i>				
550		Omstillingsdyktig næringsliv og lokalsamfunn i distriktene		
	62	Bedriftsrettede låne- og tilskuddsordninger i distriktene	487 714	487 714
	64	Inkluderende og vekstkraftige lokalsamfunn	154 420	154 420
	66	Forenkling av utmarksforvaltning – forsøksordning		
553		Omstillingsdyktige regioner		
	60	Regionale tiltak for utvikling av næringsmiljøer og tilgang til kompetanse	142 000	142 000
	63	Grenseregionale Interreg-program	51 300	51 300
	65	Omstillingsprogrammer ved akutte endringer i arbeidsmarkedet	112 000	112 000
567		Nasjonale minoriteter		
	60	Tiltak for rom	2 437	2 437
575		Ressurskrevende tjenester		
	60	Toppfinansieringsordning	9 655 582	9 655 582
590		Planlegging og byutvikling		
	61	Byutviklings- og byveksttaler	20 123	20 123
	65	Områdesatsing i byer	40 150	40 150
		Sum	10 665 726	10 665 726
<i>Arbeids- og sosialdepartementet</i>				
621		Tilskudd til sosiale tjenester og sosial inkludering		
	63	Sosiale tjenester og tiltak for vanskeligstilte	151 410	151 410
		Sum	151 410	151 410
<i>Helse- og omsorgsdepartementet</i>				
714		Folkehelse		
	60	Kommunale tiltak	87 102	87 102
740		Helsedirektoratet		
	60	Gjesteinnbyggeroppgjør for fastleger	80 000	80 000
761		Omsorgstjeneste		
	60	Kommunale kompetansetiltak	16 651	16 651
	61	Vertskommuner	928 286	928 286
	62	Dagaktivitetstilbud	280 681	280 681
	63	Investeringsstilskudd	4 038 857	4 098 157
	64	Kompensasjon renter og avdrag	834 500	887 800
	65	Forsøk med statlig finansiering av omsorgstjenestene	1 274 183	1 414 183
	67	Utviklingstiltak	69 500	69 500
	68	Kompetanse og innovasjon	388 387	388 387
762		Primærhelsetjeneste		
	60	Forebyggende helsetjenester	330 006	330 006
	61	Fengselshelsetjenesten	172 418	174 718
	63	Allmennlegetjenester	94 672	133 672
	64	Opptappingsplan habilitering og rehabilitering	91 736	89 736
765		Psykisk helse og rusarbeid		

Kap.	Post	Navn	Saldert budsjett 2018	RNB 2018
	60	Kommunale tjenester	401 976	401 976
	62	Rusarbeid	472 418	472 418
783		Personell		
	61	Tilskudd til kommuner	141 231	141 231
		Sum	9 702 604	9 994 504
<i>Barne- og likestillings og inkluderingsdepartementet</i>				
840		Tiltak mot vold og overgrep		
	61	Tilskudd til incest- og voldtekstentre	95 921	95 921
846		Familie- og oppveksttiltak		
	60	Barne- og ungdomstiltak i større bysamfunn	35 564	35 564
	61	Nasjonal tilskuddsordning mot barnefattigdom	269 441	269 441
	62	Utvikling i kommunene	91 468	91 468
854		Tiltak i barne- og ungdomsvernet		
	60	Kommunalt barnevern	756 377	756 377
	61	Utvikling i kommunene	20 108	20 108
	62	Tilskudd til barnevernsfaglig videreutdanning	19 700	19 700
855		Statlig forvaltning av barnevernet		
	60	Refusjon av kommunale utgifter til barneverntiltak	415 176	415 176
		Sum	1 703 755	1 703 755
<i>Nærings- og fiskeridepartementet</i>				
900		Nærings- og fiskeridepartementet		
	60	Overføring til fylkeskommunene for tilskudd til regional næringsutvikling	15 000	15 000
919		Diverse fiskeriformål		
	60	Tilskudd til kommuner og fylkeskommuner		2 366 400
		Sum	15 000	2 381 400
<i>Landbruks- og matdepartementet</i>				
1142		Landsbruksdirektoratet		
	60	Tilskudd til veterinærdekning	146 373	146 373
		Sum	146 373	146 373
<i>Samferdselsdepartementet</i>				
1320		Statens vegvesen		
	61	Rentekompensasjon for transporttiltak i fylkene	181 700	272 500
	62	Skredsikring fylkesveger	758 700	758 700
	63	Tilskudd til gang- og sykkelveger	76 400	76 400
1330		Særskilte transporttiltak		
	60	Utvidet TT-ordning for brukere med særskilte behov	112 900	112 900
	61	Belønningsordningen for bedre kollektivtransport mv. i byområdene	731 500	731 500
	63	Særskilt tilskudd til store kollektivprosjekter	785 000	785 000
	64	Belønningsmidler til bymiljøavtaler og byvekstavtaler	750 000	750 000
	65	Konkurransen Smartere transport	15 000	15 000
1360		Kystverket		
	60	Tilskudd til fiskerihavneanlegg	31 100	31 100

Kap.	Post	Navn	Saldert budsjett 2018	RNB 2018
		Sum	3 442 300	3 533 100
<i>Klima- og miljødepartementet</i>				
1400		Klima- og miljødepartementet		
	62	Den naturlige skolesekken	3 409	3 409
1420		Miljødirektoratet		
	61	Tilskudd til klimatiltak og klimatilpassing	153 920	79 920
	63	Returordning for kasserte fritidsbåter	20 000	20 000
	64	Skrantesykeprøver fra fallvilt	1 700	1 700
	65	Tiltak til kommuner med ulverevir i Hedmark, Akershus og Østfold	20 000	20 000
	69	Oppryddingstiltak	96 962	86 962
1429		Riksantikvaren		
	60	Kulturminnearbeid i kommunene	15 716	13 616
		Sum	311 707	225 607
<i>Olje- og energidepartementet</i>				
1820		Norges vassdrags- og energidirektorat		
	60	Tilskudd til flom- og skredforebygging	67 000	67 000
		Sum	67 000	67 000
<i>Folketrygden</i>				
2755		Helsetjenester i kommunene mv.		
	62	Fastlønnsordning fysioterapeuter	380 000	390 000
		Sum	380 000	390 000
Sum øremerkede tilskudd (kommuneopplegget)			30 137 029	33 024 869

Øremerkede tilskudd til flyktninger og asylsøkere (utenfor kommuneopplegget)¹⁾

225		Tilskudd i grunnopplæringen		
	64	Tilskudd til opplæring til barn og unge som søker opphold i Norge	111 351	111 141
231		Barnehager		
	63	Tilskudd til tiltak for å bedre språkforståelsen blant minoritetsspråklige barn i førskolealder	145 729	145 729
490		Utlendingsdirektoratet		
	60	Tilskudd til vertskommuner for asylmottak	208 053	185 894
496/291		Bosetting av flyktninger og tiltak for innvandrere¹⁾		
	60	Integreringstilskudd	11 254 978	11 399 132
	61	Særskillt tilskudd ved bosetting av enslige, mindreårige flyktninger	3 329 422	2 872 949
	62	Kommunale innvandreriltak	199 506	199 506
497/292		Opplæring i norsk og samfunnskunnskap for voksne innvandrere ¹⁾		
	60	Tilskudd til opplæring i norsk og samfunnskunnskap for voksne innvandrere	1 997 096	2 012 393
		Sum	17 246 135	16 926 744

Andre poster utenfor kommuneopplegget²⁾

573		Kommunereform		

Kap.	Post	Navn	Saldert budsjett 2018	RNB 2018
	60	Engangskostnader og reformstøtte ved kommunesammenslåing	57 764	57 764
1632		Kompensasjon for merverdiavgift		
	61	Tilskudd til kommuner og fylkeskommuner	23 650 000	23 650 000
		Sum	23 707 764	23 707 764
Sum øremerkede tilskudd utenfor kommuneopplegget			40 953 899	40 634 508

Rammeoverføringer til kommunesektoren

571		Rammetilskudd til kommuner		
	60	Innbyggertilskudd	125 679 688	125 643 888
	61	Distriktstilskudd Sør-Norge	831 273	831 273
	62	Distriktstilskudd Nord-Norge	2 139 662	2 139 662
	64	Skjønnstilskudd	1 432 500	1 432 500
	65	Regionsentertilskudd	200 000	200 000
	66	Veksttilskudd	312 444	312 444
	67	Storbytilskudd	490 158	490 158
		Sum rammeoverføringer kommuner	131 085 725	131 049 925
572		Rammetilskudd til fylkeskommuner		
	60	Innbyggertilskudd	32 589 545	32 589 545
	62	Nord-Norge-tilskudd	655 923	655 923
	64	Skjønnstilskudd	369 900	369 900
		Sum rammeoverføringer fylkeskommuner	33 615 368	33 615 368
Sum rammeoverføringer			164 701 093	164 665 293

Vedlegg 5 Kostnadsdeflator for kommunene

Tabell 1 Beregning av samlet kommunal deflator. Prosentvis endring fra året før

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017 ¹	2018 ¹
Deflator	2,5	3,6	4,4	6,4	3,9	3,4	3,9	3,4	3,9	3,1	2,4	2,6	2,4	2,6
Syssetling, lønnsvekst og pensjonskostnader	3,0	3,5	5,2	7,2	5,0	3,5	4,7	4,7	4,6	3,5	2,5	2,4	2,5	2,8
Årslønnsvekst	3,4	3,9	4,8	6,7	4,6	3,7	4,3	4,1	3,7	3,2	3,3	2,5		
Bidrag fra pensjonskostnader	-0,4	-0,4	0,4	0,5	0,4	-0,2	0,4	0,6	0,9	0,3	-0,8	-0,1		
Kjøp av varer og tjenester, priskekst	1,7	3,6	3,0	5,1	2,1	3,1	2,5	1,3	2,6	2,5	2,2	2,9		
Lønnsandel i prosent	63,8	64,7	63,7	62,6	62,8	62,4	61,7	63,3	62,9	62,7	61,9	61,8		

¹ Anslag i Revidert nasjonalbudsjett 2018

Kilde: Finansdepartementet

Vedlegg 6 Skattesatser for kommuner og fylkeskommuner

Tabell 1 Maksimalskattøren på alminnelig inntekt fra personlige skattytere¹

	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002 ²⁾	2003	2004	2005
Kommuner	13,50	13,50	13,00	12,25	11,75	11,50	10,75	11,50	11,20	12,20	12,40	13,00	13,20	13,20
Fylkeskommuner	7,50	7,50	7,25	7,00	7,00	6,75	6,25	6,60	6,45	6,90	1,90	3,24	2,60	3,00
Kommuneforvaltningen	21,00	21,00	20,25	19,25	18,75	18,25	17,00	18,10	17,65	19,10	14,30	16,24	15,80	16,20
Fellesskatt	7,00	7,00	7,75	8,75	9,25	9,75	11,00	9,90	10,35	8,90	13,70	11,76	12,20	11,80
Alminnelig inntekt	28,00	28,00	28,00	28,00	28,00	28,00	28,00	28,00	28,00	28,00	28,00	28,00	28,00	28,00
	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018 ³⁾	
Kommuner	13,30	12,25	12,05	12,80	12,80	11,30	11,60	11,60	11,40	11,35	11,80	11,80	11,80	
Fylkeskommuner	2,90	2,70	2,65	2,65	2,65	2,65	2,65	2,65	2,65	2,60	2,65	2,65	2,65	
Kommuneforvaltningen	16,20	14,95	14,70	15,45	15,45	13,95	14,25	14,25	14,05	13,95	14,45	14,45	14,45	
Fellesskatt	11,80	13,05	13,30	12,55	12,55	14,05	13,75	13,75	12,95	13,05	10,55	9,55	8,55	
Alminnelig inntekt	28,00	28,00	28,00	28,00	28,00	28,00	28,00	28,00	27,00	27,00	25,00	24,00	23,00	

1) Fra 1979 har maksimalsatsene vært brukt i samtlige kommuner og fylkeskommuner

2) Den betydelige reduksjonen i den fylkeskommunale skattøren i 2002 er knyttet til sykehusreformen

Kilde: Finansdepartementet

Tabell 2 Maksimalskattøren på alminnelig inntekt fra etterskuddspliktige skattytere¹

	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998 ²⁾
Kommuner	7,00	7,00	5,50	5,50	4,75	4,25	0,00
Fylkeskommuner	4,00	4,00	4,00	2,75	2,50	2,50	0,00
Kommuneforvaltning	11,00	11,00	9,50	8,25	7,25	6,75	0,00
Fellesskatt	17,00	17,00	18,50	19,75	20,75	21,25	28,00
Alminnelig inntekt	28,00	28,00	28,00	28,00	28,00	28,00	28,00

1) Tildelingen for etterskuddsskatter gjelder inntektsår. Innbetalingen av etterskuddsskatt foretas året etter inntektsåret

2) Kommunal/fylkeskommunal etterskuddsskatt ble omgjort til statlig skatt fra inntektsåret 1998 med budsjettvirkning i 1999.

Kilde: Finansdepartementet

Vedlegg 7 Kommuneregnskapet og nasjonalregnskapet

1 *Innledning*

Offentlig forvaltning og offentlige og private foretak fører sine regnskaper etter ulike regnskapsforskrifter. Ved å konvertere regnskapstallene over til definisjonene i nasjonalregnskapet (NR) oppnår man en felles inndeling som gjør det mulig å sammenstille de ulike delene av økonomien. En oppstilling av kommuneforvaltningens inntekter og utgifter i NR er derfor nødvendig, f.eks. for å sammenlikne med utviklingen i øvrige deler av offentlig sektor eller privat sektor.

For å vurdere utviklingen i kommuneforvaltningen over tid, kan det også være en fordel å bruke NR. NR blir, i tillegg til løpende priser, også utarbeidet i faste priser. Dermed får man tidsserier for volumutviklingen av investeringer, produktinnsats, lønnskostnader mv. I tillegg kan det i NR være korrigert for endringer i kommuneregnskapsforskriftene som ellers ikke vil gi sammenlignbare tall over tid.

Tabellene etter kommuneregnskapets oppstillingsmåte gir tall etter de samme begrep som finnes i den enkelte kommunes og fylkeskommunes regnskap. Disse tabellene gir derfor endringstall som kan sammenlignes med utviklingen i egen kommune. Med forbehold om virkningen av de ulikheter i omfang mv. som nevnes nedenfor, gir de to tabellsettene opplysninger som kan utfylle hverandre i beskrivelse og analyse av utviklingen i kommunal økonomi.

2 *Omfang av kommuneforvaltningen*

I NR omfatter kommuneforvaltningen kommuner og fylkeskommuner, samt kommuneforetak (KF), fylkeskommunale foretak (FKF) og interkommunale samarbeid (IKS) som driver ikke-markedsrettet virksomhet. Det vil si at KF, FKF og IKS som driver markedsrettet/næringsrettet virksomhet, for eksempel innen eiendomsdrift eller håndtering av næringsavfall, holdes utenfor kommuneforvaltningen i NR. På den annen side inkluderer kommuneforvaltningen i NR også alle kirkelige fellesråd og om lag 100 kommunale museer og teatre organisert som stiftelser eller aksjeselskaper.

3 *Sammenhengen mellom artsinndelingen i NR og KOSTRAs arter*

For at den enkelte kommune- og fylkeskommune også skal kunne sammenlikne utviklingen i egen kommune med tall etter nasjonalregnskapets gruppering gis det her en oversikt over sammenhengen mellom de to grupperingene.

Lønnskostnader: Artene 010 - 099 i KOSTRA, fratrukket 710 (sykelønnsrefusjoner).

Produktinnsats: Artene 100 – 270 i KOSTRA, med unntak for artene 200 (inventar og utstyr) og 209 (medisinsk utstyr) som i nasjonalregnskapets defineres som investeringer. I tillegg trekkes art 690 (fordelte utgifter) fra. Enkelte av artene i 200-serien behandles som investeringer dersom de stammer fra investeringsregnskapet (kontoklasse 0). I tillegg inkluderer produktinnsats den beregnede størrelsen *indirekte målte finansielle tjenester*.

Gebyrer: Artene 600 - 650 i KOSTRA. Salg av driftsmidler (art 660) behandles i nasjonalregnskapet som salg av realkapital.

Andre nasjonalregnskapsarter vil være vanskeligere å følge. Når det gjelder overføringer til private (art 470) skiller nasjonalregnskapet mellom flere ulike overføringstyper, og hvilken funksjon som er brukt vil da være med å bestemme overføringstype. I andre tilfeller vil kontoklasse være med å bestemme omkodingene til nasjonalregnskapsarter.

4 Ulike underskuddsbegrep

I tabeller etter NRs gruppering er *nettofinansinvesteringer* (tidligere benevnt overskudd før lånetransaksjoner) en viktig indikator ved vurdering av den økonomiske utviklingen. Dette resultatbegrepet er definert som samlede inntekter fratrukket samlede utgifter, der utgifter til bruttorealinvesteringer er medregnet, mens lån og avdrag er holdt utenom. I oppstillinger etter kommuneregnskapets føringsmåte er det sammenlignbare begrepet *underskudd før lån og avsetning*.

5 Ulike gjeldsbegrep

I NR lages også statistikk over fordringer og gjeld, benevnt *finansielle sektorregnskaper*. Denne gir et avstemt og helhetlig bilde av institusjonelle sektors finansielle eiendeler, gjeld og finanstransaksjoner, samt en beskrivelse av fordrings- og gjeldsforholdene sektorene imellom. Statistikken benyttes i denne rapportens del 2 for å belyse gjeldsutviklingen i kommuneforvaltningen.

Finansregnskapet baseres på en rekke datakilder: regnskapsstatistikk for finansielle foretak og stats- og kommuneforvaltningen, utenriksregnskap, statistikk for verdipapirer registrert i VPS, samt ulike typer av registerstatistikk.

Oppstillingen under viser hvilke objekter som inngår i finansregnskapet og hvilke kapitler i kommuneregnskapene som disse tilsvarer. Legg merke til at fordringer og gjeld tilknyttet pensjoner, det vil si kapittel 2.19/5.19, 2.20/5.20, 2.39/5.39 og 2.40/5.40 i kommuneregnskapet, ikke inngår i finansregnskapet.

Fordringer:		Gjeld:	
NRs gruppering	Kapittel i kommuneregnskapet	NRs gruppering	Kapittel i kommuneregnskapet
F2 Sedler, mynt og bankinnskudd	2.10 / 5.10		
F31 Sertifikater	2.12 / 5.12	G31 Sertifikater	2.43 / 5.43
F32 Obligasjoner	2.11 / 5.11	G32 Obligasjoner	2.41 / 5.41
F4 Utlån	2.22 / 5.22	G4 Lån	2.31 / 5.31 og 2.45 / 5.45
F5 Aksjer og fondsandeler	2.18 / 5.18 og 2.21 / 5.21		
F6 Forsikringstekniske reserver	Finnes ikke i kommuneregnskapet		
F8 Andre fordringer	2.13 / 5.13	G8 Annen gjeld	2.32 / 5.32

Nettofordringer eller nettogjeld er differansen mellom fordringer og gjeld. Avvik mellom finansregnskapet og kommuneregnskapet vil være forklart av ulike definisjoner og verdsettingsprinsipper, samt forskjeller i sektoromfang beskrevet i punkt 2. Også feil og mangler i statistikkene kan forårsake avvik.

6 *Hvor finner man mer informasjon om nasjonalregnskapet?*

- Årlig og kvartalsvis nasjonalregnskap gir informasjon om produksjon, anvendelse og sysselsetting i Norge: www.ssb.no/nr og www.ssb.no/knr
- Inntekts- og kapitalregnskapet beskriver inntekts- og utgiftstransaksjoner, sparing og nettofinansinvesteringer for alle sektorene i økonomien: www.ssb.no/nri
- Finansielle sektorregnskaper har statistikk over fordrings- og gjeldsforholdene: www.ssb.no/finsek
- Statistikk om offentlige finanser gir oppstillinger over inntekter og utgifter, samt fordringer og gjeld, i stats- og kommuneforvaltningen: www.ssb.no/offinnut og www.ssb.no/offogjeld

Vedlegg 8 Definisjonskatalog

Aktivitetsutvikling

For å måle utviklingen i den samlede aktiviteten i kommuneforvaltningen bruker utvalget der endringer i sysselsetting målt i timeverk, produktinnsats i faste priser og brutto realinvesteringer i faste priser veies sammen. Som vektor brukes de andelene som lønnskostnader (inkludert pensjonsutgifter), produktinnsats og brutto realinvesteringer utgjør av samlede utgifter for de tre kostnadsartene. Den nevnte indikatoren fanger ikke opp endringer i andre utgiftsarter enn de som er nevnt ovenfor, for eksempel overføringer til private og renteutgifter.

Avskrivninger

Avskrivninger, som er et uttrykk for verdiforringelsen på kommunale anleggsmidler, føres i driftsregnskapet, men blir eliminert før regnskapsmessig resultat fastsettes. I brutto driftsresultat gis imidlertid avskrivningene resultateffekt, og kan følgelig brukes for sammenligning med det resultatorienterte regnskapssystem, som primært brukes i privat næringsliv. I KOSTRA blir det benyttet en lineær avskrivningsfunksjon der verdsettingen av kapitalen er basert på anskaffelseskostnaden. Det blir ikke korrigert for at inflasjon påvirker verdien av kapital som er anskaffet på forskjellige tidspunkt. I KOSTRA belastes avskrivninger den enkelte funksjonen (Kontoklasse 1, art 590). Avskrivningene har en motpost (funksjon 860, art 990), slik at de ikke får virkning for beregning av netto driftsresultat.

Brutto driftsresultat

Driftsinntekter fratrukket driftsutgifter (inkl. avskrivninger) eksklusive renter og avdrag. Brutto driftsresultat bygger på regnskapsoppstillingen i kommuneregnskapene. Se også begrepet "netto driftsresultat".

Brutto driftsresultat = Brutto driftsinntekter - brutto driftsutgifter

Brutto driftsinntekter = Kontoklasse 1, alle funksjoner, artene (600..890)-690-790).

Brutto driftsutgifter = Kontoklasse 1, alle funksjoner, artene (((010..480)+590)-690-790).

Bruttonasjonalprodukt for Fastlands-Norge (BNP)

Verdiskapningen i samfunnet måles i nasjonalregnskapet ved bruttonasjonalproduktet. Ved internasjonale sammenlikninger benyttes vanligvis BNP pr. innbygger som en indikator for velstandsnivået i et land. I BNP for Fastlands-Norge medregnes kun fastlandsøkonomien, dvs. petroleumsvirksomhet og utenrikssjøfart er holdt utenom.

Brutto investeringsutgifter

Brutto investeringsutgifter viser investeringsutgifter i investeringsregnskapet korrigert for fordelte utgifter og internsalg. Brutto investeringsutgifter omfatter alle utgifter til investeringer i fast eiendom, utgifter til vedlikehold etter GKRS sitt regelverk samt utgifter til annet inventar og utstyr. Denne definisjonen bygger på regnskapsoppstillingen i kommuneregnskapene (Kontoklasse:0, artene (010...500)-690-790).

Deflator

Veid samlet prisendring i kommunesektoren i prosent fra året før. I deflatoren inngår endringer i lønnskostnader, produktinnsats og bruttoinvesteringer. Deflatoren benyttes av Finansdepartementet og TBU ved beregning av realvekst i kommunesektorens inntekter.

Driftsinntekter

Driftsinntektene er summen av skatteinntekter, rammetilskudd, øremerkede tilskudd til løpende drift samt gebyrer og salgs- og leieinntekter. Det korrigeres for dobbeltføringer som skyldes viderefordeling av utgifter/internkjøp mv (690 og 790). Driftsinntektene er kontoklasse 1 (driftsregnskapet), alle funksjoner og artene ((600... 890) - 690 - 790)". Art 690 er 'Fordelte utgifter' og art 790 er 'Internsalg'. Definisjonen bygger på Kostra.

Driftsutgifter

Driftsutgiftene er summen av lønnsutgifter inkl. sosiale utgifter, inventar og utstyr til driftsformål, andre kostnader til driftsformål, stønader, subsidier og overføringer til stat/andre kommuner/andre fylkeskommuner. Driftsutgiftene er kontoklasse 1, alle funksjoner og artene (010... 480) + 590 - 690 - 790". Art 590 er avskrivninger. Art 690 er 'Fordelte utgifter' og art 790 er 'Internsalg'. Driftsutgiftene (brutto) viser således de samlede driftsutgiftene inkludert avskrivninger korrigert for dobbeltføringer som skyldes viderefordeling av utgifter/internkjøp. Definisjonen bygger på Kostra.

Eiendomsskatt

Ny lov om eiendomsskatt ble innført f.o.m. 1.1.2007. Det er kun kommuner som kan skrive ut eiendomsskatt. Eiendomsskatt kan skrives ut i "hele kommunen" eller i "klart avgrensede område som helt eller delvis er utbygd på byvis, eller der slik utbygging er i gang". Kommunene kan også velge å skrive ut eiendomsskatt bare på "verker og bruk". Utskriving av eiendomsskatt på verker og bruk kan også skje i tillegg til utskrivning av eiendomsskatt i områder utbygd på byvis. Kraftanlegg er eksempel på verk og bruk. Herunder hører også vassfall, inklusive kraftstasjoner, overføringsanlegg, fordelingsnett etc. Skatten skrives ut på grunnlag av takst over eiendommen. Skattesatsen må ligge i intervallet mellom 2 og 7 promille. Satsøkninger fra år til år er begrenset til to promilleenheter.

Fast realkapital

Omfatter både materiell produksjonskapital (boliger, andre bygninger, anlegg, transportmidler, maskiner, annet produksjonskapital, livdyr- og frukttrebestand mv.) og immateriell produksjonskapital (lete- og undersøkelseskostnader, software, varemerke og annen immateriell kapital). Lagerkapital og verdigjenstander (f.eks. edle metaller og antikviteter), som ikke kan brukes gjentatte ganger i produksjonen, regnes ikke som fast realkapital. Det gjør heller ikke naturkapital som ikke er produsert. Denne definisjonen bygger på nasjonalregnskapets gruppering.

Frie inntekter

Frie inntekter er inntekter som kommunene kan disponere uten andre bindinger enn gjeldende lover og forskrifter. Summen av ordinære skatter på inntekt og formue (eksklusive eiendomsskatt) og rammetilskudd inkluderes i inntektsbegrepet. Frie inntekter for ett år kan korrigeres for variasjoner utgiftsbehov (se under "korrigerede frie inntekter"). Utvikling i frie inntekter over flere år kan korrigeres for oppgaveendringer, prisutvikling og befolkningsutvikling.

GSI

GSI (Grunnskolen informasjonssystem) er et system for registrering av opplysninger om grunnskolen i Norge. GSI samler inn en omfattende mengde data om grunnskolen i Norge. Det samles inn drøyt 100 opplysninger om hver eneste grunnskole, bl.a. årstimer, ressurser, spesialundervisning, språklige minoriteter, målform, fremmedspråk, fysisk aktivitet, leksehjelp, SFO og PPT. I GSI registreres situasjonen per 1. oktober hvert år. Data blir offentlig tilgjengelige i GSI i slutten av desember.

IPLOS

IPLOS (individbasert helse- og omsorgsstatistikk) er betegnelsen på et sentralt helseregister som danner grunnlag for blant annet nasjonal statistikk for pleie- og omsorgssektoren. IPLOS-registeret inneholder data fra kommunene om personer som har søkt, mottar eller har mottatt helse- og omsorgstjenester. Formålet er å gi grunnlag for forskning, kvalitetssikring, planlegging og styring av helse- og omsorgstjenesten.

Kapitalslit

Uttrykk for den verdiforringelse av realkapital som skjer i løpet av året. Kapitalslitet fremkommer ikke direkte fra kommuneregnskapet, men kan beregnes ut fra størrelsen på verdien av den oppsamlede realkapital i kommuneforvaltningen.

Kapitalutgifter

Kapitalutgiftene omfatter kjøp av fast eiendom og anskaffelse av fast realkapital (bygninger og anlegg, utstyr og inventar).

Kommunalt konsum

Konsum i kommuneforvaltningen beregnes som summen av lønnskostnader, produktinnsats (inkl. reparasjoner og vedlikehold), kapitalslit, produktkjøp til husholdningene, driftsresultat i markedsrettet virksomhet for visse kapitler fratrukket gebyrer. Begrepet bygger på nasjonalregnskapets definisjoner.

Kommuneforvaltningen

Kommuneforvaltningen er en sektor i nasjonalregnskapet og omfatter kommuner, fylkeskommuner, kommunale og fylkeskommunale foretak (KF/FKF), interkommunale selskaper (IKS) og kirkelige fellesråd. Den gjelder likevel ikke den virksomhet som føres på KOSTRA-funksjonene 320, 330, 373 og 710. Dette regnes som markedsrettede aktiviteter og holdes utenfor forvaltningen. Se for øvrig vedlegg 5.

Korrigerede frie inntekter

Frie inntekter korrigert for variasjon i utgiftsbehovet. Kommuner med ulik demografisk eller geografisk struktur, vil ha ulikt nivå på kostnadene ved produksjon av samme tjeneste. Indeks som brukes ved korrigering er kostnadsnøkkelen i inntektssystemet. Korrigererte frie inntekter beregnes både med og uten eiendomsskatt og konsesjonskraftsinntekter i inntektsgrunnlaget.

KOSTRA

KOSTRA (KOMmune-STat-Rapportering) er et nasjonalt informasjonssystem som gir styringsinformasjon om kommunal virksomhet. Informasjon om kommunale tjenester og bruk av ressurser på ulike tjenesteområder registreres og sammenstilles for å gi relevant informasjon til beslutningstakere både nasjonalt og lokalt. Informasjonen skal tjene som grunnlag for analyse, planlegging og styring, og herunder gi grunnlag for å vurdere om nasjonale mål oppnås. KOSTRA skal forenkle rapporteringen fra kommunene til staten ved at data rapporteres bare en gang, selv om de skal brukes til ulike formål.

Langsiktig lånegjeld

Langsiktige lån har normalt lengre løpetid enn ett år. Lån beregnet for videreformidling til andre instanser/innbyggere, såkalte formidlingsutlån, inngår. Langsiktig gjeld er kontoklasse 2, kapittel (41...45), sektor (00...99). Data hentes fra kommunens balanseregnskap.

Løpende utgifter

Løpende utgifter er definert som lønnskostnader, produktinnsats (vareinnsats), produktkjøp til husholdninger, renteutgifter, overføringer fra kommuneforvaltningen til private og staten, samt utgifter til kommunale foretak.

Nasjonalregnskapet

Formålet med nasjonalregnskapsstatistikken er å gi et avstemt og helhetlig bilde av samfunnsøkonomien. Nasjonalregnskapet gir både en sammenfattet beskrivelse av økonomien under ett, og en detaljert beskrivelse av transaksjonene mellom de ulike deler av økonomien og mellom Norge og utlandet. Statistikk fra en rekke områder stilles sammen og bearbeides i nasjonalregnskapet. Det norske nasjonalregnskapet utarbeides i tråd med internasjonale retningslinjer, noe som sikrer sammenlignbarhet med andre land.

Det årlige realregnskapet gir tall for produksjon, produktinnsats, bruttoprodukt, inntektskomponenter og sysselsetting fordelt på næringer, og dessuten tall for konsum, investeringer, realkapital, eksport og import. Det institusjonelle sektorregnskapet beskriver alle økonomiske transaksjoner som berører de institusjonelle sektorene, det vil si finansielle foretak, ikke-finansielle foretak, offentlig forvaltning, husholdninger og utlandet.

Netto driftsresultat

Driftsinntekter fratrukket driftsutgifter, renter og avdrag. Forskjellen mellom brutto og netto driftsresultat viser hvor stor andel av kommunenes inntekter som går med til å betjene renter og avdrag. Netto driftsresultat viser hva kommunene og

fylkeskommunene sitter igjen med til avsetninger og investeringer. Netto driftsresultat bygger på regnskapsoppstillingen i kommuneregnskapene.

Netto driftsresultat = Brutto driftsresultat + resultat eksterne finansieringstransaksjoner + motpost avskrivninger.

Brutto driftsresultat = Kontoklasse 1, alle funksjoner, artene
((600..890)-690-790) - (((010..480)+590)-690-790).

Resultat eksterne finansieringstransaksjoner = Kontoklasse 1, alle funksjoner, artene
(900+905+920) - (500+510+520).

Motpost avskrivninger = Kontoklasse 1, funksjon 860, art 990

Nettofinansinvesteringer

Nettofinansinvesteringer måles som samlede inntekter fratrukket samlede utgifter, der utgifter til bruttorealinvesteringer er medregnet, mens låne- og avdragsutgifter er holdt utenom, jf. vedlegg 1. Nettofinansinvesteringer, sammen med evt. omvurderinger av fordringer og gjeld, bestemmer utviklingen i kommunesektorens netto fordringsposisjon. Begrepet bygger på nasjonalregnskapets gruppering.

Netto gjeld

Netto gjeld omfatter brutto gjeld (kortsiktig og langsiktig) fratrukket finansielle fordringer (bankinnskudd, aksjer og andeler mv.).

Netto renteeksponering

Netto renteeksponering er langsiktig gjeld eks. pensjonsforpliktelser fratrukket hhv. utlån og ubrukte lånemidler; restverdi på anleggsmidler innen de gebyrfinansierte tjenesteområdene vannforsyning, avløpshåndtering og renovasjon; disponert investeringsramme innen rentekompensasjonsordningene samt rentebærende, ikke-lånefinansiert likviditet.

Variabelen tar utgangspunkt i kommunenes langsiktige rentebærende gjeld og trekker fra rentebærende fordringer. Variabelen gir en indikasjon på hvor eksponert kommunene er for en endring i rentenivået. Dersom f.eks. renteeksponeringen er 40 prosent av driftsinntektene indikerer det at en renteoppgang på 1 prosentpoeng isolert sett vil spise 0,4 prosent av driftsinntektene.

Netto renter og avdrag

Netto renter og avdrag er differansen mellom brutto driftsresultat og netto driftsresultat. Se under begrepene "brutto driftsresultat" og "netto driftsresultat".

Nominell vekst

Vekst i løpende kroner fra et år til et annet, det vil si vekst som inkluderer prisstigning.

Næringskatter

Overføringer til offentlig forvaltning fra innenlandske produsenter i form

av skatter og avgifter som er knyttet til produksjonsvirksomheten, men som ikke varierer i takt med produksjonen av produkter. De viktigste næringskattene er knyttet til utvinning av råolje og naturgass (produksjonsavgift, arealavgift mv.). Definisjonen bygger på nasjonalregnskapets gruppering.

Overskudd før lån

Overskudd før lån er det samlede overskuddet i kommunenes og fylkeskommunenes drifts- og investeringsregnskap når låneopptak og avdrag holdes utenom, jf. vedlegg 2. Overskudd før lån kan sammenlignes med nettofinansinvesteringer, men baserer seg på kommuneregnskapet, ikke nasjonalregnskapet.

Overskudd før lånetransaksjoner måles som samlede inntekter fratrukket samlede utgifter, der utgifter til bruttorealinvesteringer er medregnet, mens låne- og avdragsutgifter er holdt utenom. Overskuddet før lånetransaksjoner, sammen med evt. omvurderinger av fordringer og gjeld, bestemmer utviklingen i kommunesektorens netto fordringsposisjon. Dersom overskudd før lånetransaksjoner er negativt, kalles det gjerne underskudd før lånetransaksjoner. Begrepet bygger på nasjonalregnskapets gruppering.

Primærbalanse

Primærbalanse er inntekter fratrukket konsum og investeringer. Det vil tilsvare nettofinansinvesteringer fratrukket netto renteutgifter.

Produksjonsskatter

Produksjonsskatter er summen av produktskatter og næringskatter. Denne definisjonen bygger på nasjonalregnskapets gruppering.

Produktinnsats (vareinnsats)

Verdien av anvendte innsatsvarer og -tjenester i produksjonsaktivitet, unntatt kapitalslit (bruk av fast realkapital). Tidligere betegnet som "vareinnsats". Det foreligger mer presise definisjoner, i første rekke for avgrensningene mot bruttoinvestering i fast realkapital og mot lønnskostnader. Produktinnsatsen gjelder anvendte, og ikke innkjøpte, varer og tjenester. Begrepet bygger på nasjonalregnskapets gruppering.

Produktskatter

Overføringer fra innenlandske produsenter til offentlig forvaltning i form av skatter og avgifter som varierer i takt med produksjonen av produkter, eller er knyttet til produkter på annen måte. De viktigste produktskattene er merverdiavgift, investeringsavgift, bilavgift og bensinavgift. Tidligere betegnet som "varetilknyttede avgifter". Denne definisjonen bygger på nasjonalregnskapets gruppering.

Realinvesteringer

Tilvekst i realkapital.

Realkapital

Denne posten inneholder alle transaksjoner knyttet til bruttoinvesteringer i realkapital og kapitaloverføringer som resulterer i reallokering av formue. Med realkapital mener vi materiell og immateriell fast realkapital, lagerkapital, verdigjenstander, samt ikke-produsert kapital som naturkapital og immateriell produksjonskapital som patenter mv. Kapitaloverføringer representerer overdragelse av finans- eller realkapitalformue uten noen form for motytelse. Denne definisjonen bygger på nasjonalregnskapets gruppering.

Reell vekst

Vekst i faste priser fra et år til et annet, det vil si vekst eksklusive prisstigning. Se også under begrepet "deflator".

Samlede inntekter innenfor kommuneopplegget

Kommuneforvaltningens samlede inntekter innenfor kommuneopplegget er summen av skatteinntekter, overføringer fra staten, gebyrer og andre innenlandske løpende overføringer fratrukket tilskudd til folketrygden. Skatteinntektene omfatter skatt på inntekt og formue, eiendomsskatt og andre produksjonsskatter. Overføringer fra staten omfatter rammeoverføringer og øremerkede overføringer innenfor kommuneopplegget. Se også TBUs faste vedlegg 4.

Samlede inntekter

Kommuneforvaltningens samlede inntekter er summen av samlede inntekter innenfor kommuneopplegget, øremerkede overføringer utenfor kommuneopplegget og renteinntekter. Se under "samlede inntekter innenfor kommuneopplegget" for en nærmere definisjon av dette begrepet. Se også TBUs faste vedlegg 4.

Skatt på inntekt og formue

Omfatter alle tvungne, ikke-gjengjeldte betalinger i kontanter eller naturalier som offentlig forvaltning og utlandet regelmessig pålegger institusjonelle enheters inntekt og formue, samt enkelte periodiske avgifter som beregnes på inntekt eller formue. Skatter på inntekt og formue deles inn i inntektsskatter, og andre løpende skatter. Denne definisjonen bygger på nasjonalregnskapets gruppering.

Skattøre

Kommunale og fylkeskommunale skattører angir hvilken andel av skatt på alminnelig inntekt for personlige skatteyttere som tilfaller henholdsvis kommuner og fylkeskommuner. Skattørene vedtas årlig av Stortinget ved behandling av statsbudsjettet.

Sysselsatte normalårsverk

Definert som antall heltidssysselsatte personer, pluss antall deltidssysselsatte omregnet til heltidssysselsatte. Antall sysselsatte normalårsverk for lønnstakere framkommer etter omregning til heltid med andel av full stilling eller dellønnsbrøk som vekter. Antall normalårsverk for selvstendige er beregnet med basis i arbeidstid for mannlige selvstendige.

Sysselsatte personer

Antall personer som er sysselsatt i innenlandsk produksjonsvirksomhet. Sysselsatte personer omfatter personer som arbeider deltid, personer som er inne til førstegangsmilitær- eller sivilarbeidstjeneste, og personer som er midlertidig fraværende fra inntektsgivende arbeid pga. sykdom, ferie, permisjon mv. Utenlandske lønnsstakere i innenlandsk produksjonsvirksomhet, herunder utenlandske sjømenn på norskeide og innleide skip, er også inkludert i sysselsettingsbegrepet. Sysselsatte personer er gjennomsnittstall over et år (eller kvartal), og er fordelt på næring, yrkesstatus (lønnsstakere eller selvstendige), og kjønn.

Underskudd før lån

Se under begrepet "overskudd før lån".

Utførte timeverk

Antall timeverk utført av alle sysselsatte i innenlandsk produksjonsvirksomhet innenfor effektiv normalarbeidstid, med tillegg for utført overtid og fradrag for fravær pga. sykdom, permisjon, ferie og eventuelle arbeidskonflikter. Antall utførte timeverk er også påvirket av kalendermessige forhold (bevegelige helligdager og skuddår). Antall arbeidsdager vil kunne variere med inntil 3 dager fra ett år til neste pga. slike kalendermessige forhold.

Utgifter i kommunesektoren

Summen av løpende utgifter og kapitalutgifter. Begrepet bygger på nasjonalregnskapets gruppering.

Vedlegg 9 Utvalgets mandat og sammensetning

I

Det blir oppnemnt eit berekningsutval til fagleg vurdering av data som gjeld økonomien i kommunane og fylkeskommunane. Utvalet skal leggje fram det best moglege talmessige bakgrunns materialet, med sikte på å kome fram til ein omforeina situasjonsforståing av den økonomiske situasjonen i kommunesektoren.

Bakgrunns materialet bør innehalde ei oversikt over dei tilhøve utvalet meiner er viktige for vurderinga av økonomien i kommunar og fylkeskommunar, og ei vurdering av desse tilhøva og av utviklingstendensane. Vurderingane bør gjelde både kommunane og fylkeskommunane sett under eitt og så langt råd er og gjeva oversyn over variasjonane mellom dei ulike kommunar og fylkeskommunar. Til konsultasjonsordninga og i forkant av regjeringa sine budsjettkonferanserbearbeidingar skal utvalet årlig utarbeide notat om den økonomiske situasjonen i kommunesektoren, og om den demografiske utviklinga inkludert kommunesektorens utgifter. Utvalet bes vidare om å utarbeide eit notat til konsultasjonsordninga om utviklinga i tjenesteytinga etter at endelege rekneskapstal vert lagt fram.

Så langt utvalet finn det forsvarleg, kan det sjølv ta opp særskilde problemstillingar.

Utvalet skal arrangere opne fagseminar.

Utgreiingane frå utvalet skal avgjevast til Kommunal- og regionaldepartementet.

II

Utvalet skal vere breitt samansett. Oppnemninga gjeld inntil vidare, men ikkje ut over 3 år. Kommunal- og regionaldepartementet har fullmakt til å løyse medlem frå vervet og til å oppnemne nye medlem.

III

Kommunal- og regionaldepartementet har fullmakt til å gje nærare retningsliner for arbeidet i utvalet innanfor rammene av mandatet.

IV

Kommunal- og regionaldepartementet leiar sekretariatsarbeidet for utvalet.

Utvalget har for tiden følgende sammensetning:

Utvalgsmedlemmer:

Professor Lars-Erik Borge, NTNU, leder

Sjeføkonom Torbjørn Eika, KS

Kommunalsjef Linda Nipen, Flora kommune

Stabssjef Oddgeir Albertsen, Tromsø kommune

Økonomisjef Ailin Aastvedt, Telemark fylkeskommune

Forskningsleder Erling Holmøy, Statistisk sentralbyrå

Førsteamanuensis Arnt Ove Hopland, Norges Handelshøyskole

Seksjonssjef Irene Arnesen, Statistisk sentralbyrå

Seniorrådgiver Helga Birgitte Aasdalen, Finansdepartementet

Avdelingsdirektør Ellen Cathrine Arnesen, Kunnskapsdepartementet

Seniorrådgiver Anette Kristiansen, Helse- og omsorgsdepartementet

Underdirektør Grete Lilleschulstad, Kommunal- og moderniseringsdepartementet

Sekretariatet:

Seniorrådgiver Trond Hjelmervik Hansen, KS

Avdelingsdirektør Rune Bye, KS

Seniorrådgiver Frode Borgås, Statistisk sentralbyrå

Seniorrådgiver Bjørn Gran-Henriksen, Statistisk sentralbyrå

Rådgiver Aina Buholm Johansen, Statistisk sentralbyrå

Utredningsleder Anders Harildstad, Finansdepartementet

Seniorrådgiver Arild Kormeseth, Kommunal- og moderniseringsdepartementet

Seniorrådgiver Even Vaboen, Kommunal- og moderniseringsdepartementet

Seniorrådgiver Tormod Reiersen, Kommunal- og moderniseringsdepartementet

Rådgiver Ester Fjelleng, Kommunal- og moderniseringsdepartementet

Utgitt av:
Kommunal- og moderniseringsdepartementet

Offentlige institusjoner kan bestille flere eksemplarer fra:
Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon
Internett: www.publikasjoner.dep.no
E-post: publikasjonsbestilling@dss.dep.no
Telefon: 222 40 000

Publikasjonskode: H-2426

Forsidebilde: Colourbox
Trykk: Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon
07/2018 - opplag 100

